

“Hristiyanların, giderek daha düşmanca bir hâl alan dünyanın ortasında Tanrı Sözü’nün hakikatini nasıl savunacaklarını bilmeye her zamankinden daha çok ihtiyaçları var. Gilbert, hem Hristiyanlar hem de Hristiyan olmayanlar için yazdığı bu kitapta, Kutsal Kitap’ın güvenilirliğini destekleyen ikna edici argümanlar ortaya koyarak, şüpheci bir dünyayla mücadele etmek için imanlılara önemli bir araç sunuyor.”

Josh McDowell, yazar ve konuşmacı

“Bu kitap, insanların Kutsal Kitap’a göz atmak için bile açmadan önce Kutsal Kitap ve güvenilirliği hakkında her türlü meşru soruyu sordukları günümüzde büyük bir ihtiyacı karşılamaktadır. Greg Gilbert’in *Kutsal Kitap’a Neden Güvenelim?* kitabı, insanların bu gelmiş geçmiş en önemli ve büyük kitaba *bakmamak* için sıklıkla dile getirdikleri bir dizi sorunu inceleyerek bu soruya yanıt veriyor. Günlük dilde, Kutsal Yazılar’a neden güvenebileceğimizi ve yaşam hakkında söylediklerine neden dikkat edebileceğimizi gösteriyor.”

Darrell L. Bock, Kültürel Etkileşim Yönetici Müdürü, Howard G. Hendricks Merkezi, ve Yeni Antlaşma Çalışmaları Kıdemli Araştırma Profesörü, Dallas Theological Seminary

“Kutsal Kitap’a gerçekten güvenebilir miyiz?’ Bu, özellikle kültürümüzün şüpheciliği karşısında düşünülmesi gereken önemli bir sorudur. Greg Gilbert bu soruyu doğrudan ele alarak, okuyucunun Kutsal Yazılar’a tam olarak güvenmesine yardımcı olacak açık ve ikna edici yanıtlar veriyor. *Kutsal Kitap’a Neden Güvenelim?* kitabı, Hristiyanları Kutsal Kitap’ı tutkuyla savunmaları konusunda donatmak için harika bir kaynak olup aynı zamanda şüphecileri duruşlarını yeniden düşünmeye zorluyor. Bu kitabı okumaktan büyük fayda gördüm.”

Christian Wegert, Baş Pastör, Arche Gemeinde, Ham

“Bu olağanüstü kitap, Kutsal Kitap’ın tarihselliğini destekleyen kanıtların muhteşem bir özetini sunmaktadır. İyi tartışılmış, kısa, kapsamlı, son derece okunabilir ve ikna edici. Kitabı sadece tavsiye etmekle kalmayıp aynı zamanda hem imanlı hem de şüpheci birçok arkadaşına vermeye çalışacağım.”

William Taylor, Rektör, St. Helen’s Bishopsgate, Londra; yazar, *Understanding the Times and Partnership*

“Tanıştığım pek çok öğrenci Kutsal Kitap’a güvenmeleri gerektiğini biliyor, ancak nedenini bilmiyorlar ve çoğu zaman da güvenmiyorlar. Bu kitap bu soruyu açıklık ve kolaylıkla ele alıyor. İyi araştırılmış ve anlaşılır bir şekilde yazılmış olan bu kitap, ciddi arayış içinde olanlar ve yeni imanlılar için yeni kaynaklarımdan biri olacak.”

J. D. Greear, Baş Pastör, The Summit Kilisesi, Durham, Kuzey Karolina; yazar, *Jesus, Continued . . . Why the Spirit Inside You Is Better Than Jesus Beside You*

“Greg Gilbert, Kutsal Kitap’a güvenmeye giden önemli bir yolda samimi ve ikna edici bir rehber oluyor. Kutsal Yazılar’ın tarihsel bir belge olarak güvenilirliğine ilişkin pek çok karmaşık argümanın içinden geçip giden şaşırtıcı derecede basit bir sağduyu ögesi ortaya koyuyor. Kutsal Kitap’ı araştıranlar ve onu paylaşmayı sevenler için bu kitap, sadece Kutsal Yazılar hakkında net düşünmeye değil, aynı zamanda dirilmiş Mesih’le tanışmaya giden yolu da aydınlatıyor.”

Kathleen B. Nielson, Kadın Girişimleri Direktörü, *The Gospel Coalition*

Kutsal Kitap'a Neden Güvenelim?

Kutsal Kitap'a Neden Güvenelim?

GREG GILBERT

KARANLIKTAN
IŞIĞA YAYINLARI

KARANLIKTAN IŞIĞA YAYINLARI

Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.
No: 81/87 Topkapı, İstanbul – Türkiye
info@karanliktanisisiga.com
www.karanliktanisisiga.com
www.9marks.org
tr.9marks.org
Tel: (0212) 567 89 93

Kitap: Kutsal Kitap’a Neden Güvenelim?

Yazar: Greg Gilbert

Özgün Adı: Why Trust the Bible?

Çevirmen: Göksel Erdoğan

Çeviri Editörü: Samet Şahin

Düzeltilen: Nurşilan Şahin

Kapak Tasarımı: Matthew Wahl

Mizanpaj: Aysun Alsancak

ISBN: 978-625-95499-9-6

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 52351

© 2015 by Gregory D. Gilbert. All rights reserved. Originally published by Crossway.
Translated and printed by permission.

Bu kitabın her türlü yayın hakkı saklıdır ve izin ile kullanılmıştır. Telif hakkı sahipleri-
nin yazılı izni olmadan bu yayın, makale tarzında yayınlar içinde bulunan kısa alıntı-
lardan hariç herhangi bir biçimde basılıp çoğaltılması yasaktır. Kitabın metnini kullan-
mak isteyenler, telif hakkı sahiplerinin izni için yayıncıya başvurmalıdır.

Bu kitapta kullanılan tüm Kutsal Kitap ayetleri, aksi belirtilmedikçe, Kutsal Kitap
Türkçe Yeni Çeviri’sinden alınmıştır. Eski Antlaşma © 2001, 2009 Kitab-ı Mukaddes
Şirketi; Yeni Antlaşma © 1987, 1994, 2001, 2009 Yeni Yaşam Yayınları. Tüm yayın
hakları saklıdır ve izin ile kullanılmıştır.

Basım: Anadolu Ofset – Tel: (0212) 567 89 92

Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol San. Sit.

No: 81/87 Topkapı, İstanbul – Türkiye

Eylül 2025

Anneme ve babama.
Kutsal Kitap'ın
ve onun ortaya koyduğu Kurtarıcı'nın
güvenilmeye değeri olduğunu
bana ilk öğreten sizdiniz.

İçindekiler

1) Okuduğunuz Her Şeye İnanmayın	11
2) Çeviride Anlam mı Kayboldu?	25
3) Kopyaların Kopyalarının Kopyalarının Kopyaları mı?	35
4) Bunlar Gerçekten Aradığımız Kitaplar mı?	49
5) Peki Sana Güvenilebilir Miyim?	63
6) Peki Yaşandı mı?	83
7) Dirilmiş Bir Adamın Sözüne Güvenin	101
Sonsöz	115
EK	117

1

Okuduğunuz Her Şeye İnanmayın

Okuduğunuz her şeye inanmayın. Bunu herkes bilir.

Özellikle de internet çağında, sadece akılsız bir kişi okuduğu her şeyi mutlak gerçek olarak kabul eder. Gazete ve dergilerden tık tuzağı çevrimiçi “haber” servislerine kadar, öğrenebileceğimiz en değerli becerilerden biri gerçek ile kurgu, hakikat ile uydurma arasındaki farkı söyleyebilmektir. Enayi olmak istemeyiz ve bunu istememekte de *hakklıyız*.

Kendi ailemde, eşim ve ben bu konuda çok çaba sarf ediyoruz. Çocuklarımıza tam da bunu, yani dikkatli okuma ve dinleme becerisini, okudukları ya da duydukları her şeyi olduğu gibi kabul etmemeyi, bunun yerine test edip güvenilir olup olmadığına bakmayı öğretiyoruz. Beş yaşındaki kızımıza bile, ona gerçek olan şeylerle “sadece bir hikâye” olan şeyler arasındaki farkı anlamayı öğretmeye çalışıyoruz. O da bu konuda oldukça başarılı:

- George Washington, Amerika Birleşik Devletleri’nin ilk başkanıdır. “Bu gerçek, baba.”
- Matt Amca yeni bir iş buldu ve başka bir şehre taşındı. “Bu da gerçek.”
- Batman, Joker’in peşine düştü ve onu hapse attı. “Hayır,

bu sadece bir hikâye.”

- Elsa, havayı dondurmaya yönelik özel gücüyle buzdan bir kale inşa etti. “Sadece bir hikâye.”
- Süpermen havaya mı uçtu? “Hikâye.”
- Uzun zaman önce, çok çok uzak bir galakside...? “Hikâye!”

Ama sonra onu ters köşeye yatırdığımı düşünün. İsa adında bir adam yaklaşık iki bin yıl önce bir bakireden doğdu, Tanrı olduğunu iddia etti, su üzerinde yürümek ve insanları ölümden diriltmek gibi mucizeler yaptı, bir Roma çarmihına gerildi ve sonra ölümden dirildi ve şimdi evrenin Kralı olarak hüküm sürdüğü göğe yükseldi.

Kızımın buna nasıl cevap vermesi gerekiyor? “Hmm, gerçek mi?”

Eğer bir Hristiyan’sanız, eminim buna kesin bir “Bu gerçek” cevabını verirdiniz. Ama dürüst olalım. Kültürümüzdeki çoğu insan, normal, akli başında görünen bireylerin bu hikâyeyi ciddiye almasının çok garip olduğunu düşünüyor. Ve eğer şansları olsaydı, muhtemelen kibarca gülümser ve şöyle sorarlardı: “Tamam, ama herkesin İsa hakkındaki bu fantastik hikâyelerin sadece birer hikâye olduğunu kabul etmesi daha mantıklı olmaz mıydı; bu biraz *daha az saçma* olmaz mıydı? Bu hikâyelerin ciddiye alınması, *gerçekmiş* gibi düşünülmesi gerektiğini düşünmek mantıksız değil mi?”

Bir Hristiyan ve pastör olarak deneyimlerime göre, Hristiyanların Kutsal Kitap’a gerçekten ne kadar sıkı bir şekilde güvendiklerini görmek beni teşvik ediyor. Ona inanıyorlar, yaşamlarını ona bağlıyorlar ve ona itaat etmeye çalışıyorlar. İnançlarına ya da davranışlarına meydan okuyan bir şey söylediğinde, ona boyun eğmeye çalışıyorlar. Kısacası, Kutsal Kitap’ın yaşamlarının ve imanlarının temeli olarak işlev görmesine izin veriyorlar. Tüm bu umut verici işaretlere rağmen, deneyimlerim bana çok sayıda Hristiyan’ın Kutsal Kitap’a *neden* güvendiklerini açıklayamadıklarını da söylüyor. Sadece güveniyorlar.

Pek çok sebep öne sürüyorlar. Bazen Kutsal Ruh’un onları bu konuda ikna ettiğini söylüyorlar. Bazen de Kutsal Kitap’ın doğruluğuna

dair en iyi kanıtın Kutsal Kitap'ın kendi yaşamlarındaki etkisi olduğunu ya da Kutsal Kitap'ın basitçe "gerçeğin sesine" sahip olduğunu öne sürüyorlar. Bazıları arkeolojinin Kutsal Kitap'ın bazı ifadelerini nasıl desteklediğine dair verilere işaret edecektir. Diğerleriye sıkıştırıldıklarında ellerini havaya kaldırarak, "Eh, sadece iman ederek kabul etmelisiniz" diyecektir.

Şimdi, tüm bu noktalar kendi açılarından, Hristiyanların Kutsal Kitap'a güvenmeleri için meşru nedenleri temsil etmektedir, ancak bu cevaplar hakkında başka ne söylersek söyleyelim, hiçbiri Kutsal Kitap'a henüz *güvenmeyen* birini ona güvenmeye başlaması için ikna etmekte çok ileri gitmeyecektir. Tam tersine, bir Hristiyan Kutsal Kitap'a karşı meydan okumalara "Sadece imanla kabul etmelisiniz" gibi bir yanıt verdiğinde, meydan okuyan kişi büyük olasılıkla bunu tüm şüphelerini doğrulamak olarak algılayacak ve zaferini ilan ederek uzaklaşacaktır. Şöyle düşünecektir: *İşte. Kutsal Kitap'a inanmak için gerçekten hiçbir nedeniniz yok. Sadece... inanıyorsunuz. Sebebi iman.*

Eğer bir Hristiyan'sanız, size şunu açıkça sorayım: Kutsal Kitap'a *neden* güveniyorsunuz? Kutsal Kitap'a inanmayan birine ona neden güvendiğinizi nasıl açıklarsınız? Bu kitabın sonunda, umarım bu soruya, karşınızdaki kişi tartışmayı kazandığından eminken sizi iyi hissettirecek bir yanıt değil, en azından onu bu konuda biraz daha düşünmesi gerektiğine ikna edecek bir yanıt verebilirsiniz. Elçi Petrus, 1. Petrus 3:15'te Hristiyanlar olarak içimizdeki umut için "uygun bir yanıt vermeye her zaman hazır ol[mamız]" gerektiğini yazmıştır. Günümüzde bu savunma insanların sorduğu ilk soruya kadar gitmelidir, çünkü *İsa kimdir?* ya da *Müjde nedir?* gibi sorulara gelmeden çok önce, çevremizdeki birçok insanın canını sıkın başka bir soru vardır; sormak istedikleri ama (eğer dürüstlerse) yanıtlayabileceğimizden şüphe duydukları bir soru: En başta Kutsal Kitap'a neden güveniyorsunuz?

Sonsuz Kaplumbağa Sarmalı

Daha ileri gitmeden önce, muhtemelen sizi hiç şaşırtmayacak bir şeyi peşinen itiraf etmeme izin verin. Ben bir Hristiyan'ım, tamamen

adanmış, inancına ikna olmuş, annenizin kaçınmanızı söylediği bir Hristiyan'ım. Kutsal Kitap'ın doğru olduğuna, Kızıldeniz'in ikiye ayrıldığına, Eriha'nın duvarlarının yıkıldığına, İsa'nın suyun üzerinde yürüdüğüne, bazı insanları iyileştirdiğine ve bazılarının içinden cinleri kovduğuna inanıyorum. Tanrı'nın dünyayı sular altında bıraktığına ve Nuh'u kurtardığına, Yunus'un devasa bir balık tarafından yutulduğuna ve İsa'nın bir bakireden doğduğuna inanıyorum. Ve hepsinden önemlisi, İsa'nın öldüğüne ve sonra ölümden dirildiğine inanıyorum; ruhsal ya da mecazi anlamda değil, bedensel, tarihsel ve *gerçek anlamda*. Bunların hepsine inanıyorum.

Aslında, aksini iddia etmenin hiçbir faydası yok: Kutsal Kitap'ın doğru olduğuna inanmamın temel nedeni, İsa'nın ölümden dirildiğine inanmamdır. Diriliş konusunda benimle aynı fikirde olsanız da olmasanız da, buna inanmanın beni neden hızlı ve güçlü bir şekilde Kutsal Kitap'a güvenmeye yönelttiğini herhalde anlayabilirsiniz. Eğer İsa gerçekten ölümden dirildiyse, o zaman varılabilecek tek olası, entelektüel açıdan dürüst sonuç, O'nun gerçekten iddia ettiği kişi olduğudur. Eğer İsa gerçekten de Kutsal Kitap'ın söylediği şekilde mezardan çıktıysa, o zaman gerçekten de söylediği gibi Tanrı'nın Oğlu, kralların Kralı ve rablerin Rabbi, Yol, Gerçek, Yaşam ve Tanrı'nın Bilgelidir. Ve eğer *bu doğruysa*, o zaman muhtemelen ne hakkında konuştuğunu bildiği ve bu nedenle O'nu dinlememiz gerektiği mantıklıdır (öyle değil mi?).

Şimdi, her türlü akla yatkın şüphenin ötesinde olan bir şey var ki, o da İsa'nın Kutsal Kitap'a inandığıdır. Eski Antlaşma (Eski Ahit) söz konusu olduğunda, mesele çok açıktır; İsa öğretisinde defalarca onu Tanrı Sözü olarak doğrulamış ve onaylamıştır. Yeni Antlaşma'ya (Yeni Ahit) gelince, O'nun yeryüzündeki günlerinden yıllar sonra yazılmış olsa da, o da nihayetinde İsa'nın kendi yetkisine dayanmaktadır ve ilk Hristiyanlar bunu biliyordu. Aslında, yetkiye sahip kitapları tanımak için kullandıkları iki ana kriter (1) bu belgelerin İsa'nın öğrencilerinden biri tarafından yetkili kılınmış olması ve (2) İsa'nın kendi öğretisiyle her açıdan uyuşmasıydı. Tüm bunlar hakkında daha sonra daha fazla konuşacağız, ancak mesele oldukça açıktır. İsa'nın gerçek-

ten ölümden dirildiğine karar verdiğinizde, Kutsal Kitap'ın gerçekliği ve yetkisi hızlı, doğal ve güçlü bir şekilde bunu takip eder.

Şimdi bu hızlı ve etkileyici bir tez, biliyorum, ama şunu sorayım: İlk adımı nasıl atarsınız? Başka bir deyişle, ilk etapta İsa'nın gerçekten ölümden dirildiğine inanma noktasına nasıl gelirsiniz? Demek istediğim, şöyle söyleyemezsiniz: dirilişe inanıyorsunuz çünkü Kutsal Kitap bunun olduğunu söylüyor; ve Kutsal Kitap'ın söylediklerine inanıyorsunuz çünkü İsa ölümden dirildi; ve İsa'nın dirildiğine inanıyorsunuz çünkü Kutsal Kitap'a inanıyorsunuz; ve Kutsal Kitap'a inanıyorsunuz çünkü... Herhalde ne demek istediğimi anladınız, değil mi? Bütün bunlar umutsuzca ve gülünç bir şekilde döngüsel hâle gelecektir. Bu bana öğretmeni ona dünyanın neden uzaya düşmediğini soran küçük çocuğu hatırlatıyor. Çocuk bu soruyu şöyle yanıtlamış: "Çünkü bir kaplumbağanın sırtında oturuyor".

"Peki kaplumbağa neden düşmüyor?"

"Çünkü başka bir kaplumbağanın sırtında duruyor" diye ısrar etmiş çocuk.

"Peki o kaplumbağa neden düşmüyor?" diye ısrar etmiş öğretmen.

"Şey..." demiş küçük çocuk düşünceli bir şekilde, "belli ki, her yer kaplumbağa!"

Şimdi daha ileri gitmeden önce, bilgi için nihai otorite olarak neyi alırsanız alın, öyle ya da böyle hepimiz için kaplumbağaların aşağıya doğru indiğini kabul etmeliyiz. Dolayısıyla, bu mesele sadece Hristiyanları değil, herkesi etkilemektedir. Bir akılcıya neden akla güvendiğini sorarsanız, "Çünkü akla yatkın" diyecektir. Bir mantıkçıya mantığa neden güvendiğini sorarsanız, "Çünkü mantıklı" diyecektir. Bir gelenekçiye geleneğe neden güvendiğini sorarsanız, "Çünkü herkes geleneğe her zaman güvenmiştir" diyecektir. Tüm bu durumlarda, daha fazlası için haykırmak zorunda kalırız; en başta neden akla, mantığa veya geleneğe güvenilir? Bazıları aklın ruhsal açıklamalardan daha güvenilir olduğunu çünkü çeşitli iddiaları destekleyen kanıtları görebileceğinizi ve onlara dokunabileceğinizi iddia edebilir. Ancak bu

argüman bile ne tür kanıtların meşru, yani akla yatkın olduğu ya da olmadığı konusunda belirli varsayımlara dayanır. Anlıyor musunuz? Öyle ya da böyle, sonunda herkes için kaplumbağalar ortaya çıkıyor. Aslında, bence Tanrı'nın bize sınırlı olduğumuzu hatırlatmasının bir yolu da budur; insan olmanın ne anlama geldiğinin mantığının derinliklerinde yazılı olan, her şeyi çözemeyeceğimize dair kaçınılmaz bir hatırlatmadır.

Öyle olsa bile, bu herhangi bir şeyi bilme umudumuzdan vazgeçmemiz gerektiği anlamına gelmez. Felsefi, epistemolojik anlamda hepimizin nihayetinde döngüsel düşünceye dayanmak zorunda olduğumuz doğru olsa bile, bu, gerçekliğin doğası hakkında bazı emin sonuçlara varamayacağımız anlamına gelmez. Elbette, bazı aşırı hevesli filozoflar zaman zaman ellerini havaya kaldırıp "Buraya kadar! Sanırım hiçbir şey bilemeyiz!" demiştirler. Ancak bu tür bir düşünce sizi epistemolojik bir tecrit hücreğine (hiçbir şeyi ya da hiç kimseyi bilemeyiz düşüncesine) düşürme eğilimindedir ki bunu çok azımız davetkâr ya da gerekli bulacaktır. Bu yüzden çoğumuz basitçe birkaç ön kabulle başlarız; örneğin, akıl akla yatkındır, mantık mantıklıdır, duyularımız güvenilir, dünya ve biz gerçekten varız ve sadece "kavanozdaki beyinler" değiliz; ve sonra bu ön kabullerden yola çıkarak kendimiz, tarih, çevremizdeki dünya ve her türlü şey hakkında emin sonuçlar çıkarırız.

Ama bir dakika. *Bazı şeyleri* önceden varsaymak zorunda olmamız, istediğimiz *her şeyi* önceden varsayabileceğimiz anlamına gelmez. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri başkanı olduğunuzu varsayamaz ve buradan yola çıkamazsınız. Bir tanrı olduğunuzu ve bu nedenle inandığınız her şeyin doğru olduğunu da varsayamazsınız. *National Enquirer*'ın son sayısının Tanrı Sözü olduğunu ve bu nedenle size gerçekliğin doğru bir resmini verdiğini de varsayamazsınız. Bunlar tamamen yersiz ön kabuller olacaktır ve insanlar bunlara inandığınız için sizinle alay edecek ve belki de sizi hapse atacaktır! Ama mesele şu: Birkaç kişiden fazlası Hristiyanların Kutsal Kitap'la ilgili olarak tam da bunu yaptığını söyleyecektir. Onlara göre biz, hiçbir geçerli neden

olmaksızın, Kutsal Kitap'ın Tanrı Sözü olduğunu, bu nedenle söylediği her şeyin doğru olduğunu ve İsa'nın bu nedenle ölümden dirildiğini varsaydık.

Peki ya iddia edilen şey bu kadar bariz değilse? Ya *Kutsal Kitap'ın Tanrı Sözü olduğunu varsaymadan* da İsa'nın gerçekten ölümden dirildiğine dair iyi ve emin bir sonuca varmanın bir yolu varsa? Eğer bunu yapabilirsek, o zaman asılsız döngüsellik suçlamasından kaçınabiliriz. *Kutsal Kitap'ın Tanrı Sözü olduğu sonucuna varmadan önce bile*, İsa'nın gerçekten de ölümden dirildiğine dair emin bir sonuca vardığımızı ve daha sonra bu emin sonuca dayanıp Kutsal Kitap'ı Tanrı Sözü olarak kabul ederek onu takip ettiğimizi söyleyebiliriz. Bu tür bir inanç, sadece “iman sıçramasına” dayanan bir inançtan belirgin bir şekilde farklı olurdu. Sadece şüphecilerin itirazlarına karşı savunulmakla kalmaz, aynı zamanda şüphecilere inançsızlıklarında meydan okuyabilirdi. Petrus'un yazdığı gibi, içimizdeki umut için hayranlık uyandıran bir neden olurdu (bkz. 1.Pe. 3:15).

Tarihsel Olarak Hristiyanlık

Elbette asıl soru, bunu yapmanın gerçekten bir yolu olup olmadığıdır. Hemen konuya girmek gerekirse, bence var ve bence bu yol *tarihsel incelemeden* geçiyor. Başka bir deyişle, Yeni Antlaşma'yı oluşturan belgelere *öncelikle* Tanrı Sözü olarak değil, sadece tarihsel belgeler olarak yaklaşalım ve sonra bu temelde İsa'nın ölümden dirildiğine dair emin bir sonuca varıp varamayacağımızı görelim. Hristiyan olmayan birinin bile buna itirazı olmamalıdır. Ne de olsa, Yeni Antlaşma'ya sadece tarihsel belgelerin bir derlemesi olarak yaklaşmak, özel bir savunma, özel bir statü, özel bir doğruluk iddiası içermez. Bırakalım da bu belgeler “tarihsel görüş mahkemesinde” kendi adlarına konuşsunlar.

Dahası, Yeni Antlaşma'ya tarihsel olarak yaklaşmak Hristiyanlar arasında herhangi bir itiraza yol açmamalıdır. Ne de olsa bu, onu *olduğundan başka* bir şeymiş gibi ele almak anlamına gelmez. Yeni Antlaşma belgelerinin kendileri tarihsel olma iddiasındadır; yazarları onların tarihsel olmasını amaçlamıştır. Örneğin Luka'yı ele alalım.

Luka, yazdığı Müjde'ye, okuyucusuna İsa'nın yaşamı ve öğretilerini "sırasıyla yazmayı" amaçladığını söyleyerek başlamıştır (Lu. 1:3). Bunu nasıl yorumlarsanız yorumlayın ve Luka'nın başka ne yaptığını düşünürseniz düşünün, o kesinlikle tarih yazıyordu. Elbette, antik dünyada tarih yazma yöntemi bizim yöntemimizden farklıydı, ama temel fikir yine aynıydı; yazarlar gerçekten yaşandığına inandıkları olayları yazıyorlardı. Dolayısıyla, Luka ve diğer yazarların bu tür bir iş yaptıkları göz önüne alındığında, onun ve diğerlerinin kitaplarının başından beri amaçlandıkları gibi durmasına ve konuşmasına izin vermenin kesinlikle uygunsuz bir yanı yoktur.

Hristiyanlık, dünya dinlerinden çok daha fazla, kendisini *bir tarih olarak* sunar. Öncelikle sadece bir etik öğretiler listesi ya da felsefi düşünceler bütünü ya da mistik "hakikatler", hatta bir efsaneler ve masallar derlemesi değildir. Hristiyanlık, özünde, zaman içinde olağanüstü bir şeyin gerçekleştiğine dair bir iddiadır; somut, gerçek ve *tarihsel* bir şey.

Bir Güvenilirlik Zinciri

Ancak bu böyle olsa bile, bu noktada başka bir soru ortaya çıkmaktadır ve bu kitabın çoğunu bu soruyu yanıtlamaya çalışarak geçireceğiz: Yeni Antlaşma belgeleri –özellikle de bizim amaçlarımız doğrultusunda dört Müjde kitabı (Matta, Markos, Luka, Yuhanna)– tarihsel tanıklar olarak gerçekten *güvenilir* midir? Diğer bir deyişle, İsa'nın yaşamındaki olaylar hakkında, özellikle de dirilişi hakkında bize iyi ve güvenilir bilgiler vermeleri konusunda onlara güvenebilir miyiz ki, sonunda "Evet, bunun gerçekten olduğundan oldukça eminim" diyebilelim? Kendi adıma, Yeni Antlaşma belgelerine güvenebileceğimizi düşünüyorum, ancak bu sonuca varmak biraz çalışma gerektirecektir çünkü her tarihsel belgede olduğu gibi, güvenilirlikleri hakkında birçok farklı noktada birçok soru ortaya atabiliriz.

Bununla ne demek istediğimi anlamak için şöyle düşünün. Diyelim ki, İsa'nın yaşamındaki herhangi bir olayla ilgili olarak Matta Müjdesi'ni okuyorsanız, okuduğunuz Kutsal Kitap anlatımına el at-

miş ve dolayısıyla onu bir şekilde etkilemiş en az üç farklı kişi sayabilirsiniz. Birincisi ve en açık olanı, anlatı onu kaleme alan yazardan kaynaklanır. İkincisi, en az bir kişi ve muhtemelen daha fazlası, bu orijinal yazıyı kopyalamış ve böylece, tabiri caizse, yüzyıllar boyunca bize aktarmıştır. Üçüncü olarak, birileri (ya da bir komite) bu kopyayı orijinal dilinden sizin ana dilinize çevirmiş ve böylece siz de okuyabilmişsinizdir. Bu sürecin her adımında, okuduğunuz hikâyenin gerçekte ne olduğunu güvenilir bir şekilde anlattığına gerçekten güvenip güvenemeyeceğinize dair sorular ortaya çıkıyor. Böylece, zaman içinde kendinizden olayın kendisine doğru geriye doğru ilerlediğinizde, beş büyük sorudan oluşan bir zincirle karşılaşsınız:

1. Kutsal Kitap'ın orijinal dilinden dilimize yapılan *çevirinin*, orijinalini doğru bir şekilde yansıttığından emin olabilir miyiz, yoksa bu çeviri orijinalinin hiç söylemediği şeyleri söylüyor mu?
2. Kopyacıların orijinal yazıyı bize doğru bir şekilde *aktardıklarından* emin olabilir miyiz, yoksa elimizdeki şey artık orijinal olarak yazılmış olan şeyden farklı olacak şekilde (kasıtlı olarak ya da olmayarak), bazı şeyler eklediler, çıkardılar ya da değiştirdiler mi?
3. Kutsal Kitap'ı oluşturan kitapların doğru şekilde seçildiğinden ve İsa hakkında farklı ama aynı derecede güvenilir ve akla yatkın bir bakış açısı sunan başka kitapları kaçırmadığımızdan ya da kaybetmediğimizden emin olabilir miyiz? Yani, o kitaplar yerine *bu kitaplara* bakmakta haklı olduğumuzdan emin olabilir miyiz?
4. Orijinal yazarların kendilerinin *güvenilir* olduğundan emin olabilir miyiz? Yani, bize gerçekten olayları doğru bir şekilde anlatmak niyetinde miydiler, yoksa kurgu yazmak ve hatta bizi kandırmak gibi başka bir amaçları mı vardı?

5. Ve son olarak, eğer yazarların gerçekten de olanları doğru bir şekilde anlatma niyetinde olduklarından emin olabilirsek, anlattıklarının gerçekten de gerçekleştiğinden emin olabilir miyiz? Kısacası, yazdıklarının gerçekten *doğru* olduğundan emin olabilir miyiz? Yoksa bir şekilde yanlışlıklarını düşünmek için daha iyi nedenler var mı?

Anlıyor musunuz? Eğer bu soruların her birine –çeviri mi? aktarım mı? bu kitaplar mı? güvenilir mi? doğru mu?– kesin bir “Evet!” cevabını verebilirsek, o zaman kendimizden söz konusu olaylara kadar oldukça sağlam bir güvenilirlik zincirine sahip oluruz. Kendimizden emin bir şekilde şunları söyleyebiliriz:

1. Kutsal Kitap el yazmalarının iyi çevirilerine sahibiz;
2. Bu el yazmaları orijinal olarak yazılanların doğru kopyalarıdır;
3. İncelediğimiz kitaplar gerçekten de bakılacak en doğru ve en iyi kitaplardır;
4. Bu belgelerin yazarları gerçekten de bize neler olduğunu doğru bir şekilde anlatma niyetindeydiler; ve
5. Gördükleri ve kaydettikleri şeylerde *yanıltıklarını düşünmek için iyi bir neden yoktur*.¹

Nereden bakarsanız bakın, bu teyitler Kutsal Kitap'ı tarihsel açıdan gerçekten güvenilir olarak kabul edebileceğimizi düşünmek için oldukça sağlam bir temel oluşturacaktır. Ve eğer bunu yapabiliyorsak, o zaman Kutsal Kitap'ın İsa'nın dirilişiyle ilgili anlatımını dikkate alabilir ve “Evet, bunun gerçekten olduğuna inanıyorum; tarihteki herhangi bir olayın gerçekleştiğine inandığım kadar, İsa'nın ölümden dirildiğine de inanıyorum” diyebiliriz.

Birkaç Önemli Düşünce

Şimdi, bu tür bir tarihsel vaka oluşturmaya başlamadan önce üç şey daha söylememe izin verin. İlk olarak, *matematiksel kesinlik* diyebileceğimiz bir şeyin peşinde olmadığımızı aklınızdan çıkarmayın. Bu tür bir mantıksal kesinlik, matematikte ve bazen bilimde mümkündür, ancak tarihle uğraşırken *asla* mümkün değildir. Herhangi bir tarihsel olay söz konusu olduğunda, bir yerlerde birileri her zaman kabul edilen anlatıya en azından az da olsa gerçek olma şansı olan bir alternatif uydurabilir. “Belki de Sezar aslında Rubicon Nehri’ni geçmemiştir,” diyebilir birisi. “Belki de generallerinden biri Sezar gibi *giyinmiş* ve herkesi kandırmayı başarmıştır. Evet, evet, bunu düşünmek için iyi bir neden olmadığını biliyorum, ancak yine de *çok az da olsa* mümkün ve bu nedenle Sezar’ın Rubicon’u geçtiğinden emin olamazsınız.” Tamam, hadi ama! Eğer bu tür itirazlar bizi tarih hakkında kesin sonuçlara varmaktan alıkoymaya yetseydi, geçmişle ilgili *hiçbir* bilgiden emin olamazdık.

Neyse ki, burada matematiksel bir kesinlikten ziyade *tarihsel bir güven* arıyoruz. “Sezar’ın Rubicon’u geçtiği matematiksel, mantıksal bir kesinliktir” demekten ziyade, “Bazı insanlar gerçekten de Sezar’ın Rubicon’u geçtiğini rapor etmişlerdir. Bu kişilerin (kandırmak ya da efsaneleştirmek yerine) gerçekte ne olduğunu bildirme niyetinde olduklarını düşünüyoruz ve bildirimlerinde yanlışlıklarını düşünmek için iyi bir neden yok. Dolayısıyla Sezar’ın Rubicon’u gerçekten geçtiğinden tarihsel olarak emin olabiliriz.” Tarihte aradığımız “kesinlik” budur ve daha fazlasını talep etmek, tarihsel çalışmadan asla sağlayamayacağı bir şey talep etmektir.

İkinci olarak, *tarihsel güvenin*, *eylem* için yeterli zemin sağladığını unutmayın. Zaman zaman, herhangi bir konuda ilk elden deneyim sahibi olmadan harekete geçmeyeceklerini iddia eden insanlarla karşılaşıyorum. Eğer görmemiş ya da deneyimlememişlerse, o zaman herhangi bir şekilde harekete geçmek için çok fazla şüphe olduğunu söylüyorlar. Şimdi, ilk bakışta, bu pozisyon entelektüel bir saygınlığa sahip gibi görünüyor; dikkatli ve düşünceli görünüyor. Ancak biraz

daha uzun süre baktığınızda kimsenin *aslında* böyle yaşamadığını fark edersiniz. Gerçek şu ki, hepimiz her zaman, hakkında doğrudan bilgi ya da deneyim sahibi olmadığımız şeylere güvenir ve onlara göre *hareket ederiz*.

Bunu bir düşünün. Birleşik Devletler Anayasası onaylandığında ben orada değildim, ancak bir Amerikalı olarak bunun gerçekten de böyle olduğuna güvenerek yaşıyorum ve bu güvene dayanarak hareket ediyorum. Gerçekten onaylanmış bir ABD Anayasası altında yaşadığımızdan *matematiksel olarak emin* değilim diye oy vermeyi reddetmiyorum. İşte size eve daha da yakın bir başka örnek: İşin özüne indiğinizde, ebeveynlerimin gerçekten benim ebeveynlerim olduğuna dair doğrudan bir bilgim yok; doğumumu şahsen hatırlamıyorum, hiç DNA testi yaptırmadık ve bir hata yapılmış olması ve doğum belgem sahte olması *her zaman* mümkün! Elbette, bu çok az mümkün, ancak diğer yandan, elimdeki tüm kanıtlar ailemin gerçekten benim ailem olduğuna işaret ediyor ve bu yüzden her zaman öyle olduklarına güvenerek yaşıyor ve *hareket ediyorum*.

İşte tarihin sağlayabileceği güven budur ve bu kitabın sayfaları boyunca birlikte düşünürken bu tür bir güvene ulaşabileceğimizi umuyorum; bize izin verecek, hatta bizi zorlayacak tarihsel bir güven, “Evet, bence İsa’nın dirilişi gerçekleşti. Gerçekler için daha iyi bir açıklamam yok. Ve şimdi bu güvene dayanarak hareket edeceğim.”

Üçüncüsü, lütfen bunun akademik bir kitap olmadığını ve böyle olmasının amaçlanmadığını aklınızda bulundurun. Bu kitap, her argümanın olası her varyasyonunu ele almamakta ve olası her örneği ya da karşı örneği vermemektedir. Bu nedenle, umarım bu kitabı Hristiyanların yıllar boyunca tüm bu konularda yazdıkları pek çok mükemmel kitapla karşılaştırmazsınız. Bu kitabı onların yanına koyarsanız, onlar kadar kapsamlı ya da onlar kadar kalın olmadığını göreceksiniz. Bu kitap sadece beni ve yıllar boyunca pek çok kişiyi Kutsal Kitap’ın doğruluğuna ikna eden argümanların ve düşüncelerin bir özetini sunmayı amaçlamaktadır.

Bir şey daha var. Bu kitapta özellikle Yeni Antlaşma'ya –ve Yeni Antlaşma içinde de özellikle dört Müjde'ye (Matta, Markos, Luka, Yuhanna'ya)– odaklandığımı fark edeceksiniz. Bu, Eski Antlaşma'yla ve hatta Yeni Antlaşma'nın her kitabıyla ilgili tartışmalarda ortaya çıkan metin, aktarım ve kanonla ilgili her nüansı ele almayacağım anlamına geliyor. Ama bu kitap Kutsal Kitap'ın *tamamıyla* ilgili değil mi diye soruyorsunuz. Öyle. Yine de Yeni Antlaşma'nın, özellikle de Müjdeler'in kanıtlarını yukarıdaki beş testle incelemenin, bize diğer tüm kitaplarla ilgili tartışmalarda yer alan konular ve tarihsel kanıtlar hakkında iyi bir fikir vereceğini unutmayın. Ve daha da önemlisi, son olarak hedeflediğimiz şeyin İsa'nın ölümden dirildiğine dair tarihsel bir güven olduğunu unutmayın. Eğer buna ulaşabilirsek, Eski Antlaşma'nın güvenilirliğine de güvenmek için çok iyi bir nedenimiz olur. Peki İsa'nın dirildiğine dair tarihsel güvene nasıl ulaşabiliriz? Özellikle Müjdelerin güvenilir tarihsel tanıklar olup olmadığını belirleyerek. Amacımız budur.

Tekrardan söylemek gerekirse, diğer kitaplar Kutsal Kitap'ın güvenilirliğiyle ilgili tüm meseleleri en ince ayrıntılarına kadar tartışırken, bu kitap beni ve sayısız kişiyi Kutsal Kitap'ın doğruluğuna ikna eden teze genel bir bakış sunmaktadır; bu tez, zirve noktasını İsa'nın dirilişinde bulmaktadır. Bu tez size yardımcı olursa ve bir dereceye kadar ikna edici olursa, bundan memnuniyet duyarım. Eğer olmazsa, diğer daha büyük, daha iyi kitapları okumaya devam etmenizi tavsiye ederim (Ek'e bakınız).

İlk Adım

Eğer bu kitabı okuyorsanız ve Hristiyan değilseniz, öncelikle kitabı elinize alıp buraya kadar okuduğunuz için teşekkür ederim. Hiç değilse, umarım burada sizi Hristiyanlar, Hristiyanlık, Kutsal Kitap ve nihayetinde İsa hakkında belki de daha önce hiç düşünmediğiniz şekillerde düşünmeye zorlayacak bazı şeyler bulursunuz. Umarım biz Hristiyanların inandığımız şeylere sebepsiz yere inanmadığımızın farkına varırsınız. Elbette, burada anlattıklarımı inanmayabilirsiniz,

ama en azından Hristiyan inancında sandığınızdan daha fazlası olduğunu söyleyebileceğinizi umuyorum. Öte yandan, bundan daha fazlasını bile söyleyebilirsiniz. Belki de Kutsal Kitap'a gerçekten *güvenebileceğiniz* sonucuna varacaksınız. Eğer öyleyse, o zaman gerçekten harika bir deneyim yaşayacaksınız, çünkü Kutsal Kitap'ın gerçekte ne hakkında olduğunu –İsa Mesih ve O'nun olduğunu iddia ettiği Kişi'yi– güvenle düşünmeye başlayabileceksiniz.

Öte yandan, eğer zaten bir Hristiyan'sanız, bu kitabın Kutsal Kitap'a *neden* güvendiğinizi daha iyi anlamanıza yardımcı olacağını ve daha sonra bu konuda konuşmanızı ve ona güvenmeyen insanların itirazlarına karşı onu savunmanızı sağlayacağını umuyorum. Gerçek şu ki, dünyanın bizi sık sık suçlamasına rağmen, Hristiyanlık insanların kanıt olmadan saçma şeylere inanmalarına neden olan mantıksız bir "iman sıçraması" atmalarını gerektirmez. Aksine, *asıl* "iman sıçraması" İsa'ya bizi günahlarımızdan kurtarması için yaslanmaktan ibarettir, çünkü o son derece ve sağlam bir şekilde güvenilirirdir.

Peki bunu nereden biliyoruz?

Çünkü Kutsal Kitap bize böyle söylemektedir.

Öyle değil mi?

Çeviride Anlam mı Kayboldu?

Birkaç yıl önce Çin'in Şanghay şehrini ziyaret etme ayrıcalığına sahip oldum. Seyahatimden önce, orada yaşayan bazı arkadaşlarım, şehirdeki birçok tabelada Çince karakterlerin altında yazan İngilizcenin, tabelanın gerçekte ne söylediği hakkında bana bir şey söyleyeceğini varsaymamam konusunda beni uyardı. Yıllar içinde Çinli çevirmenler tabelaları İngilizceye yanlış çevirmekle ün salmışlardı ve bu da çoğu zaman yanıltıcı, hatta bazen komik sonuçlar doğuruyordu.

Gitmeden önce internette bazı örneklerle baktım ve insanların bulduğu bazı yanlış çeviriler çok komikti. Bir restoranın kapısında asılı olan bu tabelayı ele alalım: *Bar şu anda açıktır çünkü kapalı değildir.* Ya da öğle yemeğiniz için *Lezzetli Baharatlı Büyükanne* sunan menü. Ya da halka açık bir çimenlikte asılı olan ve insanın içini sızlatan şu tabela: *Sevimli ama acınası çimenler ayağınızın altında.* Dürüst olmak gerekirse, bu mesajların arkasındaki asıl fikrin ne olduğunu kim bilebilir ki!

Tüm bunları gördükten sonra, elbette ben de bazı eğlenceli yanlış çeviriler bulmayı dört gözle bekliyordum. Ne yazık ki Şanghay'a Yaz Olimpiyatları sona erdikten hemen sonra vardım ve Çinlilerin Oyunlar başlamadan önce ülke genelinde yanlış çevirileri düzeltmek için büyük bir proje başlattığı ortaya çıktı. Yani *bir kez* bile öğle yemeğinde lezzetli bir baharatlı büyükanne tadına bakamadım ya da üzerine

basmadan önce sevimli ama acınası bir çimin üzgün yüzüne bakamadım!

Ama şimdi bir an için düşünün. Çin neden yabancı dildeki çevirilerini düzeltmeye özen gösterdi? Çok basit; dünya Olimpiyatlar için dikkatini kendi ulusuna çevirdiğinden, doğru iletişim kurmak istedikler. Ne demek istediklerini söylemek ve söylediklerinde ciddi olmak istediler. İster bir tabelayı ister bir menüyü, isterse de Kutsal Kitap'ı çeviriyor olalım, bir çeviride söz konusu olan şey nihayetinde budur. Kendi dilimizde okuduğumuz şeyin, yazarın kendi dilinde söylemek istediği şeyi doğru bir şekilde yansıttığından emin olabilir miyiz?¹

Çeviri Mümkün Müdür?

Kutsal Kitap'ın tarihsel açıdan gerçekten güvenilir olup olmadığını belirleme görevi, ana dilimiz eski İbranice, eski Aramice ve eski Grekçe olsaydı daha kolay olurdu. Ancak çoğumuz böyle değiliz. Bu da sadece Kutsal Kitap yazarlarının güvenilir olup olmadıklarını ve kopyacıların onların yazılarını doğru bir şekilde aktarıp aktarmadıklarını değil, aynı zamanda elimizdeki Türkçe* Kutsal Kitapların bu kopyaların doğru çevirileri olup olmadıklarını da sormamız gerektiği anlamına gelir.

Muhtemelen yüzleşmemiz gereken ilk soru, çeviri sürecinin mümkün olup olmadığıdır. Şuna benzeyen bir dili gerçekten alıp,

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς
καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπτει διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν
οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου

Çevirmen Notu: Metnin orijinal dili İngilizce olduğu için yazar bu noktadan itibaren verdiği örneklerde Kutsal Kitap'ın İngilizce çevirilerini kullanmıştır. Ancak Türkçede daha anlaşılır olması açısından bu kitapta Kutsal Kitap'ın Türkçe çevirileri üzerinden örnekler verilecektir. Bundan dolayı, bazı kısımlar (anlam bozulmayacak ve yazarın anlatmak istediği şeye sadık kalacak şekilde) orijinal metinden farklılık gösterebilir.

κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· ὅπου γάρ
ἔστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου,

şununla aynı anlama geldiğinden emin olabilir miydik:

Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazine-niz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır (Mat. 6:19–21).

Cevap: “Evet, ama üzerinde çok çalışmadan olmaz.” Herhangi bir çeviri projesi, önce her iki dilin anlamını ve yapısını anlamak, sonra da hedef dilde orijinal dilin anlamını tam olarak karşılayan kelimeler ve yapılar bulmak için yıllar süren bir çaba gerektirir. Daha az teknik bir ifadeyle, çeviri bir kelimenin veya cümlenin anlamını anlama ve ardından aynı şeyi farklı bir kişi için anlaşılabilir olacak *farklı* kelimelerle söylemek için emek harcama meselesidir.

Şimdi, tüm bunlar kulağa umutsuzca zor gelebilir, ancak düşünürseniz, İngilizcede (ve Türkçede) bile bu tür şeyleri her zaman yaparız. Örneğin, ergenlik çağına yaklaşan iki oğlum var ve torunlarıyla iletişim kurabilmeyi çok isteyen bir babam var. Bazen, ister inanın ister inanmayın, bu tahmin ettiğinizden çok daha zor olabiliyor! Üçü de farklı dillerde konuşmuyor; hepsinin ana dili İngilizce. Ama yine de, aradaki adam olarak, kendimi sık sık aralarında çeviri yapmak zorundayken buluyorum.

Örneğin, oğlum “Hey, takıl, bro!” gibi bir şey söylediğinde, babam bana sanki çocuk eski Mısırlı falanmış gibi bakıyor. Çünkü babamın bu cümledeki kelimelerin ne anlama geldiği hakkında hiçbir fikri yok. Bu noktada, *çeviri* işini yapmaya başlamak –oğlumun söylediği her kelimenin anlamını düşünmek ve babamın anlayacağı *başka* bir kelime veya kelimeler bulmaya çalışmak– benim işim.

Genelde cümleyi bir kerede çeviriyorum. “Yani, baba, demek istediği, her şey yolunda, kendisi memnun.” Ancak bu konuda gerçekten dikkatli olmak istersem, her kelimeyi sırayla açıklamam gerekir, şunun gibi:

- *Hey* demek Z kuşağının dilinde âdet olmuş, teklifsiz bir selamlamadır. X kuşağındaki karşılığı *merhaba* gibi bir şeydir.
- *Takıl* demek Z kuşağının dilinde “bir engele rastlayıp ondan kurtulamamak” anlamına gelmez. Sakin, memnun, iyi olmak anlamındadır. X kuşağındaki karşılığı *sorun yok* olabilir.
- *Bro* biraderin İngilizceden gelen kısaltmasıdır; dostluk, yakınlık bildirir, ancak birinin *bro* olması için kan bağı olması gerekmez. X kuşağının diline *arkadaş* veya halk arasında *hemşehrim* olarak çevrilebilir.

Yani hepsini bir araya getirdiğimizde, X kuşağının dilindeki “Hey, takıl, bro!” cümlesini, Z kuşağı diline “Merhaba, sorun yok, hemşehrim” olarak çevirebiliriz. Ardından bunu duyan babamın gözleri anladığının göstergesi olarak parlıyor, oğluma bir gülümseme ve başparmak işareti yapıyor ve çeviri yoluyla da olsa, gerçek ve doğru bir iletişim anını paylaşıyorlar. Babam “Fevkalade!” diyor ve sonra yeniden çeviri yarışına başlıyoruz!

Biliyorum, biliyorum, bu, çeviri işinin gerçekte neleri gerektirdiğine dair gülünç derecede basit bir resim ve ister Kutsal Kitap’tan, ister başka bir büyük edebiyat eserinden, hatta ister küresel toplumumuzun her gün rayında gitmesi için gerekli olan çeviriden bahsediyor olalım, bu işi yapanlar kahramanlardır. Bu biraz tuhaf örnekle bile anlatmaya çalıştığım şey, çevirinin kolay ya da basit olduğu değil, mümkün olduğudur. Çeviri yoluyla gerçek, doğru ve isabetli bir iletişimin gerçekleşmesi gerçekten mümkündür.

Bu, hiç kimsenin sırf Grekçe ve İbranice belgelerin Türkçe çevirilerini okuyoruz diye Kutsal Kitap'ın tarihsel güvenilirliğine “konu kapandı” şeklinde bir itirazda bulunamayacağı anlamına gelir. Uzmanlar yüzyıllardır Grekçe, İbranice, Aramice ve Türkçeyi (ya da İngilizceyi) kelimesi kelimesine çalışmaktadırlar ve bu diller arasında doğru ve kesin çeviri yapabilmektedirler.

Neden Bu Kadar Çok Kutsal Kitap Çevirisi (Versiyonu) Var?

Eğer bu doğruysa, o zaman neden Kutsal Kitap'ın bu kadar çok farklı çevirisi var? Herhangi bir Hristiyan kitapçıya girdiğinizde ya da internette dolaştığınızda, farklı Kutsal Kitap çevirilerini bulabilirsiniz: Kitab-ı Mukaddes Çevirisi, Yeni Çeviri, Thomas Cosmades Çevirisi, Bünyamin Candemir Çevirisi. Bunların dışında da yaygın olmayan bazı çeviriler de mevcut. Üstelik (özellikle Amerika'da) bunların birçoğunun askeri baskı, spor baskısı, erkek ve kadın, genç, öğrenci ve iş insanı baskıları gibi başka baskıları da var.” Peki neden?

Bir çeviri üzerinde çalışan kişiler, diğer çeviri üzerinde çalışan kişilerin Kutsal Kitap'ı büyük ölçüde yanlış anladıklarını düşündükleri için mi? Ya da bir çeviri komitesi Kutsal Kitap'ı o kadar kötü tercüme ettiler ki, diğer çevirmenler hepsini düzeltmek zorunda mı kaldılar? Bu bağlamda, Yuhanna kitabı erkeklere, kadınlara, sporculara ya da askerlere hitap ettiğinde değişir mi?

Kısacası, tüm bu soruların yanıtı “hayır”dır. Kutsal Kitap'ın öğrencilere, erkeklere, kadınlara ya da askerlere yönelik farklı baskıları söz konusu olduğunda, bunların hepsi Kutsal Kitap'ın asıl metninin aynı kaldığı pazarlama paketleridir. Sadece metne eşlik eden ek öğelerde farklılık gösterirler –giriş içeriği, çalışma notları, makaleler ve diğer materyaller. Yerel kitapçınızda hem erkeklere hem de kadınlara yönelik bir çalışma Kutsal Kitabı'nın bulunmasının Kutsal Kitap

Çevirmen Notu: Bu tür versiyonlar Türkçe Kutsal Kitap çevirilerinde bulunmamaktadır.

metninin anlamına herhangi bir karışıklık getirdiğini düşünmek için hiçbir neden yoktur.

Peki ya çeşitli çevirilerin kendileri? Kutsal Kitap'ı birbirlerinden o kadar farklı çeviriyorlar ki, orijinal anlamdan gerçekten hiç emin olamıyor muyuz? Bu güzel bir soru, ancak gerçekte, farklı çeviriler aynı Grekçe ya da İbranice ifadeyi farklı kelimelerle ifade etse bile, bu durum orijinal metnin ne söylediği konusunda şüpheyi düşmemize neden olmaz.

X kuşağının dilindeki cümle örneğimizi tekrar düşünün: “Hey, takıl, bro!” Bu cümleyi babama birçok şekilde tercüme edebilirdim:

- “Merhaba, sorun yok, hemşehrim!”
- “Dinle, her şey yolunda, arkadaşım!”
- “Bak ne diyeceğim, durum sakın, canım!”

Tüm bu çevirilerde spesifik kelimeler farklılık göstermektedir. Ancak yine de, “Hey, takıl, bro” cümlesinin ne anlattığı konusunda gerçekten bir şüphe var mı? Bu *çevirilerden* hangisini kullanırsanız kullanın, cümlemin *anlamı* şudur: Oğlum, arkadaşlık ilişkisi içinde olduğu birinin, mevcut durumunun sorunlu olduğunu düşünmediğini, bundan memnun olduğunu bilmesini istiyorum.

Aynı şeyi Kutsal Kitap'taki ayetler için de yapabilirsiniz. Rastgele bir tanesini ele alalım ve birkaç çevirinin onu nasıl tercüme ettiğine bakalım. Az önce eşimden dört Müjde'den birini söylemesini istedim. “Markos” dedi.

“Şimdi bir ila on beş arasında bir sayı seç.” “On!”

“Ve bir ila elli iki arasında başka bir sayı.” “Elli!”

Şimdi Markos 10:50'ye bakalım ve birkaç Türkçe Kutsal Kitap'ın bu ayeti nasıl tercüme ettiğini görelim. İşte orijinal Grekçesi:

ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπηδήσας ἦλθεν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

Kitab-ı Mukaddes çevirisi şu şekilde:

O da abasını atarak sıçrayıp İsa'ya geldi.

Yeni Çeviri şu şekilde:

Adam abasını üstünden atarak ayağa fırladı ve İsa'nın yanına geldi.

Thomas Cosmades çevirisi şöyle:

Adam sırtındaki paltoyu atıp yerinden sıçradı, İsa'ya seğirtti.

Bünyamin Candemir Çevirisi şöyle:

O da abasını atarak kalktı, İsa'ya geldi.

Çılgınca, değil mi? Markos 10:50'nin gerçekte ne söylediğini nasıl anlayacağız? Yani, elbette herkes bu adamın İsa'ya geldiği konusunda hemfikir görünüyor, ama abasını *atarak* mı kalktı yoksa *atıp* mı? Hatta bu bir *aba* mıydı, yoksa bir *palto* mu? Ve İsa'ya gelmeden önce adam *sıçradı* mı, *fırladı* mı yoksa *kalktı* mı diye nasıl belirleyeceğiz?

Pekâlâ, açıkçası burada şaka yapıyorum. Bu beş çeviri arasındaki tüm farklılıklara rağmen, neler olup bittiği gerçekten açıktır. Adam hızlı bir şekilde dış giysisini çıkarır, ayağa kalkar ve İsa'ya doğru ilerler. Burada anlatmak istediğim, farklı çevirilerin orijinal metnin gerçekte ne anlama geldiğini bilmemize engel olmadığını söylemektir. Aslında, iki ya da üç çeviriyi yan yana okumak çoğu zaman neler olup bittiğine dair resmi tamamlamaya yardımcı olabilir.

Yine de daha ileri gitmemiz gerekir, çünkü Kutsal Kitap'taki her ayetin Markos 10:50 kadar açık olmadığı açıktır. Bazı kelime ve ifadelerin çevirisi gerçekten de zordur ve bu gibi durumlarda farklı çevirmenler bu kelime ya da ifadelerin nasıl çevrileceği konusunda genel-

likle fikir ayrılığına düşerler. Ancak bu durumlarda bile, en azından birkaç şeyi aklımızda tutmamız gerekir:

1. Kutsal Kitap uzmanları, Kutsal Kitap'taki kelimelerin ya da ifadelerin yalnızca son derece küçük bir yüzdesinin nasıl çevrileceği konusunda önemli ölçüde anlaşmazlığa düşmektedirler. Bu durumlar aynı zamanda Kutsal Kitap'taki herhangi bir kitabın (hatta herhangi bir bölümün) son derece küçük bir kısmını temsil eder.
2. Böyle bir anlaşmazlık veya belirsizlik olduğunda, Kutsal Kitap'ın en iyi çevirileri bunu bir dipnot aracılığıyla kabul eder, okuyucuyu diğer olası çevirilerden haberdar eder veya hatta (İngilizcedeki ESV çevirisinin belirttiği gibi) "İbranice'nin [veya Grekçe'nin] anlamının belirsiz olduğunu belirtir."² Mesele şu ki, hiç kimse bize söylemeden "bir şeyi geçiştirmeye" çalışmıyor ve -İngilizce (ve de Türkçe) çeviriler tarihinin bu noktasında- isteseler bile bunu yapamazlardı.
3. Uzmanlığa dayalı çevirilerin çokluğu aslında kasıtlı olarak yanıltıcı çevirileri tespit etmemize ve bunlardan kaçınmamıza yardımcı olmaktadır. Örneğin, Yehova Şahitleri'nin Yeni Dünya Çevirisi (YDÇ) Yuhanna 1:1'i "ve Söz bir tanrıydı" şeklinde çevirirken, diğer tüm önemli çevirilerin bu ayeti "ve Söz Tanrı'ydı" şeklinde çevirdiğini bilmek faydalıdır. Açıkça görülüyor ki, YDÇ burada diğer çevirilerin reddettiği bir şey yapmıştır ve eğer Grekçeyi artikel (tanımlayıcı) kullanımını anlayacak kadar uzun süre çalışmış olsaydınız, diğer çevirmenlerin açıkça vardığı sonuca siz de varırdınız; YDÇ bu ayetin "çevirisini" belirli, kendine özgü bir teolojik doktrini korumak için uyarlamıştır.
4. Bunun gibi kasıtlı yanlış çevirileri tespit edip reddettiğimizde, doğru Hristiyanlığın hiçbir önemli doktrininin

Kutsal Kitap'ın orijinal dillerinin tartışmalı ya da belirsiz bir çevirisine dayanmadığını güvenle söyleyebiliriz. Kutsal Kitap'ın ne dediğini ve ne anlama geldiğini biliyoruz.³

Ancak bir soru daha ortaya çıkıyor. Her şeyden önce, neden Kutsal Kitap'ın farklı çevirileri vardır? Eğer metnin önemli ölçüde tartışmalı kısımları çok nadirse ve herhangi bir ana doktrini etkilemiyorsa, o zaman insanlar neden tüm bu çevirileri yapmak için bu kadar masraf ve zahmete katlandılar? Bu mükemmel bir soru ve cevabı da insanların Kutsal Kitap'ı yaşamlarında kullandıkları tüm farklı yolları tanımaktan geçiyor.

Bir düşünün. İnsanlar Kutsal Kitap'ı adanmışlıkla okurlar, ondan vaaz verirler, Kutsal Kitap çalışmalarında kullanırlar, onun üzerinde bilimsel çalışmalar yaparlar, onu incelerler, doktrinler hakkında onu kullanarak konuşurlar, inanç anlayışlarını onunla savunurlar. Ve gerçek şu ki, bu faaliyetlerin çoğu için, orijinal Grekçe veya İbranice'nin kelimesi kelimesine katı bir çevirisi çok yararlı olmayacaktır. Aslında, bu inanılmaz derecede sinir bozucu olurdu. Markos 10:50'yi tekrar ele alalım. Eğer bu ayeti Grekçeden kelimesi kelimesine tercüme edersek, ortaya şöyle bir şey çıkacaktır:

Ama o atarak abasını yukarı sıçradı geldi İsa'ya.

Elbette, bu cümle'nin anlamını çözebilirsiniz ve belki de bu tür katı bir kelimesi kelimesine çeviri, o ayet üzerinde çok dikkatli bir bilimsel çalışma yapıyorsanız yararlı olabilir. Ama sabahları bir fincan kahve içerken Kutsal Kitap okumak istediğinizde kim buna katlanmak ister ki?

Kutsal Kitap'ın farklı kullanımları için farklı çevirilere sahip olmanızın ana nedeni budur. Bazen orijinal dilin daha katı, kelimesi kelimesine çevirisi tam olarak ihtiyacınız olan şeydir. Ancak diğer zamanlarda, biraz daha okunabilir, biraz daha kolay anlaşılabilir bir

şey istersiniz ve bu nedenle bazı çeviriler, kelime sırasını yumuşatarak, Grekçe veya İbranice söz dizimi yerine Türkçe söz dizimini tercih ederek ve genellikle orijinal hâlinin düşüncelerini Türkçe konuşan bir okuyucunun daha iyi anlayacağı bir biçimde sunarak daha çok cümlesi cümlesine (hatta düşüncesi düşüncesine) yaklaşımı sunar. Biraz daha teknik olarak ifade etmek gerekirse, Kutsal Kitap'ın her çevirisi bir dereceye kadar hem *doğruluğu* hem de *okunabilirliği* hedeflemek zorundadır. Bazı çeviri komiteleri doğruluğa büyük öncelik vermeyi ve (Markos 10:50'de gördüğümüz gibi) okunabilirliği belli bir dereceye kadar feda etmeyi kendilerine görev edinirler. Diğer çeviri komiteleri son derece okunabilir bir versiyon üretmek için yola çıkarlar, ancak bu karar zorunlu olarak çevirmenlerin orijinal dildeki bazı kelime sıralamalarını yeniden düzenlemeleri gerektiği anlamına gelir; öyle ki, cümleler Türkçe bir kulağa "doğru" gelsin.

Umarım, tüm bunların ne anlama geldiğini anlayabiliyorsunuzdur. Kutsal Kitap çevirilerinin ne teorisinde ne de uygulamadaki gerçekliğinde, Kutsal Kitap'ın orijinal dillerinde ne dediğini gerçekten bilip bilemeyeceğimiz konusunda en ufak bir şüphe yoktur. Aslında, ne dediğini *biliyoruz* ve bazı uzmanların anlaşmazlığa düştüğü yerler çok azdır ve sonuçta önemsizdir. Kutsal Kitap defalarca ve defalarca doğru bir şekilde tercüme edilebilir *ve edilmiştir*.

Elbette, *tarihsel güvenilirliği* belirlerken, bu bizi sadece bir yere kadar götürür. Daha sonra şu soruyu sormamız gerekir: Yazarların orijinal olarak yazdıklarını mı tercüme ediyoruz?

Başka bir deyişle, orijinalleri kopyalayan kişiler bunları doğru bir şekilde kopyaladılar mı?

Kopyaların Kopyalarının Kopyalarının Kopyaları mı?

Lisede ve üniversitedeyken birkaç yabancı dil dersi aldım. Aldığım dil derslerinden açık ara en sevdiğim İspanyolcaydı ve aranızdaki gerçek uzmanlara pek etkileyici gelmese de, tüm bunların sonunda *koca dört akademik yılını* bu dil üzerinde çalışarak geçirmiştım. O derslerden on beş yıl kadar sonra, artık İspanyolcada pek iyi değilim; okumakta, konuşmakta, dinlemekte, hiçbir şeyde. Yine de üzerinde gerçekten çok çalıştığım günlerde hem *İngilizceden İspanyolcaya* hem de *İspanyolcadan İngilizceye* çeviriler yapmakta oldukça iyiydim. Bunun bir nedeni de İspanyolca hocamın bize *her gece* çeviri ödevi vermesiydi. Üniversitedeki derslerin çoğunun pazartesi-çarşamba-cuma ya da salı-perşembe olmak üzere gün aşırı yapıldığını hatırlıyor musunuz? İspanyolca öyle değildi. Pazartesiden cumaya kadar her gündü, bu da her gece İngilizce ya da İspanyolca bir metnin belirli bir bölümünü diğer dile çevirmem ve ertesi gün sınıfta tartışmaya hazır olmam gerektiği anlamına geliyordu.

Bu konuda da iyiydim. Üniversitedeki son yılımda birkaç saat içinde birkaç yüz kelimelik bir çeviri yapabilir ve her bir cümlemin söz dizimini açıklamak için bir anda hazır olabilirdim. Yine de bir ya da iki kez, sınıfa geldiğimde sert ve acı bir ders aldım: Eğer yanlış sayfaya

baktıysam ve yanlış metni çevirdiysem, çevirilerimin ne kadar iyi olduğunun hiçbir önemi yoktu!

Bazen insanlar Kutsal Kitap hakkında da benzer bir suçlamada bulunurlar; *doğru bir şekilde* çevirdiğimizi güvenle *söyleyebilsek* bile, *doğru şeyi* çevirdiğimizden emin olmamızın hiçbir yolu yoktur, bu yüzden her halükârda hepsi boşuna. Suçlama *yanlış* belgelere (çevirilere/kopyalara) sahip olmamız değildir. Yazarların kendi elleriyle yazdıkları orijinal belgelere sahip olmadığımız için, elimizdeki kopyaların umutsuzca bozuk olması gerektiği ve bu nedenle yazarların orijinal olarak ne yazdıklarını bilmemizin mümkün olmadığıdır. İddia doğruysa, tartışmayı daha fazla sürdürmek anlamsızdır.

Bir Amerikan dergisi tam da bu noktaya ağır bir şekilde değinmiştir:

Hiçbir televizyon vaizi Kutsal Kitap'ı okumamıştır. Müjdeci akım içerisindeki (Evanjelik) hiçbir politikacı da okumamıştır. Papa da okumamıştır. Ben de okumadım. Siz de okumadınız. En iyi ihtimalle, hepimiz kötü bir çeviriyi okumuşuzdur; elle kopyalanmış kopyaların kopyalarının çevirilerinin çevirilerini yüzlerce kez okumuşuzdur.¹

Şimdi, bu kitapta “kötü çeviri” suçlamasını zaten ele aldık; bu doğru değil ve eğer bu sizin için açık değilse, belki de geri dönüp 2. bölümü tekrar okumalısınız. Dahası, sanki orijinal Grekçe önce Çinceye, sonra Almancaya, sonra Lehçeye ve en sonunda da Türkçeye çevrilmiş gibi “çevirilerin çevirilerinin çevirisi”ni ele aldığımız da doğru değildir. Hayır, orijinal Grekçe ve İbraniceden Türkçeye ve diğer dillere doğrudan çeviri yapıyoruz, yani en kötü ihtimalle bir *çeviriyi* ele alıyoruz, nokta. Peki bu son fikir, yani elimizdeki tek şeyin “elle kopyaların kopyalarının kopyalarının kopyaları” olduğu suçlaması hakkında ne söylemeliyiz?

Saçmalık. Söylememiz gereken şey bu.

Orijinal Metinler Elimizde Değil – Peki Şimdi Ne Olacak?

Aktarım meselesini düşünelim; yani Kutsal Kitap'ın orijinal metninin yüzyıllar boyunca bize doğru bir şekilde aktarıldığından emin olabilir miyiz? Bu soruyu düşünürken, hemen gözümüzün önünde duran bariz gerçeği kabul etmeliyiz: orijinal metinler elimizde değil.²

Luka, Yuhanna ve Pavlus'un Luka Müjdesi'ni, Yuhanna Müjdesi'ni ve Romalılara Mektup'u yazmak için kullandıkları kâğıt parçaları tarihe karışmıştır ve “Yazarın yazdığı orijinal kâğıt parçasının bu olduğundan yüzde yüz eminiz” diyebileceğimiz bir Kutsal Kitap el yazması bulma ihtimalimiz oldukça düşüktür.³ Ancak ellerimizi havaya kaldırıp umutsuzluğa kapılmadan önce, bir dakikalığına bu nokta üzerinde düşünelim. *Kâğıt parçasının orijinaline* sahip olmamız gerçekten ne kadar önemli? Yani, kesinlikle güzel olurdu. Birkaç yıl önce Londra'yı ziyaret ettiğimde, dünyanın en değerli kültürel ve tarihi eserlerinden bazılarının, kütüphane müdürlerinin Britanya Kütüphanesi'nin kutsal arşivlerinden çıkarabildikleri en değerli ve kutsal emanetlerin sergilendiği *Britanya Kütüphanesi'nin Hazineleleri (Treasures of the British Library)* sergisine katılmıştım. İnanılmaz bir koleksiyondu. Magna Carta; Gutenberg'in 1455 tarihli Kutsal Kitabı; Handel'in kendi eliyle yazdığı *Mesih (Messiah)*; Yeni Antlaşma'nın bilinen en eski tam kopyası olan Sina Yazması (Codex Sinaiticus); Leonardo da Vinci'nin not defteri; ve (sessizlik lütfen) Beatles'in “Help!” şarkısının orijinal sözleri, John Lennon'un bir parça kâğıda karaladığı hâliyle karşımdaydı.

Bayanlar ve baylar, Beatles'in yazdığı “Help!” şarkısının orijinal sözlerini şüpheye yer bırakmayacak şekilde *bildiğimizi* duyurmaktan büyük memnuniyet duyuyorum. Onları peçetede *görebiliyoruz*. Ve kendi içerisinde, bunun çok güzel olduğunu kabul ediyorum. Bunun *Britanya Kütüphanesi'nin Hazineleleri* seviyesine ulaştığından emin değilim ama yine de havalı.

Ancak şöyle bir şey var. Elimizdeki aslında yazarların kendi yazdıkları olduğuna güvenebilmemizin tek yolu *orijinal kâğıt parça-*

sına sahip olmak mıdır? Yani, Homeros'un *Odyseia* ya da Platon'un *Devlet*'i yazdıkları kâğıt parçalarına sahip olmadığımız için ne yazdıkları hakkında hiçbir fikrimiz olmadığını söylemeye sonsuza kadar mahkûm muyuz? Sözlerini gerçekten bilebileceğimiz tek Beatles şarkısı "Help!" mi? Kesinlikle değil! Ve bunu söylemek gülünç derecede ukalalık olur. Peki ya Kutsal Kitap'ın belgeleri? Gerçekten de pes edip elimizde sadece bir sürü işe yaramaz kopya olduğunu ve kalan kopyaların yazarların gerçekte yazdıklarını doğru bir şekilde yansıttığından asla emin olamayacağımızı kabul etmek zorunda mıyız?

Hayır, bu umutsuz sonuca varmak zorunda değiliz. Aslında, Kutsal Kitap'ın *orijinal kâğıt parçalarına* sahip olmasak da, bu orijinal kâğıt parçalarının ne dediğini bildiğimizden son derece emin olabiliriz. Peki bu nasıl olabilir?

Bu soruyu yanıtlamanın anahtarı, orijinalleri elimizde olmasa da, Kutsal Kitap'ı oluşturan her kitaptan orijinal dilde metin içeren binlerce *başka* kâğıt parçasına (yani papirüs ve parşömene) sahip olmamızda yatmaktadır; bu da, Yeni Antlaşma söz konusu olduğunda yaklaşık 5.400 farklı parça demektir. Burada modern matbaalardan çıkan kâğıt parçalarından bile bahsetmiyoruz; matbaanın icadından öncesine ait, çoğu üçüncü, ikinci ve hatta (belki de?) birinci yüzyıllara kadar uzanan *antik* el yazmalarından bahsediyoruz. Bu el yazmalarından bazıları Kutsal Kitap'ı oluşturan kitapların tüm kopyalarını içerir; diğerleri kısmen tahrip olmuş, böylece kitapların yalnızca bazı bölümleri kalmıştır. Diğerleriyse bir zamanlar çok daha büyük olan el yazmalarının sadece parçalarıdır. Yine de, bu belgelerin hiçbiri Kutsal Kitap'ın orijinali değildir; hepsi daha eski bir şeyin kopyasıdır. Ancak bunları eskiden Roma İmparatorluğu olan her yere dağılmış, mağaralara gizlenmiş, antik kalıntılara gömülmüş ve hatta –ister inanın ister inanmayın– terk edilmiş bir Mısır şehrinin antik çöp yığınlarına atılmış olarak bulduk! Dahası, uzmanlar bu metin parçalarını tarihlendirdiğinde, bunların Hristiyanlık tarihinin ilk üç ya da dört yüzyılına ait olduğunu keşfettik.⁴

Şimdi tüm bu el yazmalarını ve parçaları ilginç –ya da nasıl baktığınıza bağlı olarak sorunlu– kılan şey, Kutsal Kitap'ın aynı bölümünün kopyaları oldukları varsayılsa bile, belirli yerlerde birbirlerinden *farklı* olmalarıdır. Örneğin, Matta Müjdesi'nin bir el yazmasında Pontius Pilatus'un "Bu adamın kanından ben sorumlu değilim" (Mat. 27:24) dediği aktarılırken, aynı kitabın başka bir yerden ya da daha sonraki bir yüzyıldan bir parçası Pilatus'un "Bu doğru kandan sorumlu değilim" dediğini aktarırken, bir başkası da "Bu doğru adamın kanından sorumlu değilim" dediğini aktarır.⁵ Öyleyse bu ne demek oluyor? Belli ki, en azından bir kez ve belki de birden fazla kez, birisi Matta'nın yazdığı orijinal sözleri yanlış kopyalamıştır.

Bazı insanlar tüm bunlara –5.400 el yazması ya da parçaya, tüm varyasyonlarıyla birlikte– bakıp, "İmkânı yok. Orijinallerin ne dediğini bilmemize *imkân yok*. Günümüze ulaşan kopyalar, yazarların orijinal olarak ne yazdıklarını bildiğimize dair herhangi bir güven duymamız için çok uzak ve çok bozuk" diyebilir. Yine de bu sonuç aşırıya kaçmaktadır. Nedeniyse şöyle: Öncelikle, şüphecilerin sıklıkla tüm bunlardan kaynaklandığını söylediği sorunlar –elimizdeki el yazmalarının orijinallerinden zaman içinde çok uzaklaşmış olması ve kesinlikle varyasyonlarla dolu olması– bazılarının iddia ettiği kadar kötü değildir. Diğer bir şey de, imparatorluğun dört bir yanından gelen ve tüm varyasyonlarıyla birlikte bu binlerce kopyanın *kesin bir şekilde* varlığı, orijinallerin ne söylediğini *büyük bir güvenle* yeniden oluşturmamızı sağladı.

Tüm bunları teker teker açıklamaya çalışayım.

Boşluğa Dikkat Edin!

Her şeyden önce, elimizdeki belgelerin zaman içinde orijinallerinden o kadar umutsuzca uzaklaştığı suçlaması sıklıkla yapılır ki, orijinallerin ne dediğini anlamaya çalışmaktan vazgeçebiliriz. Sonuçta, Yeni Antlaşma'nın orijinal belgelerinin hepsi birinci yüzyılın ortalarından sonlarına doğru yazılmıştır ve elimizdeki en eski kopyaları M.S. 125, 150 ve 200 yıllarına aittir. Bu da elimizdeki en eski kopyalarla oriji-

naller arasında yaklaşık kırk beş ila yetmiş beş yıllık bir boşluk olduğu anlamına gelir. Şimdi bu çoğumuza oldukça sorunlu geliyor çünkü nedense yetmiş beş yılın çok uzun bir zaman olduğunu düşünüyoruz; aslında bu, kopyaların kopyalarının kopyalarının yapılması ve daha sonra kaybolması için yeterli zamandır, böylelikle orijinallerin gerçekte neye benzediğine dair hiçbir fikrimiz olamaz. Ancak bu hiç de adil bir varsayım değildir, özellikle de kitapların genel olarak antik zamanda yaşayan insanlar için bugün bizim için olduğundan çok daha değerli olduğunu ve bu nedenle muhtemelen onlara bizden daha iyi baktıklarını fark ettiğinizde. Her yıl milyonlarca kitap basabildiğimiz günümüzde bile, hemen hemen her ikinci el kitapçıya girip bir, iki, hatta üç yüz yıllık kitaplar bulabilirsiniz. İnsanlar kitaplarını koruyorlar! Ve bu durum, bir kitabın kopyalanması için *haftalarca* emek harcanan eski zamanlarda daha da geçerliydi. Bilim insanları eski kütüphanelere bakarak, insanların yeni bir kopya çıkarmadan ve eskisini atmadan önce düzenli olarak 100-150 yıl boyunca kitap kullandıklarını öğrendiler.

Bu uygulamanın büyüleyici bir örneğini Vatikan Yazması (Codex Vaticanus) olarak adlandırdığımız, aslında dördüncü yüzyılda yazılmış ancak kullanılmaya devam edilebilmesi için onuncu yüzyılda yazmanlar tarafından yeniden yazılmış bir Yeni Antlaşma kopyasında görüyoruz. Bunun ne anlama geldiğini anlıyor musunuz? Vatikan Yazması (Codex Vaticanus) ilk yazılışından *altı yüz yıl* sonra hâlâ kullanılıyordu! Mesele şu: Kitaplar düzenli olarak yüzlerce yıl boyunca kullanılmaya devam ederken, orijinal Yeni Antlaşma belgeleriyle günümüze ulaşan en eski kopyalarımız arasındaki kırk beş ila yetmiş beş yıllık bir boşluk o kadar da uzun değildir. Aslında, yazarların kendileri tarafından kaleme alınan orijinallerin korunmuş olması ve kaybolmadan önce onlarca yıl, hatta yüzyıllar boyunca sayısız yeni kopya yapmak için kullanılmış olması ihtimali az değildir. Dolayısıyla, elimizdeki tek şeyin orijinallerin “kopyalarının kopyalarının kopyaları” olduğu iddiası çok abartılıdır. Gerçekten de, bugün kendi müzelerimizde *orijinallerin kopyalarına* sahip olmamız pekâlâ olasılık dahilindedir.

Ayrıca, diğer antik eserlerin orijinalleriyle günümüze ulaşan en eski kopyaları arasında var olan boşluğu düşündüğünüzde, Yeni Antlaşma için “boşluğu” gerçekten ne kadar küçük olduğunu çok çabuk görebilirsiniz. Örneğin, Thukdides’in *Peloponez Savaşı Tarihi* için, elimizde tam olarak sekiz el yazması vardır ve bunların en eskisi orijinalinden bin üç yüz yıl sonradır! Jül Sezar’ın *Galya Savaşları* için, en eskisi orijinalinden dokuz yüz yıl sonrasına tarihlenen toplam dokuz ya da on okunabilir kopyaya sahibiz (neyin “okunabilir” olduğuna dair anlayışınıza bağlı olarak). Tacitus’un birinci yüzyılda yazdığı *Tarihler* (*Histoires*) ve *Yıllıklar* (*Annals*) için, biri dokuzuncu yüzyıldan, diğeri sekiz yüz ve bin yıl sonrasından kalma iki el yazması günümüze ulaşmıştır. Burada anlatılmak istenen kolayca anlayabilirsiniz: Diğer antik edebiyat söz konusu olduğunda kimse “Boşluğa dikkat edin!” diye bağırıyor. Sadece Yeni Antlaşma bu tür bir muamele görmektedir.

Dört Yüz Bin Farklılık Mı?

İkinci suçlamaya gelince, elimizdeki el yazmaları farklılıklarla ya da varyantlarla o kadar doludur ki, orijinalerin ne söylediği konusunda herhangi bir güvene sahip olabileceğimizi düşünmek umutsuzdur. Bir bilim insanı, elimizdeki Yeni Antlaşma el yazmalarının şaşırtıcı bir şekilde dört yüz bin kadar varyant içerdiğini iddia etmiştir! (Tabii ki “kadar” dememizin nedeni, kimsenin oturup saymamış olmasıdır. Bu yüzden bu bilim insanı bile “bazıları 200.000, bazıları 300.000, bazıları 400.000 ya da daha fazla varyantın bilindiğini söylemektedir.” demekle yetinmektedir.⁶ Her halükârda, bu suçlamayla ilgili birkaç hususa dikkat etmeliyiz:

1. El yazmaları aslında varyantlarla dolu *değildir* ve dört yüz bin rakamı, eğer doğruysa bile, ilk başta görüldüğü kadar korkutucu değildir. Çünkü bu rakamı kullanan bilim insanı sadece matbaadan önceki beş bin orijinal Grekçe el yazmasına değil, aynı zamanda diğer dillerdeki *diğer* on

bin el yazmasına ve bunun da ötesinde, kilise tarihinin ilk altı yüz yılında insanların Yeni Antlaşma'dan *alıntı* yaptığı *diğer* on bin kadar örneğe bakmıştır! Tüm bunları bir araya getirdiğinizde, altı yüz yılı kapsayan yaklaşık yirmi beş bin el yazması ve alıntıya yayılmış dört yüz bin (belki de üç yüz bin ya da iki yüz bin...) varyanttan bahsediyorsunuz ki bu da el yazması başına olsa olsa yaklaşık on altı varyanta denk geliyor. Kibarca söylemek gerekirse, bu gerçekten çok fazla değil.

2. Buradaki “dört yüz bin varyant” ifadesinin dört yüz bin tamamen farklı okuma anlamına gelmediğini unutmayın. Bunun anlamı, eğer bir el yazması “Bu adamın kandan ben sorumlu değilim” diyorsa ve diğer *on tanesi* de “Bu doğru kandan sorumlu değilim” diyorsa, o zaman *on bir tanesini* de “varyant” olarak sayabilirsiniz. Bunu da hesaba kattığınızda, o korkutucu dört yüz bin rakamı neredeyse anlamsız hâle gelir.
3. Son olarak, tüm bu yirmi beş bin el yazmasındaki varyantlar her yerde rastgele ortaya çıkmıyor; daha ziyade, metinde aynı birkaç yerin etrafına toplanma eğilimindedirler, bu da Yeni Antlaşma metninde gerçekten sorunlu olan *asıl yerlerin* sayısının şaşırtıcı derecede az olduğu anlamına gelir.⁷

Asıl mesele şu ki, bu konu hakkında kısa açıklamaların ötesine geçip düşündüğünüzde, karşınızdaki resimde ne olduğuna dair akıl erdiremeyeceğimiz kadar çok çeşidi olan bir kopya dağı yoktur. Uzaktan yakından yoktur. Aksine, elde ettiğiniz resimde, Yeni Antlaşma'nın büyük çoğunluğu için oldukça istikrarlı bir aktarım (yani kopyalama) geçmiş ve orijinal metinle ilgili bazı gerçek şüphelerin nispeten çok sayıda varyasyona yol açtığı birkaç izole yer vardır.

Kısacası, yazmanlar oldukça iyi bir iş çıkarmışlardır.

Mantık Bilmecesi Çözmek Gibi

Ancak burada kritik öneme sahip bir şeyi daha tartışmamız gerekiyor: Yeni Antlaşma'nın varyantlarla *karşılaştığımız* yerlerinde, ister inanın ister inanmayın, orijinal belgenin büyük olasılıkla ne söylediğini bir araya getirmemizi sağlayan şey tam da bu varyantların varlığıdır. Size ne demek istediğimi göstereyim.

Orijinal metnin ne dediğini anlamak için varyantları kullanmak bir mantık bulmacasını çözmeye benzer. Ve her şey, kopyalarda varyantlar ortaya çıktığında, genellikle yalnızca bir yazmanın kopyasına bir varyasyon *eklediğini* değil, aynı zamanda bunu *neden* yaptığını da belirleyebileceğimiz fikrine dayanır. Yazmanlar her türlü nedenden ötürü varyasyon eklemişlerdir. Bazen bu tamamen kazara olmuştur. Örneğin, kullanılması gereken harf yerine o harfe benzeyen başka bir harf kullanılmış olabilir; bir kelime okunduğunda kulağa aynı gelen başka bir kelime kullanılmış olabilir; kelimeler atlanmış olabilir; kelimeler veya harfler tekrarlanmış olabilir; hatta aynı kelime birkaç satır araya kullanıldığında tüm bölümler atlanmış olabilir.

Zaman zaman kasıtlı olarak yapılan değişiklikler de vardır. Yani bir yazman bir kelimenin ya da ismin yanlış yazıldığına karar verebilir ve bunu “düzeltebilir”; bir metindeki bir şeyi başka bir metinle uyumlu olacak şekilde değiştirebilir, hatta algıladığı “sorunları” gidermek için bir ya da iki kelimeyi “düzeltebilir”; ya da okuyucunun metinden ne alması gerektiğini “netleştirmek” için metne bir şeyler ekleyebilir.

İşin eğlenceli kısmı burada başlar, çünkü bir yazmanın kopyalarken *neden* belirli bir değişiklik yaptığını tespit ettiğinizde, orijinal metnin değiştirilmeden önce ne söylediği hakkında çok iyi bir fikir edinebilirsiniz. İşte size çok basit bir örnek: Elinizde sadece “Güller kırmızıdır, menekşeler mavi” yazan kayıp bir el yazmasının kopyasının bir parçası olduğunu düşünün. Orijinal belge kopyalanırken neler olduğunu görmek o kadar da zor değil, değil mi? Orijinal yazarın “Güller kırmızıdır” gibi saçma bir cümle yazmadığından şüphe duymazsak, kopyayı yapan yazmanın *kırmızı* kelimesini yanlış yazdığını ve orijinal metnin “Güller kırmızıdır, menekşeler mavi” dediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

İşte biraz daha karmaşık bir örnek. Diyelim ki elinizde her ikisi de uzun süredir kayıp olan bir orijinal belgenin kopyası olan iki parça var. Bu kopyalardan birinde (biz buna A parçası diyeceğiz) şöyle yazıyor:

Şimdi bir savaştayız, hem de büyük bir tanesinde. Bu alanın bir bölümünü adayalım diye geldik; bu da bu ulusun yaşaması için hayatlarını feda edenlere ebedi istirahatgâh olması içindi.

Diğer kopyada (yani B parçası) şöyle yazıyor:

Şimdi bir savaştayız, hem de büyük bir tanesinde; bu ulusun ya da bu şekilde tasarlanmış ve adanmış herhangi bir ulusun uzun süre dayanıp dayanamayacağını sınıyoruz. Muharebe alanlarından birinde buluştuk, büyük bir tanesinde. Bu alanın bir bölümünü adayalım diye geldik; bu da bahsettiğimiz ulusun yaşaması için hayatlarını feda edenlere ebedi istirahatgâh olması içindi.

Pekâlâ. Devam edip burada söz konusu olan varyasyonları anlamak için bir iki dakikanızı ayırın. İki tane varyasyon var. Sonra okumaya devam edin.

Gördünüz mü? En dikkat çekici olanı, A parçasının önemli ölçüde daha kısa olması. “Bu ulusun ya da bu şekilde tasarlanmış ve adanmış herhangi bir ulusun uzun süre dayanıp dayanamayacağını sınıyoruz. Muharebe alanlarından birinde buluştuk, büyük bir tanesinde.” diye devam eden bölümün tamamını dışarıda bırakıyor. Ayrıca, iki parça son cümle konusunda anlaşmazlığa düşmektedir. Orijinal metinde “bu da bu ulusun yaşaması için” mi diyor, yoksa “bu da bahsettiğimiz ulusun yaşaması için” mi diyor?

İlk varyasyonla, savaşın “muharebe alanlarından biri”nde buluşmakla ilgili atlanan ifadeyle başlayalım. Bir kopyacının, bu kelimeleri

içermeyen bir orijinal metne tüm bu kelimeleri *ekleyeceğini* düşünmek için iyi bir neden var mı? Pek yok; en azından benim aklıma gelmiyor. Eğer yoksa, bunları neden *atladığını* açıklayabilecek bir şey var mı? Evet, var. *Tanesinde* kelimesinin B parçasında nasıl iki kez geçtiğini görüyor musunuz? Eğer *tanesinde* kelimesi orijinal metinde de iki kez geçtiyse (özellikle de her ikisinde de, örneğin bir satırın sonunda ya da başında geçtiyse), o zaman bu durum kopyacının gözünün yanlışlıkla birinden diğerine “atlaması” için doğal ve kolay bir yer sağlayacaktır ve bu da kopyacının neden yanlışlıkla aradaki kelimeleri atladığını açıklayacaktır. Bu mantıkla, B parçasındaki daha uzun okumanın büyük olasılıkla orijinali yansıttığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Peki ya ikinci varyasyon? Bir kopyacının “bu da bahsettiğimiz ulusun yaşaması için” şeklindeki orijinal ifadeyi “bu da bu ulusun yaşaması için” şeklinde değiştirmesi için iyi bir neden var mıdır? Muhtemelen yoktur. Ne de olsa, aynı yerde iki tane “bu” geçmesi sadece gariptir. Bu nedenle bir kopyacının “bu da bu” ifadesini kulağı daha az rahatsız edecek şekilde “düzeltme” yapması daha olasıdır. Bu nedenle, muhtemelen A parçasındaki *daha zor olan* okumanın orijinali yansıttığı sonucuna varmalıyız.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, B parçasının muhtemelen ilk varyasyondaki orijinali yansıttığı (çünkü kopyacının gözü “tanesinde” kelimesinden “tanesinde” kelimesine atlamıştır) ve A parçasının ikinci varyasyondaki orijinali yansıttığı (çünkü kopyacı orijinali iki kez “bu” kullanarak “düzeltme” yapmazdı) gibi sağlam sonuçlara varabiliriz. Dolayısıyla, orijinali şu şekilde yeniden inşa edebiliriz:

Şimdi bir savaştayız, hem de büyük bir tanesinde; bu ulusun ya da bu şekilde tasarlanmış ve adanmış herhangi bir ulusun uzun süre dayanıp dayanamayacağını sınıyoruz. Muharebe alanlarından birinde buluştuk, büyük bir tanesinde. Bu alanın bir bölümünü adayalım diye geldik; bu da bu ulusun yaşaması için hayatlarını feda edenlere ebedi istirahatgâh olması içindi.

Anlıyor musunuz? Sadece kopyacıların *neden* bazı değişiklikler yapmış olabileceği üzerine akıl yürüterek, *son versiyonumuz elimizdeki parçaların hiçbirinde tam olarak yansıtılmasa bile*, orijinal belgenin gerçekte ne söylediği hakkında emin bir sonuca varabiliyoruz. Güzel, değil mi?

İşte bu, tam da uzmanların yüzyıllardır Yeni Antlaşma'nın elimizdeki parçaları ve el yazmaları üzerinde yaptıkları türden bir çalışmadır. Elbette karşılaştıkları bulmacaların çoğu bu basit örneklerden çok daha karmaşıktır, ancak siz yine de durumu anladınız. Günümüze ulaşan eski kopyaları karşılaştırarak ve kopyacıların neden bazı değişiklikler ya da hatalar yapmış olabileceklerini dikkatle düşünerek, uzmanlar orijinal belgelerin gerçekte ne söylediği konusunda son derece emin sonuçlara ulaşabilirler. Bu bir tahmin ya da sihir meselesi değil, varsayım ya da basitçe “bir şeyler uydurma” meselesi hiç değil, daha ziyade dikkatli bir tündengelim muhakemesi meselesidir.

Yeni Antlaşma'dan gerçek bir örnek, konuyu açıklığa kavuşturmaya yardımcı olabilir. Mevcut el yazmaları, Matta 5:22'nin orijinali yansıtıp yansıtmadığı konusunda farklılık gösterir,

Ama ben size diyorum ki, kardeşine öfkelenen herkes yargılanacaktır.

ya da

Ama ben size diyorum ki, kardeşine *sebepsiz yere* öfkelenen herkes yargılanacaktır.

Varyasyon açıktır ve çözüm de açıktır. İsa'nın bu öğretisini çok daha anlaşılır kılan “sebepsiz yere” kelimelerini hangi yazman *siler* ki? Muhtemelen pek fazla değil. Çok daha büyük bir olasılıkla, kardeşine kızan birinin yargılabileceği fikrinden dolayı entelektüel olarak tıkanmış olan bir yazman, İsa'nın öğretisini “sebepsiz yere” ifadesiyle

“açıklığa kavuşturarak” bir anlamda “İsa’ya yardım etmeye” karar vermiştir. Bu daha zor olan okuma olduğundan, ilk seçenek büyük olasılıkla orijinali yansıtmaktadır. Ve bu nedenle, neredeyse tüm büyük çeviriler “sebepsiz yere” ifadesini ana metne koymayıp sadece sayfanın altına bir dipnot olarak koyar.

Ne Yazdıklarını Biliyoruz

Bu konuyu sonlandırmadan önce bir iki noktaya daha değinmeliyiz. İlk olarak, elimizdeki el yazması nüshalarındaki metin varyasyonlarının büyük çoğunluğunun son derece ilginç ve dramatik olmadığını belirtmek gerekir. Bunlar çoğul ve tekil zamirler, ters çevrilmiş kelime sırası, istek kipi ve belirtme kipi, geniş zaman ve geçmiş zaman ve benzeri konularla ilgilidir. Sıkıcı şeyler! Bu varyasyonların büyük çoğunluğu aslında Kutsal Kitap’ın anlamını nihai olarak nasıl anladığımızı etkileyen hiçbir şey içermez.

İkinci olarak, Hristiyan uzmanlar –eğer para ödemeye hazırsanız, satın alabileceğiniz gerçek kitaplarda– en önemli varyantları, her birinin bu bölümde yaptığımız gibi bir analiziyle *birlikte* belgelemek için son derece dikkatli davranmışlardır. Elbette bu görüşlerden herhangi birine katılmamakta özgürsünüz; ister inanın ister inanmayın, Hristiyanlar bu tür konuları tartışmaktan her zaman keyif alırlar. Ancak önemli olan nokta şu ki, kimsenin gözünü boyamaya yönelik bir komplo söz konusu değildir. Varyantların hesaba katılması gereken yerlerde, Hristiyanlar bu konuda son derece açık davranırlar, çünkü tam da bu varyantların –ve ilk etapta neden var olduklarının ardındaki nedenlerin– Yeni Antlaşma’nın orijinal belgelerinin gerçekte ne söylediğini oldukça yüksek bir olasılıkla belirlememize yardımcı olabileceğine inanıyoruz.

Son olarak, çeviri meselesinde olduğu gibi, doğru Hristiyanlığın tek bir öğretisinin (doktrininin) bile yalnızca Kutsal Kitap metninin sorgulanan bir kısmına bağlı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Sorgulanan kısımlar gerçekten ilginç bir şey içeriyor olsun ya da olmasın, bu

yerlerde ifade edilen öğretilerin (doktrinlerin) aynısı Kutsal Kitap'ın *sorgulanmayan* başka kısımlarında da öğretilmektedir.

Durumu anlıyor musunuz? Orijinallerin ne dediğini bilemeyeceğimiz suçlaması açıkça ve tamamen yanlıştır. Orijinalleriyle günümüze ulaşan en eski kopyaları arasındaki boşluk, büyük ölçekte hiç de uzun değildir. Ve mevcut kopyaların çokluğu, orijinallerin ne dediğini tespit etme yeteneğimizi *azaltmak* şöyle dursun, aslında Yuhanna, Luka, Pavlus ve Yeni Antlaşma'nın diğer yazarlarının gerçekte ne yazdıklarını çok yüksek bir tarihsel güven derecesinde tümdengelim yoluyla anlamamızı sağlar.

Geldiğimiz Nokta

Yeni Antlaşma belgelerinin tarihsel olarak güvenilir olup olmadığına ilişkin araştırmamızda şu ana kadar geldiğimiz nokta şudur: İlk olarak, belgelerin çevirilerinin doğru ve tam olduğundan emin olabiliriz. İkinci olarak, bu belgelerin yazarlarının orijinal olarak ne yazdıklarını bildiğimizden de emin olabiliriz.

Çeviri? Tamam.

Aktarım? Tamam.

Ama henüz işimiz bitmedi. Çevirilerimizin doğruluğundan emin olsak ve yazarların gerçekte ne yazdıklarını yüksek bir kesinlik derecesinde bilsek bile, doğru belge koleksiyonuna baktığımızdan emin miyiz?

Başka bir deyişle, neden *başka* belgelere değil de *bu* belgelere bakmamız gerektiğine bu kadar ikna olmuş durumdayız?

Bunlar Gerçekten Aradığımız Kitaplar mı?

Da Vinci Şifresi'ni okudum. *Da Vinci Şifresi*'ni okumaktan keyif aldım. Sürükleyici bir aksiyon romanı olarak çok eğlenceliydi. İpuçlarının izini süren, antik bilmeceleri çözen ve tüm Avrupa'yı dolaşan kahramanları takip etmek için geç saatlere kadar uyumadım. Bu kitabın yazıldığı sırada Google bana *Da Vinci Şifresi*'nin yayınlandığından bu yana seksen milyondan fazla sattığını söylüyor. Bu başarının bir kısmının Dan Brown'ın hikâye anlatma yeteneğinden kaynaklandığını tahmin ediyorum, ancak bu durum başarıyı tam olarak açıklayamaz. Kitabın yüksek edebi kalitesinden kaynaklandığını da söyleyemeyiz; onu satan şey bu da değil. Hayır, *Da Vinci Şifresi*'ni bu kadar satan şey, her yazarın kitaplarından birinin başına gelmesini *hayal ettiği* şeydir; bu kitap dünya çapında bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir.

Brown'ın ördüğü sansasyonel hikâyenin çoğu, çoğu insan tarafından asla ciddiye alınmadı. Ne de olsa *Da Vinci Şifresi*'nin ön sayfasında şöyle yazıyor: "Bu kitaptaki tüm karakterler ve olaylar hayal ürünüdür ve yaşayan ya da ölmüş gerçek kişilerle olan benzerlikler tamamen tesadüfidir." Ancak kitabın büyük popülaritesi, bazı iddialarını, Hristiyan olanlarımız da dahil olmak üzere, kolektif anlayışımızın derinliklerine soktu. Bu iddialardan biri, bildiğimiz Kutsal Kitap'ın

tamamen yapay bir kitap koleksiyonu olduğu, hatta belki de komplo, güç oyunları ve şeytani entrikalarla lekelenmiş olduğudur. İşte, *Da Vinci Şifresi*'nin bir bölümü bu komployu şu şekilde ortaya koyuyor:

“Hangi Müjde kitaplarının dahil edileceğini kim belirledi?” diye sordu Sophie.

“Aha!” diye coşkuyla atıldı Teabing. “Hristiyanlığın temel ironisi de bu! Bugün bildiğimiz hâliyle Kutsal Kitap, pagan Roma imparatoru Büyük Konstantin tarafından derlenmiştir.”¹

Bu oldukça acemice bir ifade şekli, ancak Brown'ın burada anlattığı hikâye, Kutsal Kitap'a şüpheyle yaklaşan bilim insanları arasında uzun bir geçmişe sahip. Ortaya çıkan resim, kilisenin varlığının ilk üç yüzyılı boyunca, Roma İmparatorluğu'nun her yerinde dikkat ve yetki için yarışan muazzam bir dizi belge olduğudur. Hikâyeye göre her Hristiyan topluluğu, İsa'nın gerçek öğretisini yansıttığını düşündükleri kendi belgelerine sahipti ve Hristiyanlık, güzel çeşitliliğin ve fikirlerin görkemli çatışmasının kaynayan, köpüren bir kazanıydı! Dördüncü yüzyılın ortalarında karanlık bir günde, asık suratlı piskoposlardan oluşan güçlü bir grup İznik adında küçük bir sahil kasabasında bir araya geldi (tanıdık, değil mi?) ve zengin patronları pagan imparator Konstantin'in desteğiyle her şeye hızlı bir son verdiler. *Kendilerinin* en beğendikleri belgelerin bir listesini yayınlayan bu piskoposlar, diğerlerinin kullanılmasını yasakladılar ve sistematik olarak her türlü muhafefeti ortadan kaldırma ve İsa hakkında kendilerinininkinden farklı bir bakış açısı sunmaya cüret edecek her türlü belgeyi yok etme programına başladılar. Böylece Yeni Antlaşma'nın “kanonu” bir hapishanenin kapısı gibi kapatıldı ve dünya karanlığa gömüldü.

Hikâyenin hatırına bir iki süsleme eklemiş olabilirim ama bence bu, Kutsal Kitap kanonu ve içinde gerçekten neyin yer aldığı sorusunu gündeme getirdiğinizde birçok insanın kafasında oynayan “filmin” oldukça iyi bir tanımıdır. En azından tanıdığım Hristiyanların çoğu,

“Doğru kitaplara baktığınızdan emin misiniz?” sorusuna kendinden emin bir yanıt vermekte zorlanacaktır.

Bu da önemli bir soru, çünkü amacımız Kutsal Kitap’ın tarihsel açıdan güvenilir olduğuna dair emin bir sonuca varmaksa, doğal olarak doğru belgelere baktığımızdan emin olmamız gerekir. Eğer birileri gerçekten İsa hakkında farklı *ama aynı derecede güvenilir* bir hikâye anlatan *diğer* kitapları susturmuş, parçalamış, yok etmiş, yakmış ya da başka bir şekilde örtbas etmişse, o zaman Kutsal Kitap’ın bize tarihsel olarak doğru bir hikâye sunduğuna dair güvenimiz ister istemez önemli ölçüde zayıflar.

İşte bu bölümde ele almamız gereken soru budur: İlk etapta bakılması gereken doğru belgeler bunlar mıdır? Başka bir deyişle, bakmamız gereken başka “Müjde kitapları” da (ya da İnciller) var mıdır (ya da belki de var *mydı*)? *Elimizdekilerin*, bakılması gereken doğru belgeler olduğuna ve diğerlerinin olmadığına nasıl güvenebiliriz?²

Kanon Nedir?

Kutsal Kitap *kanonundan* bahsederken kastettiğimiz, Hristiyanlar tarafından diğer şeylerin yanı sıra İsa hakkında yetkiye sahip bilgi kaynakları olarak kabul edilen kitapların listesidir. *Kanon* kelimesi aslında Grekçeden gelir ve burada bir *kural* ya da *standart* anlamına gelir. Hristiyanların neden bu kelimeyi yetkiye sahip kitap koleksiyonlarına atıfta bulunmak için kullandıklarını anlayabilirsiniz; bunlar, Hristiyanların yaşam ve doktrinlerinin ölçüleceği, şekillendirileceği, değerlendirileceği ve gerekirse düzeltileceği *standardı* bir bütün olarak temsil eden yegâne belgelerdir. Elbette asıl soru, bu kanonun –yetkiye sahip kitaplar listesinin– tam olarak nasıl ortaya çıktığıdır. Bu süreç, gerçekte ne olduğu hakkında doğru bilgi vermek için bu kitaplara güvenme konusunda bize güven vermiş midir?

İlk amacımız İsa’nın dirilişi hakkında tarihsel bir güvene ulaşmak olduğu için, şu an Eski Antlaşma’nın kanonunu tanımlamak ve savunmak için fazla zaman harcamamıza gerek yok.³ Bu soruya 7. bölümde döneceğiz. Şimdilik, İsa’nın zamanında Eski Antlaşma kano-

nunun neredeyse evrensel bir kabul gördüğünü ve hem İsa'nın hem de İsa'nın ilk takipçilerinin bu kanonu sorgulamadan kabul ettiklerini söylemek yeterli olacaktır.

Bizim amacımıza binaen, asıl mesele Yeni Antlaşma kanonunun nasıl ortaya çıktığıdır. Bu konuda çok şey tehlikededir çünkü bu olaylar, bu belgelere ne kadar tarihsel güven duyabileceğimiz konusunda güçlü bir etkiye sahiptir. Nedeni de şudur: Eğer Yeni Antlaşma kanonu, doğruluk konusunda eşit iddiaya sahip diğer kitapları bastıran güçlü kişilerin kötü bir komplosu sonucu ortaya çıktıysa, o zaman Yeni Antlaşma'nın mevcut hâliyle tarihsel olarak güvenilir olduğu sonucuna varmak çok zor olacaktır. Ayrıca, eğer bu belirli kitapları tamamen keyfi gerekçelerle kabul etmişlerse, yani bunun için iyi bir nedenleri yoksa, o zaman bu kitapların bize İsa'nın doğru ve güvenilir bir resmini verdiğini söylemek de benzer şekilde zor olacaktır. Son olarak, süreç esasen mistik olsaydı da aynı şey söylenebilirdi. Yani, bu kitapların doğruluğuna dair kişisel bir "his" dışında, diğerlerine değil de bu kitaplara ayrıcalık tanımak için *tarihsel olarak erişilebilir bir neden* yoksa, o zaman bu kitaplara tarihsel olarak fazla güvenemeyiz. Basitçe ifade etmek gerekirse, Yeni Antlaşma belgelerinin bize söylediklerine tarihsel olarak güvenmek istiyorsak, "Diğer kitapların aksine bu kitaplara bakma nedenlerimiz sağlam mı?" diye sormamız gerekir.

Sadede gelmek gerekirse, evet, sağlamdırlar. Ancak bu sonuca varmak biraz çalışma gerektirecek. Esasen iki şey yapmamız gerekiyor. İlk olarak, *Da Vinci Şifresi*'nin ardından pek çok kişinin benimsediği, Yeni Antlaşma kanonunun, eşit derecede kayda değer bir dizi belgeyi örtbas etmek için iğrenç ve haksız bir şekilde hareket eden güçlü piskoposların bir komplosu tarafından yaratıldığı fikrinden vazgeçmeliyiz. İkinci olarak, ilk Hristiyanların nihayetinde sahip oldukları belgelere ayrıcalık tanımak için iyi nedenleri olup olmadığını sormamız gerekir. Eğer diğer belgeleri örtbas etmek için bir komplo yoksa ve ilk Hristiyanların bu belgelere ayrıcalık tanımak için iyi nedenleri varsa, o zaman aslında doğru kitaplara baktığımızı güvenle söyleyebiliriz.

Bir Deniz Dolusu Müjde Kitapları mı?

Diğer belgeleri örtbas etmek için bir komplo olup olmadığını düşünerek başlayalım. Neresinden bakarsanız bakın, bu fikir saçmalıktan başka bir şey değildir ve böyle düşünmek için en azından birkaç neden vardır.

Her şeyden önce, ilk kilisenin gökkuşağını andıran bir inanç çeşitliliği sergileyen kitaplar denizinde boğulduğu ve (bazılarının renkli bir şekilde ifade ettiği gibi) sadece kendi en beğendiklerini ayakta bırakmak için mükemmel kitaplardan oluşan bir ormanı temizleyerek karşılık verdikleri doğru değildir. İlk Hristiyanlar çok geniş bir inanç çeşitliliğine sahip değildi. Aslında, birinci yüzyıla güvenle tarihlenen *tek* Hristiyan yazıları, nihayetinde Yeni Antlaşma'yı oluşturan yazılardır. Sadece bu da değil, ikinci yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir sonraki en eski kitaplar, elçisel babalar olarak adlandırdığımız bir grup öğretmen tarafından yazılmıştır ve tüm bu kişiler, sonunda Yeni Antlaşma'yı oluşturan kitaplarla ezici bir doktrinsel mutabakat içindeydiler. Sadece ikinci yüzyılın ikinci yarısında –Yeni Antlaşma'yı oluşturan kitapların çoğunun yazılmasından yüz yıl sonra– bu ilk kitapların öğretilerinden önemli ölçüde ayrılan belgeler ortaya çıkmaya başladı. Ve o zaman bile, bu sonradan kaleme alınmış eserler, onları güçlü ve kabul edilmiş bir geleneğe sadece meydan okuyan belgeler olmakla sınırlayan önceki kitaplara dair bir farkındalığı göstermektedir.

Peki buradaki mesele nedir? Hristiyan tarihinin ilk iki yüzyılında “Müjdeler” ve diğer belgelerden oluşan çalkantılı bir deniz olduğu fikri kesinlikle doğru değildir. Yeni Antlaşma'yı oluşturan kitaplar vardı ve bir yüzyıl sonra da onlara meydan okumaya çalışan kitaplar ortaya çıktı.

İkinci olarak, komplo teorilerinin tümü, dördüncü yüzyıl piskoposları onu devre dışı bırakmadan önce birkaç yüzyıl boyunca varlığını sürdüren bu çalkantılı denize dayanıyor. Ancak kilise, Yeni Antlaşma'yı oluşturan kitaplarımızı herhangi bir komplo teorisine ait zaman çizelgesinden çok daha önce yetki sahibi olarak kabul etmiş görünmektedir. Genellikle şüpheciler, dördüncü yüzyılda bir kon-

sey ya da piskopos tarafından düzenlenene kadar hiçbir kanonun var olmadığını iddia ederler. Ama aslında kanıtlar, kilise bir avuç Yeni Antlaşma kitabının yetkisini dördüncü yüzyıla kadar tartışmış olsa da, Hristiyanların Yeni Antlaşma olarak bildiğimiz kitapların büyük çoğunluğunu en geç ikinci yüzyılın sonunda yetki sahibi olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Aslında, Hristiyanlar bu kitapların çoğunun (Pavlus'un yazılarının çoğu da dahil olmak üzere) *birinci* yüzyılın sonunda böyle bir yetkiye sahip olduğunu yaygın olarak kabul etmişlerdir.

Dört Müjde kitabına –Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'ya– gelince, kilisenin bunları çok erken bir tarihte, dördüncü yüzyıldan çok daha önce tek yetkili kitaplar olarak tanımadığını düşünmek için iyi nedenlerimiz vardır. Bu tartışmanın çok ilginç bir tanığı olan Lyon piskoposu İreneus, M.S. 180 civarında Tanrı'nın kiliseye dört Müjde kitabı vermesinin uygun olduğunu çünkü dünyanın dört köşesi ve dört rüzgâr olduğunu yazmıştır. Yıllar boyunca bazı insanlar bu konuda İreneus'la alay etmekten geri durmamışlardır; “Dört rüzgâr var, öyleyse elbette dört Müjde kitabı olmalı” iddiasında bulunan bir geri zekâlı nasıl olabilir? Bunun birilerini ikna etmesini nasıl bekleyebilir? Hadi ama. İreneus burada *mantıklı* bir tartışma yapmaya çalışmıyor. Bu akıl yürütmeyle şüpheçileri *ikna etmeye* çalışmıyor. Aksine, yaptığı şey Hristiyanların dört Müjde kitabına sahip olmasının ne kadar güzel, uygun ve doğru olduğuna dair *estetik* bir vurgu yapmaktır; bu vurgu öncelikle *zaten ikna olmuş* ve sadece bu inançlarının teyit edilmesine ihtiyaç duyan kişilerde yankı bulacaktır. Tarihsel nokta da burada yatmaktadır. İreneus'un bu tür bir argümanda bulunması –şüpheçileri ikna etmeye çalışmaktan çok, zaten gerçek anlamda imanlı olanlarla birlikte sevinmesi ve onları onaylaması– M.S. 180 yılında gerçekten de *dört Müjde kitabı* ve *sadece* dört Müjde kitabı olduğunun yaygın bir şekilde kabul edildiğini göstermektedir.

Ancak konu burada bitmiyor. Daha da geriye gidersek, M.S. 150'lerde yazan inanç savunmacısı İustinus'un (Justin Martyr) ve M.S. 110 gibi erken bir tarihte yazan Papias adında birinin dört yetki sahibi

Müjde kitabını kabul ettiği görülmektedir. Hatta Papias'ın *Elçi Yuhanna'nın* diğer üç Müjde kitabını kabul ettiğini ve kendi Müjdesi'ni yazdığını aktardığına dair bazı ilgi çekici kanıtlar da mevcuttur.⁴

Mesele şu: Dördüncü yüzyıldaki bir grup piskopos ve onların pagan imparatorunun, farklı Müjde yazarları ve mektup yazarlarının elinden çıkmış ve hepsinin kabul görmek için eşit derecede yarıştığı Müjde kitaplarını devre dışı bırakıp yok etmeye çalıştığı resim, sadece bir kitap satma saçmalığıdır. Tarihsel gerçek şudur ki, Yeni Antlaşma belgelerinin büyük çoğunluğu, özellikle de dört Müjde, çok erken bir dönemde yetki sahibi olarak tanımlanmış ve kabul edilmiştir ve bu genel fikir birliğine “meydan okuduğunu” iddia eden yazılar ancak bir yüzyıl kadar sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğer bu doğruysa, o zaman Yeni Antlaşma kanonuna tarihsel bir güven tesis etme yolunda önemli bir adım atmış oluruz: Bu kitapları ayrıcalıklı kılmak ve diğer “eşit derecede akla yatkın ama utanç verici” olanları örtbas etmek için bir komplo yoktu.

Seçmediler, Elllerine Ulaşanı Benimsediler

Durum böyle olsa bile, başka bir soru varlığını sürdürmektedir. Yeni Antlaşma belgeleri sahte ya da kötü niyetli iddialarla kanonlaştırılmamış olsa bile, ilk Hristiyanların kanonlaştırma için seçtikleri belgelerin nihayetinde akla yatkın, tarihsel olarak geçerli nedenleri olup olmadığını sormak zorundayız.

Ama durun bakalım. Bir önceki paragrafta fena hâlde yanlış bir şey söyledim. İlk Hristiyanlar aslında *asla* hangi kitapların kanona dahil edilmesi gerektiğini “seçtiklerinden” bahsetmezlerdi. Onlara “Neden seçtiğiniz kitapları seçtiniz?” diye sormak, “Neden ebeveynlerinizi seçtiniz?” diye sormak gibi olurdu.

Gerçek şu ki, ilk Hristiyanlar bunu hiç de böyle düşünmüyorlardı. Hangi kitapların kanona dahil edilip hangilerinin edilmediği hakkında yazarken defalarca “*benimsedik*” ve “bu kitaplar bize *aktarıldı*” gibi ifadeler kullanmışlardır. Süreçteki rollerine ilişkin anlayışları yar-

gıda bulunan, işaret eden, *seçen* bir parmak değil, daha ziyade kalkık, açık, *benimseyen* bir eldi.

Bakın, bu sadece anlamsal bir nokta değil, hatta ruhsal bir nokta da değil (henüz). Bu tarihsel bir meseledir ve kanonizasyon sürecinin nasıl gerçekleştiğine dair zihnimizdeki resim üzerinde büyük bir etkisi vardır. İlk kilisenin hangi kitapları kanonize edeceğini “seçtiği” fikri, boş bir sayfa ve bir grup ayırt edilmemiş kitapla başladıklarını ve daha sonra bu kitapları değerlendirme ve hangilerine ayrıcalık tanıyacıklarına karar verme sürecine başladıklarını ima eder. Ancak ilk Hristiyanların hiçbiri için bu asla böyle olmamıştır. Doğrusu, her bir Hristiyan –aslında her kuşak– boş bir sayfayla değil, bir önceki kuşaktan *miras aldıkları* ve o kuşağın da kendilerinden önceki kuşaktan miras aldığı bir grup yetki sahibi kitapla başladılar ve bu geriye doğru böyle devam ederek elçilere kadar gitti. Doğru, zaman zaman birileri bu miras alınan kitaplar dizisine şu ya da bu şekilde meydan okuyacak ve Hristiyanlar bununla başa çıkmak zorunda kalacaktı. Ancak gerçek şu ki, *seçmekten* ya da *karar vermekten* değil, sadece *aktarılanı benimsemekten* bahsediyorlardı. Onlarıntaki temelde alçakgönüllü bir duruştu. Elleri ulaşanı benimsediler; seçim yapmadılar.

İyi Sebepleri Vardı

Yine de, ilk Hristiyanların yetki sahibi olarak kabul ettikleri yazıların gerçekten de doğru yazılar olduğundan nasıl bu kadar emin olabildiklerini sorabiliriz. Miras alınan geleneğe meydan okunduğunda –yani, bazıları şu ya da bu kitabın kanona *ait olmadığını* söylerken, diğerleri şu ya da bu kitabın *ait olduğunda* ısrar ettiğinde– buna nasıl cevap verdiler? İlk Hristiyanların “Evet, bu kitabın kanona ait olduğundan eminiz ve işte nedeni” ya da “Hayır, bu kitabın kanona ait olmadığından eminiz ve işte nedeni” diyebilecekleri sağlam bir kriterleri var mıydı? Başka bir deyişle, kendilerine aktarılanları *körü körüne* mi kabul ettiler, yoksa bu kitapları kabul etmek için iyi ve akla yatkın sebepleri var mıydı?

Cevap, aslında bu tür sebeplere (bu tür kriterlere) sahip oldukları ve bunlardan dördünün –hangi kitapları kabul edeceklerine dair– birincil testleri hâline geldiği yönündedir. Bu dört kriter şunlardır: elçisellik, antiklik, doğruluk (ortodoksluk) ve evrensellik.

Eğer zamanımız ve yerimiz olsaydı, Hristiyanların kilisenin *neden* belirli kitapları yetki sahibi olarak kabul etmesi ya da etmemesi gerektiğini tartıştığı tüm erken dönem kaynaklarını araştırdık ve bu çalışma sayesinde bu dört kriterin (ve diğerlerinin) ortaya çıktığını gördük. Ancak böyle bir zamanımız ya da yerimiz yok; sonuçta bu kısa bir kitap! Neyse ki, erken tarihli bir belge bu dört kriterden en az üçünün aynı yerde kullanıldığını göstermektedir. Muratoryan Kanonu (ya da Muratoryan Parçası) olarak adlandırılan bu belge, muhtemelen ikinci yüzyılın sonlarında Grekçe olarak yazılmış bir belgenin yedinci ya da sekizinci yüzyılda yapılmış Latince çevirisidir. Tam metnini kanonla ilgili iyi ve kapsamlı bir kitapta bulabilirsiniz (Ek’e bakınız), ancak burada kriterlerimizi nasıl kullandığını gösteren birkaç cümleyi alıntılarla yeterli olacaktır. En önemlisiyle başlayalım: elçisellik.

1. Kriter: Elçisellik

Elçisellik basit bir anlamı olan karmaşık bir kelimedir. Oldukça açık bir şekilde, bir belgenin ya İsa’nın bir elçisi ya da İsa’nın bir elçisinin yakın bir yoldaşı tarafından yazılmış olduğuna işaret eder. Muratoryan Kanonu’nun yazarı, kanonik kitapları savunmak için tekrar tekrar özellikle bu teste dayanır. Örneğin, “Müjde kitaplarının dördüncüsü öğrencilerden biri olan Yuhanna tarafından yazılmıştır” der. Luka Müjdesi için “Pavlus’un yetkisiyle Luka tarafından yazılmıştır” der ve benzer şekilde Pavlus’un mektupları için de “kutsanmış Elçi Pavlus’un kendisi ... yedi kiliseye ismen yazmıştır” der.⁵

Elçisellik, ilk kilisenin kanonikliği tanımlamak ve savunmak için kullandığı en önemli kriterdi. Bu fikir son derece basit ve güçlüydü: Herhangi biri İsa hakkında bir kitap yazamaz ve kilisenin bunu Kutsal Yazı olarak kabul etmesini bekleyemezdi. Hayır, bu düzeyde bir yetki

İsa'nın özel olarak elçiler olarak atadığı kişilere ve elçilerin birkaç yakın yoldaşına ayrılıştı.

Burada dikkat edilmesi gereken ilginç bir nokta, ikinci yüzyıldan altıncı yüzyıla kadar pek çok Kutsal Kitap yazarının, *elçilerin ve İsa'nın birinci yüzyıldaki diğer takipçilerinin isimlerini belgelerine ekleyerek* kiliseyi nasıl kandırmaya çalıştıklarıdır! Peki bunu yapma sebepleri neydi? Basit: Kitaplarını bir elçi ya da elçiye eşlik eden bir kişi tarafından yazılmış gibi gösteremedikleri sürece, dünyada yetkiye sahip olarak tanınma şanslarının olmadığını biliyorlardı.

2. Kriter: Antiklik

Antiklik kriteri elçisellik kriteriyle yakından ilişkiliydi ve aslında muhtemelen öncelikle bir kitabın gerçekten elçisel olup olmadığını belirlemeye yardımcı olmak için kullanılıyordu. Basitçe söylemek gerekirse, bir kitabın bir elçinin yetkisine sahip olabilmesi için, birinci yüzyıldan kalma eski bir kitap olması gerekirdi. Bundan daha yakın bir zamanda yazılmış kitaplar bu niteliğe sahip değildi çünkü elçilerin hepsi ikinci yüzyılın başında ölmüştü. Dolayısıyla antiklik kanona dahil olmayı *garanti etmiyordu*, ama bir belgenin antik olmaması kanona dahil olmayı hemen *engelliyordu*.

Hermas'ın Çobanı adlı bir kitabı “zamanımızda Roma şehrinde Hermas tarafından oldukça yakın bir zamanda yazıldığı ... ve bu nedenle ... zamanın sonuna kadar, ne sayıları tamamlanmış olan peygamberler ne de Elçiler arasında kilisede halka açık bir şekilde okunamayacağı”⁶ için reddeden Muratoryan Kanonu'nda gördüğümüz şey tam olarak budur. İlk Hristiyanlar bir bakıma, “Çaylaklar uygun değildir!” dediler.

3. Kriter: Doğruluk (Ortodoksluk)

Kanonlaştırmanın üçüncü kriteri, bir kitabın İsa'nın kendisinden aktarılan doktrinsel gelenekte yansıtılan hakikat standardıyla uyumlu olması gerektiğiydi. Başlangıçta bu geleneğin büyük bir kısmı sözlü olarak, yıllar boyunca ağızdan ağıza aktarılmıştı. Ancak zaman geç-

tikçe ve çeşitli Müjde kitapları ve mektuplar yazıldıkça ve daha sonra yetki sahibi olarak kabul edildikçe, kanonun kendisi diğer kitapların ölçüldüğü standart hâline geldi. Böylece, eğer bir kitap hâlihazırda tanınan yetki sahibi kitaplara aykırı bir şey öğretiyorsa, reddedilmiştir. Muratoryan Kanonu'nun yazarı dört Müjde için şöyle demektedir: "Müjde kitaplarında çeşitli fikirler öğretilmiş olsa da, tek bir egemen Ruh tarafından hepsinde Doğuş, Elem, Diriliş, öğrencilerle konuşma [ve] ikinci gelişle ilgili her şey beyan edildiğinden, bu durum imanlıların imanı için hiçbir fark yaratmaz."⁷ Dört Müjde kitabı, yalnızca elçisel ve eski olmakla kalmayıp, aynı zamanda hakikat standardıyla da tutarlıydı ve bu nedenle tereddütsüz yetki sahibi olarak kabul edilmeliydi.

4. Kriter: Evrensellik

İlk kilisenin kabul edilen kanonunu savunmasında bir kriterin daha önemli olduğu kanıtlanmıştır: evrensellik. Bu düşünceye göre, yetki sahibi olarak kabul edilen tek kitaplar, bilinen dünyanın her yerindeki Hristiyanların kullandığı ve değer verdiği kitaplardı. Eğer bir kitap belirli bir mezhepten çıkmışsa ya da dünyanın sadece belirli bir bölgesinde kullanılıyorsa, o kitap reddedilirdi. Öte yandan, herhangi bir nedenle sorgulanan bir kitap, dünyanın her yerindeki Hristiyanlar tarafından kullanılıyorsa, davası büyük ölçüde güçlenebilirdi. Gerçekten de, hem İbraniler Mektubu'nun hem de Vahiy Kitabı'nın yaygın kullanımı, bu iki kitabın da sonunda kanonun bir parçası olarak kabul edilmesine katkıda bulunmuştur.

Yani... Doğru Kitaplara Sahip Miyiz?

Peki, bütün bunlar bizi nereye götürüyor? Öncelikle, Yeni Antlaşma kanonunun, bir grup kitaba ayrıcalık tanıyıp İsa'ya "farklı bir bakış açısı" kazandıracak olan diğerlerini örtbas etmeye yönelik hain, geç dönem bir komplodan kaynaklanmadığı sonucuna varıyoruz. Gerçek şu ki, böyle bir "diğerleri" yoktu, çok sonrasına kadar yoktu ve ancak o zaman yerleşik ve giderek güçlenen bir geleneğe tepkisel bir meydan

okuma olarak vardı. Bu da bize, ilk Hristiyanların kanonlarını savunmak için bugün söylediğimiz gibi basitçe mistisizme, rastlantısallığa ya da belirsiz bir *doğrumsuluk* hissine başvurmadıkları konusunda güven vermektedir. Aksine, İsa'nın yaşamını ve öğretilerini korumak için neden *bu* kitapların diğerlerine kıyasla en iyileri olduğunu açıklamak için iyi, akla yatkın, hatta tarihsel olarak anlamlı nedenleri vardı: Bunlar elçiseldiler (ve bu nedenle de antiktirler), kuşaklar boyunca aktarılan hakikatle uyum içindeydiler ve dünyanın dört bir yanındaki Hristiyanlar onlara değer verdiler ve onları yetkili olarak tanıdılar.

Dolayısıyla, "Doğru kitaplara sahip miyiz?" sorusu söz konusu olduğunda şöyle düşünün: Yeni Antlaşmamız'ı oluşturan belgelerden hiçbirisi bu akla yatkın testlerden kalmamıştır. Elbette, kitaplarımızdan bazılarının testleri geçmesi diğerlerine göre biraz daha uzun sürmüştür, ancak sonuçta kilise bunların her birinin yetki kriterlerini tam ve eksiksiz olarak karşıladığını kabul etmiştir. Bunun anlamı şudur ki, Yeni Antlaşma kanonumuzda, orada akla yatkın kriterlere göre bulunmayan hiçbir kitap yoktur. Hepsi antiktir, hepsi elçiseldir, hepsi miras alınan hakikat standardıyla uyumludur ve hepsi geniş çapta kabul görmüştür. Kısacası, İsa'nın yaşamı ve öğretilerinin güvenilir tanıklarıdır.

Dahası ve belki de daha önemlisi, dünya tarihi boyunca kanona *ait olup* da kanonda yer almayan hiçbir belge olmamıştır. Elbette, bazı kitaplar kilisenin ilk yüzyıllarında endişeye neden olmuştur, ancak sonunda her birinin antik, elçisel, doğru (ortodoks) ya da yaygın olarak tanınan veya bunların bir kombinasyonu olmadığına karar verilmiştir. Örneğin, *Hermas'ın Çobanı*'nın antiklik ve dolayısıyla elçisellik noktasında başarısız olduğunu zaten görmüştük. Hermas tarafından yazıldığı ve bir elçi ya da elçinin yakın bir yoldaşı olmadığı için, ilk Hristiyanlar bunun yetkili kanonun bir parçası olamayacağını söylemişlerdir. *Petrus Müjdesi*, diğer birkaç kitapla birlikte iki noktada başarısız olmuştur: (1) İsa'nın "gizlice" öğrettiği şeyleri –İsa'nın alenen öğrettiği şeyler hakkında herkesin bildikleriyle çelişen şeyleri– açıkladığını iddia etmiş, dolayısıyla doğruluk (ortodoksluk) testini geçce-

memiştir; ve (2) kilisenin sadece izole ve dağınık bölgelerinde kullanılmış, dolayısıyla evrensellik testini geçememiştir. Ve belki de en ünlüsü, *Tomas Müjdesi*, sadece muhtemelen ikinci yüzyıla kadar son hâliyle yazılmadığı için değil (bu, o zamana kadar gerçekten ölmüş olan Elçi Tomas tarafından yazılmadığı anlamına gelir), aynı zamanda herkesin İsa'nın zaten iyi bilinen aleni öğretilerine yabancı ve hatta aykırı olduğunu bildiği öğretiler içerdiği için de sonunda yetkili görülmeyip reddedilmiştir.

Meseleyi şöyle açıklayayım: Elinizde boş bir sayfa olsaydı, kendi Yeni Antlaşma kanonunuzu oluşturma fırsatınız olsaydı ne olurdu? Güvenilmemesi gerekenlerin aksine, güvenilmesi gereken eski belgelerin bir listesini nasıl tanımlardınız? Şöyle bir şeyden daha iyi bir kriter bulabileceğinizi gerçekten düşünüyor musunuz: “Bir kitabın güvenilir olması için,

1. İsa'ya en yakın olanlar tarafından yazılmış veya yetkilendirilmiş olmalıdır (antik ve elçisel);
2. İsa'nın öğretisi olarak her zaman bildiklerimizden (doğruluk–ortodokslik) sarsıcı bir şekilde ayrılması gerekir; ve
3. mezhepsel ya da dar görüşlü olmamalı, aksine Hristiyanların geniş kesimleri arasında yaygın olarak kullanılmalıdır (evrensellik).”

Açıkçası, bundan daha iyi bir şey bulmanın son derece zor olacağını düşünüyorum.

Konuyu biraz daha açmak gerekirse, mevcut Yeni Antlaşma'daki tam olarak hangi kitapları yeni “güvenilecek kitaplar” kanonunuzdan çıkarırdınız ve bu, Hristiyan doktrininde ne kadar fark yaratırdı? Daha da ötesi, *başka* hangi kitapların dahil edilmesi gerektiğinde ısrar ederdiniz? İlk Hristiyanların çoğu *Hermas'ın Çobanı*'nın İsa'nın ölümünden bir asır sonra rastgele bir adam tarafından yazıldığını bilse bile, bu kitap için ısrar eder miydiniz? Petrus tarafından yazılmamış

olan ve İsa'nın daha önce kimsenin duymadığı "gizli" öğretilerini araya sıkıştırmak için bariz bir girişim olan *Petrus Müjdesi*'nde ısrar eder miydiniz? Ya da Tomas tarafından yazılmayan ve aşağıdaki gibi metinleri kanonlaştırmanızı gerektirecek olan *Tomas Müjdesi*'ne ne dersiniz:

Simun Petrus onlara, "Meryem bizi bıraksın, çünkü kadınlar Yaşam'a layık değildir" dedi.

İsa şöyle dedi: "Onu erkek yapmak için kendim yol göstereceğim; öyle ki, o da siz erkeklere benzeyen diri bir ruh olsun. Çünkü kendini erkek yapan her kadın Göklerin Kralığı'na girecektir."⁸

(Evet, gerçekten böyle yazıyor.) Anlıyor musunuz? Tüm bunların ışığında dürüst olursak, herhangi birimizin sonunda erken dönemde ki kilisenin yaptığından daha iyi bir güvenilecek belgeler koleksiyonu bulabileceğinden şüpheliyim.

Aslında düşündüğünüzde, ilk Hristiyanlar, İsa'nın gerçekte ne söylediği ve yaptığı konusunda hangi belgelerin güvenilir rehberler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirleme konusunda oldukça iyi bir iş çıkarmış gibi görünüyor. Bir yandan, *diğer* mükemmel derecedeki iyi belgeleri örtbas etmek için bir güç oyunu komplosuna girmiş gibi görünmüyorlar. Öte yandan, yetki sahibi olarak *savundukları* belgelerin kendi lehlerine oldukça sağlam gerekçeleri var gibi görünüyor.

Eğer durum buysa, o zaman bir şekilde yanlış belgelere sahip olduğumuzdan korkmamıza gerek yok; yani, esasında bir yerlerde İsa'nın kim olduğu ve ne yaptığı hakkında bize Yeni Antlaşma'dan *daha iyi* bir resim verecek başka belgeler yoktur. Aslında, elimizdeki kitapların gerçekten de *en iyileri* –en eski, en güvenilir, tek kelimeyle en güvenilir olanlar– olduğuna çok büyük ölçüde güvenebiliriz.

Elbette, bu sadece bu belgelerin yazarları gerçekten doğru bilgi aktarmaya çalışıyorlarsa bizim amaçlarımız için öneme sahiptir.

Ama ya öyle değilse?

Peki Sana Güvenebilir miyim?

“Sokaklar tıklım tıklım. Şehirde yılbaşı gecesi gibi gürültü var. Durun bir dakika. Düşman şimdi Palisades’in üzerinde görüş alanında. Beş, evet, beş büyük makine. İlki nehri geçiyor. Buradan görebiliyorum... Elime şu an bir bülten ulaştı... Marşlıları taşıyan silindir tüpler ülkenin her yerine düşüyor. Biri Buffalo’nun dışında, biri Şikago’da, St. Louis’de... Ne zaman nereye düşecekleri ayarlanmış görünüyor... Şimdi ilk makine kıyıya ulaşıyor. Durmuş, şehre bakıyor... Diğerlerini bekliyor. Şehrin batı yakasında bir dizi yeni kule gibi yükseliyorlar. Şimdi metal ellerini kaldırıyorlar. *Artık son geldi.* Dumanlar çıkıyor... siyah duman şehrin üzerinde süzülüyor. Sokaklardaki insanlar olan biteni henüz görüyorlar! Doğu Nehri’ne doğru koşuyorlar... Binlercesi, fareler gibi yere düşüyor! Şimdi duman daha hızlı yayılıyor. Times Meydanı’na ulaştı. İnsanlar kaçmaya çalışıyor ama faydası yok. Sinek gibi düşüyorlar! Şimdi duman Altıncı Cadde’yi geçiyor... Beşinci Cadde... yüz metre ötede... elli metre...”

[Sonra boğulma sesi, sonra bir boğuşma, sonra sessizlik. Ve sonra, yayın dalgaları üzerinde cızırtılı bir sesle şu sözler

duyuluyor:] “2X2L, CQ’yu arıyor... 2X2L, CQ’yu arıyor... New York? Yayında kimse yok mu? Yayında kimse yok mu? Kimse yok mu...”¹

30 Ekim 1938 Pazar günü, akşam saat 8:15 sularında, ülkenin dört bir yanındaki insanlar Columbia Broadcasting System (CBS) kanalını açtıklarında bu haber yayını duydular. Birkaç dakika içinde kanalın New York’taki yapımcısı, öfkeli bir Ortabatı belediye başkanıyla telefonda görüşüyor ve kanalın yayını durdurmasını talep ediyordu çünkü kasabasının sokaklarını kalabalıklar doldurmaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra, diğer haber kuruluşlarından muhabirler CBS’in merkez binasına akın ederek açıklama talep ettiler. Yapımcı olay anını şöyle anlatıyor:

Sonraki saatler tam bir kabustu. Bina bir anda insanlarla ve lacivert üniformalılarla doldu... Sonunda basın dehşet içinde üzerimize salındı. *Biz* kaç kişinin öldüğünü duymuştuk? (Binlercesini bildiklerini ima ediyorlardı.) Jersey’deki bir salonda yaşanan ölümcül izdiham hakkında *biz* ne biliyorduk? (Birçok izdihamdan biri olduğunu ima ediyorlardı.) Peki ya trafik ölümleri? (Hendekler cesetlerle dolmuş olmalı.) İntiharlar? (Riverside Drive’dakini duymadınız mı?) Her şey çok korkunçtu ve hafızamda duruyor.²

Şükürler olsun ki, o gece izdihamdan, trafikten ya da intihardan ölen hiç kimse olmamış. Marslıların elinden ölen de olmamış. Çünkü o gün pek çok insanı paniğe sürüklediği söylenen “haber yayını” aslında sadece bir radyo programı, H. G. Wells’in *Dünyalar Savaşı* adlı romanının teatral bir prodüksiyonuydu.

İnsanlar, halkın bir radyo programı yüzünden neden paniğe kapıldığını hep merak etmişlerdir. Yani, daha önce de kurgulanmış dramalar dinlemişlerdi; gerçekten de “Dünyalar Savaşı”, *Mercury Theatre on Air* (*Merkür Tiyatrosu Canlı Yayında*) adlı bir radyo dizisinin par-

çasıydı. Ancak bu olayda, Almanya'yla yaklaşan savaşa dair korkular, bu programda reklam aralarının normalden daha uzun olması, başka bir kanaldaki popüler bir programın uzun sürmesi nedeniyle bazı dinleyicilerin açılışı kaçırmaması gibi çeşitli faktörler, çok sayıda insanın *gerçekten Marslıların New York'u işgal ettiğini düşünmesine* neden olan mükemmel bir kargaşa yarattı!

Bu bölümü Kutsal Kitap'ta İsa'nın hayatıyla ilgili anlatılanlara uyarladığımızda ortaya çıkan sonuç çok ilgi çekicidir. Ya CBS'in "Dünyalar Savaşı" yayını dinleyen birçok insan gibi biz de Kutsal Kitap yazarlarının amacını yanlış anlıyorsak? Ya bize gerçekte neler olduğunu anlatmaya çalışmıyorlarsa, bunun yerine başka bir şey yapıyorlarsa; belki de kurgu yazıyor, efsane yaratıyor ya da hatta kandırma-ya çalışıyorlarsa? Başka bir deyişle,

1. Kutsal Kitap el yazmalarından yaptığımız çevirilerin güvenilir olduğundan,
2. Kutsal Kitap el yazmalarımızın orijinallerinin ne dediğini doğru bir şekilde yansıttığından ve
3. aslında bilgi edinmek için doğru ve en iyi belgelere baktığımızdan,

emin olabileceğimize göre, bir sonraki soru şudur: Kutsal Kitap belgelerini kaleme alan kişilerin *güvenilir* olduklarından emin olabilir miyiz? Gerçekten de bize, gerçekleştiğine inandıkları şeyleri doğru bir şekilde anlatma niyetinde miydiler?³

İpuçlarını Aramak

"Dünyalar Savaşı" fiyaskosuyla ilgili ilginç olan şey, yayıncıların program boyunca defalarca dinlediğiniz şeyin gerçek bir haber değil, kurgulanmış bir drama olduğuna dair ipuçları vermesidir. Bunlar ince ipuçları da değildi. Örneğin, yayının ilk sözleri şöyleydi: "Columbia Broadcasting System ve bağlı istasyonları, Orson Welles ve Merkür Tiyatrosu Canlı Yayında programında H. G. Wells'in Dünyalar Sava-

ş'ını sunar.”⁴ Ayrıca, adamın Mars gazıyla boğulduktan hemen sonraki sözler şöyleydi: “H. G. Wells’in *Dünyalar Savaşı*’nın orijinal bir uyarlamasını Orson Welles ve Merkür Tiyatrosu’nun CBS sunumuyla dinliyorsunuz. Gösteri kısa bir aradan sonra devam edecektir.”⁵ Program yayın sırasında dört kez reklam arası vermiştir. Buna rağmen CBS, o akşam ülke çapındaki tüm ağında Mars’ın gerçekten saldırmadığını üç kez daha duyurmak zorunda kaldı!

Orson Welles’in “Merkür Tiyatrosu Canlı Yayında” programını bu akşam ... 20:00-21:00 arasında dinleyen ve programın H. G. Wells’in ünlü romanı *Dünyalar Savaşı*’nın günümüze uyarlanmış bir versiyonu olduğunu fark etmeyen dinleyicilerimiz için, tüm romanlarda ve uyarlamalarda olduğu gibi hikâye içerisinde bazı Amerikan şehirlerinin isimleri kullanılmış olsa da, programda dört kez açıkça ifade edildiği üzere, hikâyenin tamamının ve tüm olayların hayali olduğu gerçeğini tekrarlıyoruz.⁶

İnsanların bu ipuçlarını görmemeleri inanılmaz! Programın aslında gerçek olayları aktarma niyetinde olmadığına dair göstergeleri fark etmeleri gerekirdi. Her şey gözlerinin önündeydi.

Pekâlâ, sorumuza dönecek olursak, şimdi Kutsal Kitap’ın böyle bir ipucu verip vermediğini sormamız gerekiyor. Her şeyi bir tarih denemesi olarak *değil* de kurgu, efsane, masal ya da başka bir şey olarak okumamız gerektiğine dair herhangi bir işaret veriyor mu? Kutsal Kitap gerçekten de bazı ipuçları vermektedir, ancak bunlar aslında *diğer* yöne işaret etmektedir. Hepsi de Kutsal Kitap yazarlarının aslında olayları gördükleri gibi doğru bir şekilde aktarma niyetinde *oldukları* sonucuna işaret etmektedir.

Ne Yapıyorlardı?

Mesele şu: Eğer Kutsal Kitap yazarlarının doğru haber vermekten farklı bir amaçları olduğunu iddia etmek istiyorsanız, entelektüel dürüstlük

böyle bir iddiada bulunmanızı değil, makul bir alternatif önermenizi gerektirir. Eğer olayları doğru bir şekilde rapor etmeye çalışmıyorlarsa, o zaman tam olarak ne yapıyorlardı? Bir düşünelim:

1. Kutsal Kitap yazarlarının yazarken *tarihsel olmayan bir amaçları* olabilir. Belki de onlar, H. G. Wells gibi, doğru olmadığını bildikleri ve başkalarının da doğru olarak kabul etmesini asla istemedikleri bir tür roman yazıyorlardı. Benzer şekilde, belki de bir efsane oluştuyorlardı; yani, oldukça dikkat çekici olmayan bir dizi olayı alıp olağanüstü ayrıntılarla süslüyorlardı. Doğru, efsane geliştiren insanlar, hikâyenin tuhaf ayrıntılarının uydurma olduğunu bilseler bile, hikâyelerinin gerçeklik veya halklarının kökenleri hakkında –ne kadar gizemli olursa olsun– bir şeyler söyleyebileceğine çok sık inanırlar. Tabii ki sorun, sonraki dinleyici ve okuyucuların her zaman bu ayrımı yapmamaları ve tüm hikâyenin doğru olduğunu düşünmeleridir. Yani belki de Kutsal Kitap'ta anlatılanlar haber değil, *kurgu* ya da *efsanedir* ve Hristiyanlar bu espriyi anlamıyorlardır.
2. Kutsal Kitap yazarlarının *aldatıcı bir amacı* olabilir. Belki de onlar, kendilerinden önceki ve sonraki pek çok insan gibi, kasıtlı olarak herkesin gözünü boyamaya ve onları gerçekte hiç olmamış bir şeye inandırmaya çalışıyorlardı. Belki de tüm bunlar büyük bir aldatmaca, bir güç oyunu ya da kontrolden çıkmış bir hırsı.
3. Kutsal Kitap yazarlarının kendileri de *kandırılmış olabilir*. Bunu söylemek için birinin onları kasıtlı olarak aldattığını düşünmeniz gerekmez. Belki kendi zihinleri onları aldatmıştır ya da belki de diğer Hristiyanlardan duydukları gelenekler bozulmuştur. Durum her neyse, belki de yazarlar *farkında olmadan* bu aldatmacayı bize aktarmışlardır.

4. Son olarak, Kutsal Kitap yazarlarının ne yapmak istediklerinin pek bir önemi olmayabilir, çünkü bize olanları doğru bir şekilde anlatmaya çalışmış *olsalar* bile, anlattıkları o kadar *umutsuz bir şekilde karışık, çelişkili ve hatalarla doludur* ki, sonunda onlarla ilgili hiçbir şey güvenemeyiz.

Belki de bu senaryolardan biri gerçekten gerçeği yansıtıyordur. Peki ya hiçbirinin gerçeği yansıtmadığından emin olabilirsek? Eğer yazarların kurgu ya da efsane yazmak niyetinde *olmadıkları*, kandırmaya *çalışmadıkları*, kendilerini *kandırmadıkları* ya da *aldatmadıkları* ve yazdıklarının bazılarının iddia ettiği gibi hatalarla dolu *olmadığı* ortaya çıkarsa, işte o zaman yazarların gerçekten de bize doğru bilgi verme *niyetinde oldukları* sonucuna yüksek bir güvenle varabiliriz ve bu noktada kendimizden emin bir şekilde “Bu belgeler *tarihsel olarak güvenilir*dir” diyebiliriz. Şimdi bu, henüz onların nihayetinde doğruyu yakaladıklarından emin olabileceğimiz anlamına gelmiyor; bu bir sonraki bölümün sorusu. Ancak yine de, bu bizi uzun bir yola götürür çünkü güvenle şunu söyleyebilmek küçük bir şey değildir: “Kutsal Kitap yazarları kurgu yazmıyorlardı, bir aldatmaca yapmıyorlardı, kandırılmamışlardı ve umutsuzca kafaları karışmamıştı. Tüm bunların yaşandığına gerçekten inanıyorlardı.”

Kurgu Yazarları Mı?

Bu konu üzerinde düşünmeye ilk olasılığı göz önünde bulundurarak, yani Kutsal Kitap yazarlarının *tarihsel olmayan bir amaçları* olabileceğini ve söylediklerine gerçekten inanmamızı istemediklerini göz önünde bulundurarak başlayalım. Burada sorulması gereken ilk soru, yazarların bir yerlerde bize kurgu yazdıklarını doğrudan söyleyip söylemedikleridir, tıpkı CBS’in dinleyicilerine bir uyarlama dinlediklerini söylemesi gibi. Yanıt hayırdır. Kutsal Kitap’ta buna benzer hiçbir şey yoktur. Aslında, Kutsal Kitap yazarları bunun tam tersini defalarca açıkça ifade etmektedir. Bize, kelimelerin izin verdiği kadar açık bir

şekilde, söylediklerine gerçekten inandıklarını söylerler ve bizim de buna inanmamızı isterler.

Örneğin, Luka İsa'nın yaşamını anlatmaya şöyle başlar:

Sayın Teofilos,

Birçok kişi aramızda olup bitenlerin tarihçesini yazmaya girişti. Nitekim başlangıçtan beri bu olayların görgü tanığı ve Tanrı sözünün hizmetkârı olanlar bunları bize ilettiler. Ben de bütün bu olayları ta başından özenle araştırmış biri olarak bunları sana sırasıyla yazmayı uygun gördüm. Öyle ki, sana verilen bilgilerin doğruluğunu bilesin. (Lu. 1:1–4)

Luka, niyeti konusunda daha açık nasıl olabilirdi? Luka “bütün bu olayları ta başından özenle araştırmış” biriymi ve şimdi bu adam Teofilos'un İsa hakkında kendisine öğretilenlerin “doğruluğunu” bilmesi için bu şeyleri “sırasıyla” yazıyordu. Luka her ne yapıyorsa, sadece bizim eğlenmemiz için bir hikâye yazmıyor; anlattıklarına kesin olarak inanmamızı istiyor.

Yuhanna da bize İsa'nın yaşam öyküsünü yazma niyetini anlatır:

İsa, öğrencilerinin önünde, bu kitapta yazılı olmayan başka birçok doğaüstü belirti gerçekleştirdi. Ne var ki yazılanlar, İsa'nın, Tanrı'nın Oğlu Mesih olduğuna iman edesiniz ve iman ederek O'nun adıyla yaşama kavuşasınız diye yazılmıştır. (Yu. 20:30–31)

Gördünüz mü? Yine, kurgu yazmıyor; insanların İsa'nın Mesih olduğuna gerçekten inanmalarını istiyor, bu da kitabında yazdığı şeylerin gerçekten yaşandığına inanmamızı istediği anlamına geliyor.

Başka bir yerde de Yuhanna bize yazma niyetini söylemektedir:

Yaşam Sözü'yle ilgili olarak başlangıçtan beri var olanı, işitişimizi, gözlerimizle gördüğümüzü, seyredip ellerimizle

dokunduğumuzu... gördüğümüzü, işittiğimizi size duyuruyoruz. (1.Yu. 1:1, 3)

Görüyor musunuz? Yuhanna yazdığı kitaplara yanıt olarak hiç kimsenin, "Ah, şu Yuhanna, ne iyi bir hikâye anlatıcısı. Gerçekten yayıneviyle bir kitap sözleşmesi yapmalı!" demesini hiçbir şekilde istememektedir. Hayır, bazı şeyleri gerçekten ve hakikaten gördüğünü, duyduğunu, hatta *dokunduğunu* ve deneyimlediğini bilmemizi istiyor ve şimdi bunları bize duyuruyor. En azından belirttiği kadarıyla, Yuhanna kurgu ya da efsane yazmıyor; söylediklerine gerçekten inanmamızı istiyor.

Niyetlerini açıkça ifade etmelerinin ötesinde, Kutsal Kitap yazarları yazdıklarına inanmamızı istediklerine dair başka işaretler de verirler. Örneğin, yazarların belirli, doğrulanabilir tarihsel olaylara ve koşullara ne kadar sık atıfta bulunduklarını düşünün. Yeni Antlaşma'da bu tür imalar çoktur, ancak tek bir örnek konuyu açıklığa kavuşturacaktır. Luka Müjdesi'nden şu kısa bölüme bakın:

Sezar Tiberius'un egemenliğinin on beşinci yılıydı. Yahudiye'de Pontius Pilatus valilik yapıyordu. Celile'yi Hirodes, İtureya ve Trahonitis bölgesini Hirodes'in kardeşi Filipus, Avilini'yi Lisanias yönetiyordu. Hanan ile Kayafa başkâhnlık ediyorlardı. Bu sırada Tanrı çölde bulunan Zekeriya oğlu Yahya'ya seslendi. (Lu. 3:1–2)

Bir yazar, Luka'nın burada sadece iki ayet içinde, her biri test edilebilir ve doğrulanabilir (ya da Luka bunları yanlış anladıysa *çürütülebilir*) olan tarihi kişilere, yerlere ve koşullara en az yirmi bir atıfta bulunduğuna dikkat çekmiştir!⁷ Luka'nın ayrıntılara gösterdiği aynı özeni ikinci kitabı olan Elçilerin İşleri'nde de görmekteyiz ve Yeni Antlaşma'nın diğer yazarları da aynı şekilde yazılarında çağdaş, doğrulanabilir referanslara yer verirler. Buradaki ana nokta yine şudur: Luka ve diğer Kutsal Kitap yazarları kurgu ya da efsane yazmıyorlardı;

aksine, hikâyelerini gerçek, tarihsel yaşamın doğrulanabilir, ayrıntılı dokusuna işlemeye dikkat ediyorlardı. Yazdıklarına gerçekten inanmamızı istiyorlardı.

Peki ya gerçekten istedikleri şey, söyledikleri yalanlara inanmamızsa?

Aldatma Niyetiyle Mi?

Bu da bizi ikinci olasılığa getiriyor: Kutsal Kitap yazarlarının *aldatmaya yönelik bir amacı* olabilir. Gerçekte olmayan şeylere inanmamızı sağlamaya çalışarak dünyaya bir oyun oynuyor olamazlar mı? Gerçeği söylediklerinde ısrar etseler de –hatta araya tarihi gerçekleri sıkıştırmasalar da– aslında bizi kandırmak ve bir sürü yalana inandırmak için oyuna getiriyor olmaları mümkün değil mi?

Elbette. Her şey mümkün. Ancak buradaki amacımız *pek de mümkün olmayan* bir şeyi tespit etmek değil. Neyin *olası* olduğu konusunda bir tür güvene ulaşmaya çalışmaktır. Ve gerçek şu ki, durumu dikkatlice düşündüğünüzde, Kutsal Kitap yazarlarının bizi aldatmaya çalışıyor olma ihtimali sıfıra yakındır. Şimdi birkaç nokta üzerinde düşünelim.

Her şeyden önce, bu türden devasa bir aldatmacayı gerçekleştirmek, imkânsız olmasa bile son derece zor olurdu. Bir kere, Yeni Antlaşma'nın yirmi yedi kitabının tamamı İsa'nın yaşamından sadece birkaç on yıl sonra yazılmıştır. Bu da, bu kitaplar yayılmaya başladığında, İsa'yı ve yaptıklarını kendi gözleriyle görmüş olan yüzlerce, hatta muhtemelen binlerce insanın hâlâ hayatta olduğu anlamına gelir. Dolaısıyla, örneğin Luka bazı şeyleri uyduruyor ya da süslüyor olsaydı, etrafta pek çok insan şöyle derdi: “Dur bakalım. Böyle bir şey olmadı. Hikâyeni uyduruyorsun, Luka.” Kimsenin böyle bir şey söylediğine dair elimizde bir kayıt yok. Bu nokta, en büyük çıkarı Hristiyanlığı çürütmek olan insanların bile İsa'nın Kutsal Kitap yazarlarının iddia ettiği şeyleri gerçekten yaptığını ve söylediğini *inkâr etmediklerini* fark ettiğinizde daha da güçlenir. Sadece İsa'yı yalancı olmakla ya da yanıltmakla suçlamışlardır. Eğer bunları *söylemediğini* –yani Kutsal Kitap

yazarlarının bunları uydurduğunu— düşünmek için herhangi bir neden olsaydı, Hristiyanlık karşıtlarının bunu belirtmek için hiç vakit kaybetmeyeceklerinden emin olabilirsiniz.

İkincisi, hem bu kadar çok görgü tanığının huzurunda bu büyüklükte bir aldatmacayı gerçekleştirmek son derece zordur hem de bunu yapmaya çalışan biri varsa, birincil sözcüleri olarak seçtikleri kişiler pek de uygun kişiler değildir. Bunu bir düşünün. Müjde kitaplarının (Matta, Markos, Luka, Yuhanna) dört yazarından ikisinin –Luka ve Markos– İsa'nın elçisi olmadığını ya da onu hiç görmediklerini biliyor muydunuz? Luka, Pavlus'un yakın bir arkadaşı ve yoldaşıydı, ancak kilisede önde gelen bir lider olmaktan uzaktı ve herhangi bir yetki iddiası yoktu. Markos hem Petrus'un hem de Pavlus'un arkadaşı ve yoldaşıydı, ama aslında en çok, Pavlus'u Pamfilya'da terk etmesi ve daha sonra Pavlus'la hizmet yolculuğuna yeniden katılmak istediğinde Pavlus'un onu “keskin bir anlaşmazlık” ile reddetmesiyle tanınır (Elç. 13:13; 15:37-41)! Matta bile, elçilerden biri olmasına rağmen, öncesinde Romalılar için çalışan dönek bir vergi görevlisiydi. Şimdi, eğer dünyayı aldatmaya çalışıyorsanız, ilk seçeceğiniz kişinin göreceli olarak önemsiz, bölücü bir kaçak ve bir vergi görevlisi olması mantıklı değildir. Bu sizi başarıya götürmezdi.

Bu da bizi üçüncü bir noktaya getiriyor. Eğer Yeni Antlaşma'nın yazarları dünyayı kandırmaya ya da aldatmaya çalışıyorlarsa, hangi makul niyete sahip olabilirler? Kendi adlarını duyurmak mı? Zengin olmak mı? Güçlü bir kilisede güçlü liderler olmak mı? Eğer planları buysa, o zaman olağanüstü bir şekilde başarısız olduklarını söylemek zorundayız. Elçilerin çoğu kafaları kesilerek, çarmıha gerilerek ya da diğer korkunç idam yöntemlerine maruz kalarak öldürüldüler.

Bunun da ötesinde, eğer niyetleri bir şekilde kendilerini iyi göstermekse –hatta *Hristiyanlığı* iyi göstermek için yalan söylemek ya da abartmaksa– o zaman hikâyenin kahramanlarını kahramanlıktan uzak gösteren şeyler de dahil olmak üzere çok fazla utanç verici ayrıntıya yer vererek kendilerini sabote etmiş oldular. Yeni dininizi çekici kılmak için bir aldatmaca yapmaya çalışıyorsanız, neden gelecekteki

liderlerinizin İsa'nın ne dediğini anlama konusunda kayalar kadar kalın kafalı olduklarına işaret edip durasınız? Neden Petrus'un İsa'yı yanlış anlayarak bir adamın kulağını kestiği ve bunun üzerine serseri bir çocuk gibi azarlandığı hikâyesine yer veresiniz? Dolayısıyla, neden İsa'nın (yaratmaya çalıştığınız bu her şeyi bilen Tanrı-insanın) giysisine dokunanın kim olduğunu bilmediği ya da bir mezarın önünde birkaç kadınla ağladığı ya da yiyecek bir şey bulamadığı için bir incir ağacını kuruması için lanetlediği gibi garip hikâyeler anlatasınız?

Evet, Hristiyanların tüm bu hikâyelerin nihayetinde derin bir anlamı olduğunu söylediklerini biliyorum (ve var da), ancak herhangi bir Hristiyan vaiz, o anlama ulaşmanın biraz *çaba* gerektirdiğini kabul edecektir; bu anlam doğrudan görünürde değildir. Mesele de burada yatıyor: Yeni dininizi, kurucusunu ve liderlerini iyi göstermek amacıyla bir aldatmaca uyduruyor olsaydınız, yaratacağınız türden hikâyeler bunlar olmazdı. Ve kesinlikle Markos'un Pavlus'u nasıl terk ettiğini, Pavlus'un Markos geri döndüğünde onu nasıl reddettiğini ve tüm bunların devasa bir anlaşmazlığa neden olduğunu anlatarak kirli çamaşırlarınızı ortaya dökmezsiniz. Bu hikâyeleri anlatmanızın ve tüm o kirli çamaşırları ortaya dökmeniz tek nedeni her şeyi iyi göstermek değil, *olduğu gibi anlatmaktır*.

Elbette, her zaman *Mançuryalı Aday*'a dönüşebilir ve tüm bu utanç verici ayrıntıların bizi yoldan çıkarmak için oraya konduğunu, aslında bize yalan söyledikleri hâlde, olduğu gibi anlattıklarını *düşünmemizi* sağladıklarını söyleyebilirsiniz. Ancak bu noktada bir komplo teorisinin birkaç kat derinine inmiş olursunuz ve amacınızın gerçekten gerçeğe ulaşmak mı, yoksa sadece varsayımlarınızı savunmak mı olduğunu merak etmek yanlış olmaz.

Her neyse, bu bölümde şimdiye kadar söylediğimiz her şey için geçerli olan bir noktaya daha değinmeme izin verin. Kimse bir kurgu için ve de bir aldatmaca için ölmez. Eğer bir şey yazmadaki amacınız sadece bir roman yazmak ya da bir aldatmaca gerçekleştirmekse, foyanız ortaya çıktıktan sonra ve kafanız kopmak üzereyken hikâyeye sadık kalmazsınız. Bu koşullar altında hikâyeye sadık kalmanızın tek

yolu, *yazdığınız şeyin gerçekten yaşandığına samimi bir şekilde inanmanızdır*. Yeni Antlaşma'yı yazan kişilerde de olan şey tam budur. Yazarken ve öğretirken bile, söylediklerinden dolayı öldürülebileceklerini biliyorlardı. Yine de tüm tehditlere ve vaatlere rağmen, hatta kendi ölüm anlarına kadar, *olanları anlatmaya devam ettiler*. Hangi açıdan bakarsanız bakın. Bu adamlar kurgu yazmıyorlardı ve yalan söylemiyorlardı. Yazdıklarına inanıyorlardı ve bizim de inanmamızı istiyorlardı.

Sadece Kandırılmış Olamazlar mı?

Ama başka bir olasılık daha var, değil mi? Ya Kutsal Kitap yazarları başkalarını aldatmaktan çok kendilerini aldatmışlarsa? Bu teori yüzyıllar boyunca çeşitli şekillerde öne sürülmüştür, ancak hiçbir zaman elle tutulur bir yanı olmamıştır. Örneğin bunun ünlü bir versiyonunda, tüm öğrenciler, dirilmiş bir İsa'ya dair toplu bir halüsinasyon görmekle ve daha sonra geri dönüp bir arka plan hikâyesi oluşturmak için efsaneler yazmakla suçlanmıştır. Ancak bunun ne kadar ihtimal dışı olduğunu anlamak için fazla düşünmeye gerek yoktur. "Toplu halüsinasyon" en başta saçma bir fikirdir. Tanım gereği, halüsinasyonlar içsel, kişisel ve bireyseldir. Tek bir kişinin zihninde meydana gelirler ve insanlar arasında bir tür altıncı his veya paranormal zihinsel bağlantı olduğunu varsaymak istemiyorsanız, bulaşıcı değildirler. Ayrıca, kaç farklı insan grubunun, kaç farklı zamanda ve kaç hafta boyunca İsa'yı gördüğünü bildirdiği göz önüne alındığında, sürekli ve bulaşıcı bir kitlesel halüsinasyon fikri gülünç olmaya başlar.

Bu teorinin daha sofistike bir başka versiyonu, İsa'nın öğrencilerinin bir tür patolojik hüsnükuruntudan muzdarip olduklarını ileri sürer. İddiaya göre, İsa'nın ölümünün gerçekliğini kabullenemedikleri için, O'nun gerçekten hayatta olduğuna inanarak ve bunu iddia ederek bir fantezi dünyasında yaşamışlar ve ardından bir arka plan oluşturmak için efsaneler yazmışlardır. Daha sofistike ambalajına rağmen, öğrencilerin patolojik hüsnükuruntudan muzdarip oldukları fikri, ancak kitlesel halüsinasyon kadar akla yatkındır. Çünkü her ne olursa

olsun, elçilerin İsa'nın dirilmesini *dilemelerine* imkân yoktur. Yıkılmış olsalar, İsa'nın ölümünü kabullenemeseler ve hâlâ hayatta olduğunu düşünmeye devam etmek için bir yol arıyor olsalar bile, kendilerini rahatlatmak için *diriliş* fikrini asla ortaya atmazlardı. Neden böyle bir fikri ortaya atmazlardı? Çünkü birinci yüzyıl Yahudileri için diriliş çok özel bir anlamı olan teolojik bir kavramdı: *sadece* zamanın sonunda tüm ölülerin *birlikte* diriltileceği, bazılarının Tanrı tarafından mahkûm edileceği ve bazılarının da yüceltileceği bir olaydı. Düşünce ve din tarihindeki *hiçbir şey*, öğrencilerin zihnine, bir insanın dirilişi ve yüceltmeyi erken yaşayabileceği fikrini yerleştiremezdi. Gerçekten de, eğer öğrenciler İsa'nın *sadece ruhsal olarak* hayatta olduğunu ya da gerçekten ölmediğini, hatta (Lazar gibi) ölümden dirildiğini iddia etselerdi, bu “hüsnükuruntu” suçlaması çok daha mantıklı olurdu. Ama aslında iddia ettikleri şey – yani İsa'nın ölümden *geçip* diğer taraftan canlı olarak çıktığı– yeni ve tamamen eşi benzeri görülmemiş bir şeydi. Bu tür bir fikir –tüm dünya görüşünüzü yeniden ayarlamanızı gerektiren bir fikir– sadece *dilemenin* bir sonucu olarak aklınıza gelmez; yavaş yavaş büyür ve gördüğünüz ve deneyimlediğiniz şeyler diğer tüm açıklamaları tamamen mantıksız hâle getirdiğinde kök salmaya başlar.

Bunun yanı sıra, İsa'nın hayatta olduğuna inanmak için saf, naif, hüsnükuruntu benzeri bir isteklilik, Kutsal Kitap yazarlarının öğrencileri tanımlama şeklinin tam tersidir. Matta, “bazıları[nın] kuşku içinde” olduğunu (Mat. 28:17) ve Luka, kadınlar onlara İsa'nın hayatta olduğunu söylemeye geldiğinde, “bu sözler elçilere saçma geldi ve kadınlara inanmadılar” der (Lu. 24:11). İsa öğrencilerine görüldüğünde bile, Luka “ürktüler, bir hayalet gördüklerini sanarak korkuya kapıldılar” der (Lu. 24:37). Bir de parmağını çivi izine ve elini İsa'nın böğrüne sokana kadar inanmayı reddeden Tomas vardır (Yu. 20:24-25).

Öğrencilerin sahip olduğu bu şüpheciliğin hiçbirisi (bir karşı argümanı öngörmek gerekirse), Kutsal Kitap'ta bir erdem olarak gösterilmez; çünkü yazarlar şöyle demiyorlardı: “Bu iradesi kuvvetli ve saf olmayan adamlara bakın. Gerçekten böyle bir şey olmasaydı, İsa'nın

yaşadığına *bu adamların hiçbiri* inanmazlardı!” Tam tersine, Kutsal Kitap öğrencilerin inançsızlığını önemli bir utanç olarak tasvir eder. İsa birden fazla kez onları bu yüzden azarlar ve hatta Tomas’a özetle şöyle der: “Beni gördüğün için iman ettin. Ama *görmeden* iman edenlere ne mutlu!” Olayı anlıyor musunuz? Kutsal Kitap, öğrencilerin inanmadaki başarısızlıklarını vurgulayarak, onları katı ve kanıta dayalı şüpheciliğin örnekleri olarak göstermiyor. Utanç verici olsa bile, bize ne olduğunu anlatıyor ve olan şey kesinlikle patolojik bir hüsnükuruntu vakası değildi.

Bu kendini aldatma argümanının son bir versiyonu da, Kutsal Kitap yazarlarının kitaplarını yazmak için kimi zaman dayandıkları sözlü geleneğin yıllar içinde bozulmuş *olması gerektiğidir*. Ne de olsa İsa M.S. 33 yılında ölmüştür ve en eski Yeni Antlaşma Müjdesi M.S. 60 yılına kadar yazılmamıştır. Gerçekten de İsa’nın öğretilerinin ve İsa hakkındaki öykülerin *yirmi yedi yıl boyunca* bozulmadan, ekleme ya da çıkarma yapılmadan, yalnızca ağızdan ağıza aktarılmış olarak kalabileceğini düşünebilir miyiz? Yine burada birkaç şeyden bahsetmemiz gerekir. Öncelikle, Yeni Antlaşma yazarlarının hepsi bir dereceye kadar sözlü gelenekleri kullanmış gibi görünse de, çoğunun –Matta, Yuhanna, Petrus, Yakup ve Yahuda– her şeyin görgü tanığı olduğunu unutmamalısınız. Eğer sözlü gelenek bozulmuş olsaydı, bunu bilirlerdi. Sadece bu da değil, İsa’nın öğretisinin Eski Antlaşma peygamberleri kadar yetkiye sahip olduğu iddiasını, öğretisinin büyük bir kısmının kısa ve öz, hatırlanması kolay formlarda korunduğu gerçeğiyle birleştirdiğinizde, ilk Hristiyanların bunu çok uzun bir süre boyunca kelimesi kelimesine hatırlayıp ezberlemeye hem muktedir hem de kararlı olmaları hiç de şaşırtıcı değildir.

Tüm bunların ötesinde, sözlü aktarım söz konusu olduğunda, yirmi yedi yılın, bir geleneğin bozulmadan kalması için hiç de uzun bir süre olmadığını fark etmeniz gerekir. Bir deney yapalım. İngilizcede bilinen bir çocuk şiiri var: “Jack ve Jill.” Bu şiiri bilenlerden bu şiiri zihninden söylemesini istesem ortaya şöyle bir şey çıkar:

Jack ve Jill
Çıktılar tepeye
Bir kova su getirmeye;
Jack yere kapaklandı
Kırdı tacını,
Jill de arkasından yuvarlandı.

“Jack ve Jill” şiirini bilen bir kişi, bu şiirin ne zaman yazıldığını biliyor mu? Hayır, bilmiyor. Kimse bilmiyor, gerçi bu soru hakkında hâlâ önemli tartışmalar var! Bildiğimiz kadarıyla, şiirin günümüze ulaşan en eski yayını *Mother Goose’s Melody: or, Sonnets for the Cradle (Kaz Ana’nın Melodisi)* adlı, 1791’de Londra’da basılan bir kitaptan geliyor, yani iki yüz yıldan uzun bir süre önce.⁸ Şimdi şöyle bir şey var: bu şiiri bilen günümüzdeki bir kişi bu kitabı hiç gördü mü? “Jack ve Jill” şiirini *Kaz Ana’nın Melodisi*’nin 1791 baskısında okuyarak mı öğrendi? Bahse girerim oradan öğrenmedi; hatta bahse girerim herhangi bir kitaba da bakmadı. Bahse girerim birileri ona bir noktada ezbere okumayı öğretmiştir. Dahası, bahse girerim ona “Jack ve Jill” şiirini öğreten kişi de 1791 kitabına ya da başka bir kitaba bakmamıştır. Muhtemelen birisi ona öğretmiştir ve o kişi de başka birinden öğrenmiş, o da başka birinden öğrenmiş, o da başka birinden öğrenmiştir, hem de çok uzun bir süre boyunca. Bu sözlü bir gelenek. Peki, son iki yüz yılı aşkın süredir büyük ölçüde sözlü olarak aktarılan “Jack ve Jill” şiirinin ne kadar yozlaştığını ve değiştiğini düşünüyorsunuz? Modern versiyonumuzun 1791’de yayınlanandan ne kadar farklı olduğuyla ilgili bir tahmininiz var mı? O versiyona bir göz atalım:

Jack ve Gill
Çıktılar tepeye
Bir kova su getirmeye;
Jack yere kapaklandı
Kırdı tacını,
Gill de arkasından yuvarlandı.⁹

Bu kadar. 1791'de italik harflerle birlikte bu şekilde basılmıştı! “Gill” kelimesinin artık *J* harfiyle yazılması dışında, “Jack and Jill” şiirini okuma şeklimiz *iki yüz yıl önce* nasılsa bugün de aynıdır. Bu yüzden şunu tekrar belirteyim: Sadece yirmi yedi yıllık bir sözlü aktarım boyunca bazı şeyleri olduğu gibi tutmak o kadar da zor olmayacaktır.

Bakın, buradaki mesele “Jack ve Jill” şiirinin Yeni Antlaşma'nın sözlü geleneğine tam olarak paralel olduğu değildir; paralel değildir ve muhtemelen ikisi arasında pek çok farklılık tespit edebilirsiniz. Mesele basitçe, çok uzun bir süre boyunca bile sözlü bir geleneği sürdürmenin bize görüldüğü kadar zor olmadığı, hatta imkânsız olmadığıdır.

Geldiğimiz nokta şudur: “Aldatılmış yazarlar” teorisinin çeşitli versiyonlarından hiçbirinin nihayetinde elle tutulur bir yanı yoktur. Öğrencilerin kitlesel bir halüsinasyon gördüğü iddiası akla yatkın değildir ve zaten hiçbir anlam ifade etmemektedir. Öğrenciler patolojik bir hüsnükuruntu vakasından muzdarip gibi de görünmemektedir. Ve son olarak, gerçek olayların bizzat görgü tanıkları olarak, kesinlikle sadece yirmi yedi yıllık bozuk bir sözlü geleneğin bihaber kurbanları değillerdi.

Kafaları Tamamen Karışık Mı?

Yeni Antlaşma belgelerinin yazarları kurgu yazmıyorlardı, aldatmaya çalışmıyorlardı ve kendileri de kandırılmış ya da aldatılmış değillerdi. Yine de geriye son bir olasılık kalmaktadır ve bu olasılık da, yazarların amacının nihayetinde önemli olmadığıdır. Önemli olmamasının nedeniyse, bize olanları doğru bir şekilde anlatmaya *çalışmış olsalar* bile, kitapları umutsuz derecede karışık, çelişkili ve hatalarla doludur ki, sonunda onlarla ilgili hiçbir şeye güvenemeyiz.

Belki de bu suçlamaya yanıt olarak söylenebilecek en önemli şey, bunun kanıtlara *bakmayan* pek çok kişi tarafından desteklenen ve kanıtlara *bakan* hiç kimse tarafından desteklenmeyen bir yanılgı olduğudur. Çünkü Kutsal Kitap iki yüz yıldan fazla bir süredir şüpheciler tarafından ağır ve ayrıntılı saldırılara maruz kalsa da, iddia edilen her çelişki, tutarsızlık ve hatanın en az bir akla yatkın çözümle ve genellik-

le daha fazlasıyla karşılandığını söylemek mantıklı olacaktır. Bunun kapsamlı ve devasa bir iddia olduğunun farkındayım ve bunu kanıtlamanın en iyi yolu, iddia edilen “sorunlu noktaların” yüzlerce sayfalık bir listesini oluşturmak ve ardından makul çözümler olup olmadığını görmek için bunları analiz etmek olacaktır. Aslında burada bu tür detaylı ve kapsamlı bir çalışma yapmayacağız çünkü diğer kitaplar bunu defalarca yaptı. Bu nedenle, eğer Kutsal Kitap’ta aklınıza takılan bir yer varsa, bu kitaplardan birini bulmanızı, sorunu arayıp bulmanızı ve bu sorunla ilgili okumalar yapmanızı tavsiye ederim (Ek’e bakınız). Sabırlı bir çalışma ve dikkatli bir anlayışla, en çetin sorunlar bile çözülecektir.

Öte yandan, eğer gerçekten Kutsal Kitap’a karşı bu suçlamayı yapan biriyseniz, o zaman size elimden geldiğince açık bir şekilde ifade edeceğim: Bence ya bu suçlamayı yapmaktan vazgeçmek ya da şüphecilerin iddia ettiği tutarsızlık ve hatalara akla yatkın –hatta *olası*– çözümler getirmek için Hristiyan uzmanların iyi niyetli çabalarını okumak gibi entelektüel bir sorumluluğunuz var. Tüm bu çalışmalar sizi nihayetinde ve tamamen ikna etmeyebilir, biliyorum. Hâlâ başınızı kaşıyabilir, hatta birkaç bölüm hakkında söylenip durabilirsiniz. Yine de sizi temin ederim ki, bu çalışmayı yaparsanız, ikna edici olmayanlardan daha fazla ikna edici cevaplara ulaşacaksınız. Yine de, Kutsal Kitap’ın umutsuz bir şekilde çelişkili ve hatalarla dolu olduğu konusunda ısrar edip aynı zamanda bu iddiayı sınamak için gerekli çalışmayı yapmayı reddetmek –en azından entelektüel bir dürüstlük söz konusuysa– *yapamayacağınız* bir şeydir. Öyleyse durmayın, bir göz atın. Bulduklarınız sizi şaşırtabilir.

Gerçek şu ki, şüpheciler tarafından iddia edilen tutarsızlıkların birçoğunun, biraz daha dikkatli okunduğunda hiç de sorunlu *olmadığı* ortaya çıkmaktadır. İki asırdır süren açık aramalara rağmen, uzmanlar iddia edilen tutarsızlıkların *her biri* için akla yatkın çözümler önermişlerdir. Sadece bunları bir kitapta aramak için zaman ayıracak kadar entelektüel dürüstlüğe ihtiyacınız var.

Ancak diyelim ki, dikkatle inceledikten sonra bile açıklamaların hiçbirini sizi ikna etmedi. Yine de kendinize şunu sormanız gerekir: “Anlatılardaki bariz tutarsızlıklar *hiçbir şey olmadığını* ya da ne olduğu hakkında *hiçbir şey bilemeyeceğimizi* yeterince kanıtlıyor mu?” Yani, “Vay be, Matta İsa’nın boş mezarında *iki* kadın olduğunu söylerken, Luka boş mezarda *üç ya da daha fazla* kadın olduğunu söylüyor. Açıkça görülüyor ki, o pazar sabahı ne olduğu hakkında hiçbir şey bilemeyiz” demek gerçekten ne kadar mantıklı olur? Elbette böyle bir şey söylemezsiniz! Görgü tanıklarının anlatılarındaki birkaç belirgin ayrıntı tutarsızlığına işaret etmek pek çok anlama gelebilir, ancak kesinlikle *hiçbir şey olmadığını* anlamına gelmez; ya da ne olduğu hakkında hiçbir şey bilemeyeceğimiz anlamına gelmez.

Yeri gelmişken, tam da bu soru –mezarda kaç kadının bulunduğuyla ilgili soru– görünürdeki tutarsızlıkları nasıl kolayca uyumlu hâle getirebileceğimize dair iyi bir örnek sunar. Matta sadece iki kadının gittiğini iddia etmez; sadece iki kadından ismen bahseder (Mat. 28:1). Luka ise mezara kaç kadının gittiğine dair bir şey söylemez, daha ziyade ismini verdiği üç kadının ve bazı “öbür kadınlar”ın elçilere mezarda olanları anlattığını söyler (Lu. 24:10). Peki burada olan şey nedir? Matta ve Luka birbiriyle çelişiyor mu? Hayır, eğer biraz düşünürseniz, bir dizi olası çözüm vardır. Belki de Luka mezara giden kadınların sayısıyla ilgili Matta’dan daha kapsamlı bir resim sunarken, Matta daha büyük bir gruptan sadece iki kadının adını veriyordur. Ya da mezara gerçekten de sadece iki kadın gitmiş, ama döndüklerinde diğer kadınlara anlatmışlar ve sonra da hepsi bu hikâyeyi öğrencilere aktarmış olabilir. Her ne olmuş olursa olsun, durumu anladınız: Görünürdeki tutarsızlıklara pek çok akla yatkın çözüm getirebiliriz ve “Çelişki!” diye bağırmakta acele etmemeliyiz.

Bunun da ötesinde, tarihsel olarak konuşursak, anlatılarda yer alan görünürdeki tüm farklılıkların düzeltilmediği ve birbiriyle birebir uyumlu hâle getirilmediği gerçeği, aslında bu anlatıların güvenilirliklerini iyi bir şekilde ifade etmektedir. Bir uzmanın belirttiği gibi,

Bu hikâyeler, bir kurguyu sürdürmeye hevesli ve bu nedenle her şeyi doğru göstermeye çalışan insanlar tarafından us-talıkla anlatılan hikâyelerle değil, kendilerini şaşırtan ve henüz tam olarak uzlaşamadıkları bir şeyi kendi gözleriyle görenlerin acele ve şaşkın anlatılarıyla ilişkilendirdiğimiz yüzeysel gerilimi sergilemektedir.¹⁰

Sonuç olarak, Kutsal Kitap belgelerinin bilgisiz insanların varsay-dığı kadar çelişkili, karışık ve hatalarla dolu olmadığı sonucuna var-mak son derece mantıklıdır. Belirli hikâyelerin ayrıntılarının hemen birbiriyle örtüşmediği durumlarda bile, bu kanıtlar bizi ellerimizi itiraz edercesine havaya kaldırıp hiçbir şey olmadığını ilan etmeye zorlamaz. Aslına bakılırsa, olağanüstü bir dizi olayın birkaç tanığının, kurgu gerçekleştirmek, aldatmak ya da bir kandırmaca yapmak için ağız bir-liği etmeyip, *sadece olduğuna inandıkları şeyleri olduğu gibi söylemesi*, İsa'nın yaşamıyla ilgili kayıtlara bizim bekleyeceğimiz türden bir itibar verir.

Büyük Bir An

Tamam, bu önemli bir an. Derin bir nefes alın ve dikkatinizi yeniden verin! Tartışmanın bu noktasında, son derece önemli bir sonuca vara-biliriz. Çok yüksek bir güvenle diyebiliriz ki,

Kutsal Kitap, tarihsel olarak güvenilirdir.

Bu noktaya nasıl geldiğimizi hatırlıyor musunuz? Okuyucular olarak kendimizden zaman içinde geriye, kaydedilen olaylara doğru ilerlediğimizde, şundan çok emin olabileceğimizi tespit ettik:

1. Kutsal Kitap el yazmalarından yaptığımız çeviriler doğ-rudur;
2. Kutsal Kitap el yazmalarımız orijinallerinin ne dediğini doğru bir şekilde yansıtmaktadır;

3. Aslında, bilgi edinmek için doğru ve en iyi belgelere bakıyoruz; ve
4. Kutsal Kitap belgelerinin yazarları kurgu yazmıyorlardı, aldatmıyorlardı ve kendileri de aldatılmamış ya da kandırılmamışlardı; gerçekte ne olduğuna inandıklarını bize anlatmak için yazıyorlardı.

Eğer bu dört ifade gerçekten mantıklı sonuçlarsa, o zaman Kutsal Kitap'ın bize yazarların gerçekten olduğuna inandıkları şeyleri anlatığına güvenebiliriz.

Tabii ki, bu bizi son bir soruyla baş başa bırakmaktadır: Yazarların olduğuna *inandıkları* şeyin, gerçekten olduğuna güvenebilir miyiz?

6

Peki Yaşandı mı?

İnsanların bazen bir şeyden çok emin olabileceği ve aynı zamanda kesinlikle yanılabilceği konusunda sizi ikna etmeme gerek yoktur her hâlde. Yaşamımda kaç kez bir şey olduğunu gördüğümden kesinlikle emin olduğumu, ancak daha sonra gördüğümü *sandığım* şeyin aslında hiç de öyle olmadığını öğrendiğimi size anlatamam.

Kutsal Kitap'ın güvenilirliğini değerlendirirken yüzleşmemiz gereken son konu budur. Kutsal Kitap yazarlarının bize gerçekten ne olduğunu anlatma *niyetinde olmaları*, hatta kaydettikleri şeylerin gerçekten olduğuna kendilerinin de inanmış olmaları, ama yine de bu konuda yanılmış olmaları mümkün müdür? Kandırıldıklarını ya da aldatmaya çalıştıklarını ya da kurgu yazdıklarını kastetmiyorum ama –hepimizin zaman zaman yaşadığı gibi– düpedüz yanılmış olamazlar mı? Soruyu daha keskin bir şekilde soracak olursak, Kutsal Kitap yazarlarının kaydettikleri şeylerde gerçekten *haklı* olduklarını, yani olduğunu *düşündükleri* ve olduğunu *söyledikleri* şeylerin gerçekten *olduğunu* herhangi bir şekilde kesin olarak bilebilir miyiz?¹

Hayır, bahsettiğiniz şeyin *matematiksel kesinlik* olup olmadığını *kesin* olarak bilmenin bir yolu yoktur. Ancak tarihsel olaylar hakkında *asla* matematiksel kesinliğe ulaşamayacağımızı unutmamalıyız. Tarihte ilk elden deneyimlemediğiniz her olayla sizin aranızda, hiçbir mantık, akıl yürütme, denklem kurma ya da kanıt toplamının asla

tamamen kapatamayacağı bir boşluk vardır. Hepimizin *her konuda yanılıyor olması* her zaman mümkün olacaktır; bu *çok az* mümkün olsa bile yine de mümkündür. Bir zamanlar birisi bu kesinlik boşluğundan “geniş ve çirkin bir hendek” olarak bahsetmişti.² Ve bu hendeğe bakan birkaç kişi, ellerini havaya kaldırarak hiçbir tarihsel iddiaya gerçekten güvenmememiz gerektiğini ilan etti. Ancak bu uç konum bizi karanlık, tarihsel bir nihilizme sürükleyecektir ve kesinlikle hiçbirimiz böyle yaşamak istemeyiz; hatta bunu tutarlı bir şekilde yapma *yeteneğine* bile sahip değiliz. Hayır, hepimiz biliyoruz ki, tarihteki olaylar hakkında matematiksel bir kesinliğe ulaşamasak bile, aslında onlar hakkında *tarihsel bir güvene* ulaşabiliriz; “Evet, bunun olduğundan çok eminim” diyebilecek kadar ve hatta bu olaylarla yaşayacak, onlara güvenecek ve onlara göre hareket edecek kadar yüksek bir güven derecesine ulaşabiliriz.

O hâlde tarihin, matematiksel kesinliklerle işi olmaz. Aslında tarih, kesinlik bile aramaz. Bunun yerine, nihayetinde bir şeyin gerçekten gerçekleştiğine dair güvene dönüşen olasılıkları arar. Dolayısıyla, herhangi bir olay için tarih önce, tam da Kutsal Kitap'a sorduğumuz türden sorularla, olayı aktaran kaynağın güvenilir olup olmadığını sorar. Ardından, kaynağın güvenilir görüldüğüne karar verdiğinde, “Tamam, bu güvenilir kaynağın bildirdiği şeyin tarihte bir olay olarak gerçekten gerçekleştiğini düşünmek akla yatkın mı?” diye sorar. Genellikle bu soruya çok hızlı bir şekilde “Evet, elbette akla yatkın” yanıtı verilebilir. Eğer güvenilir bir kaynak filanca ordunun filanca nehri geçtiğini söylüyorsa, bu geçişle ilgili doğası gereği mantığa aykırı bir şey yoksa ve başka hiçbir kanıt ordunun nehri *geçmemiş* olabileceğini düşünmemize neden olmuyorsa, o zaman genellikle “Evet, filanca ordu *gerçekten de* nehri geçti” deriz. Bu matematiksel bir kesinlik değildir, ancak *güçlü* bir tarihsel güvendir.

Mucizeler Sorunu

Ancak Kutsal Kitap söz konusu olduğunda sorun şudur. Elbette, Kutsal Kitap orduların nehirleri geçtiğine dair hikâyeler anlatır; ama yal-

nızca Tanrı nehri ikiye böldükten sonra ordu kuru toprakta yürüyebilir! Ayrıca bir adamın suyu anında şaraba dönüştürdüğünü, denizin yüzeyinde yürüdüğünü, bir sözyle insanları iyileştirdiğini ve hatta öldürüldükten üç gün sonra ölümden dirildiğini anlatır. Peki tüm bunlar ne anlama geliyor? Dürüst olalım. Tarihsel bir kaynak –gerçekten *güvenilir* olduğuna karar verdiğimiz bir kaynak bile olsa– bu tür şeyleri bildirmeye başladığında, bu bildirimleri bir ordunun nehri geçtiğine dair bir kayda verdiğimiz aynı rahatlık ve “evet, evet” ile karşılamayız. Onları şu şekilde karşılama eğilimindeyiz: “Hadi ama. Ciddi olamazsın!”

Peki neden böyle tepki veriyoruz? Muhtemelen mucize hikâyelerine karşı doğal şüpheciliğimizi etkileyen birkaç şey var ama en bariz olanı bence aynı zamanda en önemlisi. Mucizelere karşı doğal olarak şüpheci yaklaşan insanlar, *onları deneyimlememiş* insanlardır. Bunda şaşırtıcı bir şey yok; hepimiz doğal olarak deneyimlerimizin tamamen dışında kalan şeylere inanmakta zorlanırız.

İşte sıkça kullanılan bir örnek: Yaşamı boyunca –uzun zaman önce, elektrik ya da herhangi bir modern teknolojiye önce– ekvatora yakın tropik bir adada yaşamış bir adam düşünün. Bir gün bir gemi geliyor ve denizciler ona çok uzaklardan, kuzeyde bir ülkeden geldiklerini söylüyorlar. Sonra da *buz* denen, suyun çok soğuduğunda kayaya dönüşmesi gibi bir şey olan şu garip madde hakkında konuşmaya başlıyorlar. Ekvator adasındaki arkadaşımızın buzla ve hatta (muhtemelen) buzun oluşması için gereken soğukla ilgili hiçbir deneyimi yoktur. Dolayısıyla muhtemelen bu “suyun çok soğuk bir kayaya dönüşmesi” olayının hakikaten gerçekleştiğine inanmakta çok zorlanacaktır. Hatta bunun *imkânsız* olduğunu ve denizcilerin kandırılmış ya da yalancı olduklarını bile ilan edebilir. Buz, bu kişinin deneyimlerinin tamamen dışındadır ve ona inanmaz.

Ama yine de buz vardır.

Mucizeler söz konusu olduğunda, sanırım çoğumuz o buzla karşılaşan tropik adam gibiyiz. Hiç kimsenin su üzerinde yürüdüğünü, suyu şaraba dönüştürdüğünü ya da ölümden dirildiğini tecrübe et-

mediğimiz için, bu tür şeylerin gerçekleşmeyeceği, hatta *gerçekleşemeyeceği* varsayımına sahip oluruz. Ancak bunları hiç deneyimlememiş olmamız, var olmadıkları anlamına gelmez, tıpkı adadaki adamının hiç buz görmediği için buzun var olmadığını söylemesinin saçma olması gibi. Aslında, mucizeleri *deneyimlemiş* biri için –ki dünyada milyonlarca insan deneyimlediğini söylüyor– mucizelerin akla yatkın (hatta mümkün) olup olmadığı sorusu oldukça saçma görünüyor. Bu insanlar “Elbette akla yatkın. Ben onları *gördüm*” der. Elbette, adadaki adam gibi davranabilir ve tüm bu insanların kandırılmış ya da yalancı olduğunda ısrar edebilirsiniz, ancak onlar sadece başlarını sallayacak, gülümseyecek ve “Bir gün, dostum, umarım dondurmayı deneyimleme zevkine sahip olursun” diyeceklerdir.

Anlıyor musunuz? Demek istediğim, sadece kendi deneyiminize ya da deneyim eksikliğinize dayanarak mucizeleri ve dolayısıyla Kutsal Kitap'ı mantığa aykırı ilan edemezsiniz. Diğer insanlar sizinkinden farklı deneyimler yaşamışlardır ve sizinkiyle çelişen her deneyimin mutlaka kusurlu olduğunu söylemek kibrin zirvesi olacaktır. Bu nedenle, mucizelerin doğası gereği mantığa aykırı olduğunu ilan edecek seniz, bunu yapmak için bir nedene ihtiyacınız olacaktır.

Mucizelere Karşı Argümanlar – Bilimsel İtiraz

Yüzyıllar boyunca insanlar, Kutsal Kitap yazarları tarafından bildirilenler de dahil olmak üzere, mucizelerin umutsuzca mantığa aykırı ve hatta imkânsız olduğunu ilan etmek için iki ana argüman sunmuşlardır. Şimdi bunların her biri hakkında biraz düşünelim.

İlk olarak, bazıları her türlü mucizeye karşı *bilimsel bir itiraz* öne sürmüştür. Bu itiraz temelde, özellikle son iki yüzyılda bilimdeki ilerlemelerin mucizelerin imkânsız olduğunu kanıtladığını söyler. İnsanların ilk başta mucizelere inanmalarının tek nedeni, dünyanın nasıl işlediğini anlamamaları ve bu nedenle doğaüstü şeylere inanmaya aşırı derecede meyilli olmalarıdır. Biyoloji, astronomi, kimya ve ekoloji anlayışlarında boşluklar vardı ve bunları mucizelere başvurarak doldurdular. Ancak bugün, bilim eskiden mucizelerin köprü vazifesi gördü-

ğü pek çok boşluğu doldurduğu için, mucizelerin gereksiz olduğu ve dolayısıyla gerçekte yaşanmadığı sonucuna rahatlıkla varabiliriz.

Yine de durum gerçekten bu kadar basit mi? Demek istediğim, ilk önerme –yani insanların mucizelere inanmasının tek nedeni dünyanın nasıl işlediğini *bizim* kadar iyi anlamamalarıdır önermesi– bile Kutsal Kitap’taki mucizelerin çoğu için pek de geçerli değildir. Sonuçta, en eski insanlar bile bir bebek yapmak için iki kişinin gerektiğini, su üzerinde yürümeye çalışırsanız batacağınızı ve ölü insanların tekrar dirilmediğini çok iyi biliyordu! Yine de Kutsal Kitap yazarları, “Bunlar oldu. Biz bunların olduğunu gördük” dedi. Bunun da ötesinde, tüm yeni bilgilerimize rağmen, tanık oldukları şeyleri hâlâ onlardan daha iyi açıklayamıyoruz. Yani, şimdi Kutsal Kitap yazarlarına şöyle diyemeyiz: “Hey, siz cahil insanlar, bir adamın su üzerinde yürümesinin aslında bir mucize olmadığını anlamıyor musunuz? Şu anda bizim bildiğimiz gibi kuantum fiziği yasalarını ve izafiyet teorisini biliyor olsaydınız, su üzerinde yürümenin tamamen *doğal* bir olgu olduğunu ve heyecanlanacak bir şey olmadığını anlardınız. Bu arada, bir bebeğin bakireden doğması, bir adamın fırtınayı dindirmesi ya da bir sözüyü le hastaları iyileştirmesi ya da bir adamın ölümden dirilmesi de öyle. Bilim bunları da açıklayabilir.” Hayır, gerçek şu ki, bilim bu olayları bizim için, onlar için olduğundan daha az şaşırtıcı hâle getirmedi.

Demek istediğimi anladınız mı? Bilimin, Kutsal Kitap’takiler de dahil olmak üzere mucizeleri artık doğal yollarla açıklayabileceğimiz noktaya kadar ilerlediğini söylemenin sorunu, bilimin aslında Kutsal Kitap’ta kaydedilen mucizeleri *açıklamamış* olmasıdır. Ve *açıklayamaz* da. Öyleyse neden bilimin böyle şeylerin asla ve asla olamayacağını bir şekilde *kanıtladığı* yönündeki çok daha büyük iddiaya inanalım ki?

Cevap, inanmamamız gerektiğidir. Açıkça söylemek gerekirse, bu itiraz kendi boyunu aşıyor. Bilimin doğaüstü olayların olmadığını ve olamayacağını *kanıtlamış* olması söz konusu değildir. Evrende –ve insan deneyimlerinde– bilimin açıklayamadığı pek çok şey olmaktadır. Beni yanlış anlamayın. Bilimin açıklayamadığı her şeyin doğaüstü olması gerektiğini söylemiyorum. Hayır, bilim ilerleyecek ve şu

anda yanıtlayamadığı pek çok soruyu gelecekte yanıtlayacaktır. Ancak bilimin vaatleri *ve sınırlarıyla* gerçekten uyum içinde olan hiçbir bilim insanı –özellikle de kuantum fiziği, astronomi ve hatta biyoloji gibi alanlardaki son gelişmelerle birlikte– “Evren tamamen açıklanabilir ve bundan sonra da öyle olacaktır” gibi bir şey söylemez. Aslında, böyle bir bilim insanı muhtemelen daha çok şöyle bir şey söylerdi: “Biliyorsunuz, keşfettikçe ne kadar çok şeyi gerçekten anlamadığımızı ve hatta ne kadar çok şeyin nihayetinde anlayışımızın ötesinde olduğunu fark ediyoruz.”

Ayrıca, mucizelerin mümkün olup olmadığı sorusu nihayetinde bir Tanrı'nın var olup olmadığına dayanıyor, değil mi? Eğer varsa, o zaman mucizeler mümkündür, nokta. Ancak herkes bilimin Tanrı'nın var olup olmadığını test etme yeteneğinden tamamen yoksun olduğunu kabul eder. Bilim, Tanrı'nın olmadığını asla *kanıtlayamaz* ve dolayısıyla mucizelerin imkânsız olduğunu da kanıtlayamaz. Bu açıdan bakıldığında, pek çok birinci sınıf bilim öğrencisinden duyduğum “Bilim doğaüstü şeylerin kesinlikle ve kesinlikle olamayacağını kanıtlamıştır” şeklindeki uçarı, ukala beyan, kulağa utanç verici derecede zayıf gelmeye başlıyor.

Mucizelere Karşı Argümanlar – Felsefi İtirazlar

Mucizelerin akla yatkınlığına karşı yapılan ikinci bir itiraz ise *felsefi* bir itirazdır. Buna göre, bilim mucizelerin *imkânsızlığını* kanıtlayamasa bile (önemli bir taviz, dikkat edelim!), yine de mucizevi bir olayın gerçekten gerçekleşme *olasılığının* yok denecek kadar az olduğunu ve bu nedenle buna asla inanmamamız gerektiğini söylemeliyiz. Örneğin, İsa'nın gerçekten su üzerinde yürüdüğüne asla inanmamalıyız çünkü X, su üzerinde yürümeye çalışmış ve batmış herkesi temsil ediyorsa (güvenli olması için, bu sayıyı on milyar olarak koyalım, gezegende yaşamış herkesin kaba bir tahmini), o zaman İsa'nın gerçekten su üzerinde yürümüş olma olasılığı yaklaşık on milyarda birdir. Bu oran çok yüksek değil.

Hadi ama. Bu itiraz çok fazla kanıtla sonuçlanıyor. İnanıp inanmayacağınıza karar vermek için her şey üzerinde olasılık hesabı yapamazsınız. Eğer öyle yapsaydınız, bırakın benzersiz olmayı, olağandışı ya da nadir olan *her şeyden* şüphe etmeniz gerekirdi. Bugün dünyada yaklaşık yedi milyar insan var, ancak bildiğimiz kadarıyla 100 metreyi 9,58 saniyede koşan sadece *bir kişi* var. Öyle olsa bile, şöyle demek saçma ve küstahça olurdu: “Usain Bolt’un 100 metreyi 9,58 saniyede koşma olasılığının yedi milyarda bir olduğunun farkında mısınız? Buna inanmak benim için aptallık olur.” Aynı şekilde, İsa’nın su üzerinde yürüdüğünü düşünmenin şaşırtıcı olması, bunun gerçekleşmediği anlamına gelmez. Ne de olsa İsa’nın öğrencileri bile bu olay karşısında hayrete düşmüşlerdi ve bu yüzden de bunu yazmışlardı.

Geldiğimiz nokta burasıdır. Doğal olarak, şüpheciler bu iki argüman üzerinde pek çok farklı varyasyon geliştirir, ancak sonuçta hiçbir mucizeleri ya da doğaüstü şeyleri insan gerçekliği alanından dışlama konusunda bu ikisinden daha başarılı olamaz. Bilim, Kutsal Kitap yazarlarının bize gördüklerini söyledikleri şeylere bir açıklama getirmemiştir ve bu tür şeylerin imkânsız olduğunu *kesinlikle* kanıtlamamıştır. Dahası, olasılıklara dayanarak neyin akla yatkın olduğuna karar vermek mantıklı değildir. Gerçek şu ki, eğer doğaüstü olayların (hiçbir zaman, hiçbir şekilde) gerçekleşmediğini iddia edecekseniz, tam da bunu yapmak zorunda kalacaksınız; kanıt olmadan, gerçekten iyi bir neden olmadan bunu ancak *iddia edeceksiniz*. Başka bir deyişle, buna en kötü türden kör bir inançla inanmak zorunda kalacaksınız.

Kutsal Kitap’taki Mucizeler Akla Yatkın mı?

Böylece Kutsal Kitap yazarları olağanüstü şeylerin gerçekleştiğini gördüklerini söylemişlerdir ve bu şeylerin doğası gereği imkânsız ya da umutsuzca mantığa aykırı olduğunu söylemek için hiçbir mantıklı nedenimiz yoktur. Ancak burada karşımıza çıkan başka bir soru daha var. Pek çok insan “mucizevi” şeylerin gerçekleştiğine dair pek çok hikâye anlatmıştır. Babilliler anlattı. Yunanlılar anlattı. Romalılar da öyle. Ve kimse *onların* mucize hikâyelerine inanmamız gerektiğini

söylemedi. Peki Kutsal Kitap neden farklıdır? Kutsal Kitap'ın hikâyelerini onlarınkinden daha akla yatkın kılan nedir? Cevap, Kutsal Kitap'taki yazıların niteliğinin diğer antik yazıların niteliğinden, onları *son derece daha akla yatkın kılacak şekilde* tamamen farklı olmasıdır.

Ne demek istediğimi açıklayayım. Diğer antik mucize öykülerinde, açıkça tarihsel olayların görgü tanıklarının anlatımlarıyla karşı karşıya değiliz; böyle olduklarını iddia bile etmiyorlar. Daha ziyade, (1) yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ve tıpkı bir gemide büyüyen midyeler gibi tekrar tekrar büyütülen efsaneler veya mitler ya da (2) başlangıçta dikkat çekici olmayan, daha sonra gerçekten şaşırtıcı olsa da yine de az ya da çok gereksiz olan doğaüstü parçalarla süslenmiş tarihsel hikâyeleri ele alıyoruz. Bununla kastettiğim, bu hikâyelerdeki doğaüstü olayların hikâyenin kendisi için herhangi bir şekilde *olmazsa olmaz* olarak görünmediğidir; hikâye doğaüstü kısımlar olmadan da mükemmel bir anlam ifade ederdi, bu da bu kısımların etki için sonradan eklendiğini düşündürmektedir. Mesele şu ki, her iki durumda da tarihçiler bu eski hikâyelere bakabilir ve mucizevi ayrıntıların tarihsel olmadığı sonucuna çok emin bir şekilde varabilirler. Bunlar ya zaman içinde oluşturulmuş mitler ve efsanelerdir ya da etki yaratmak için eklenmiş gereksiz süslemelerdir. Ancak bunlar kesinlikle görgü tanıklarının anlattığı olaylar değildir ve bunlar olmadan tüm hikâyenin bir anlamı yoktur.

Bununla birlikte, Kutsal Kitap'taki mucize anlatılarının niteliği *tam olarak* budur. Bunlar ne efsane ne de mittir. Yüzyıllar boyunca geliştirilmemişlerdir. Bir kişinin "Ben bunu gördüm ve çok uzun zaman önce görmedim" demesinin sonucudur. Sadece bu da değil, Kutsal Kitap'ta kaydedilen mucizeler, etraflarındaki hikâyeler için olmazsa olmazdır. Örneğin İsa'nın mucizeleri sadece meydana gelen şaşırtıcı şeyler değildir. Onları incelediğinizde, özünde İsa'nın duyurduğu mesajla bağlantılı olduklarını fark edersiniz. Bu yüzden İsa şapkadan tavşan çıkarmak yerine insanları iyileştirir; insanları günah hastalığından iyileştirebileceğini resmetmektedir. Bu yüzden kolundan bir madeni para çıkarmak yerine insanları ölümden diriltir; yaptığı işin

insanı nasıl ruhsal ölümden ruhsal yaşama geçirdiğini göstermektedir. Suyun üzerinde yürümesi bile sadece basit bir gösteri değildi; öğrencileri bunun O'nun büyük "BEN", okyanusu –kadim kaos ve kötülük diyarını– itaat altına alan, mezmurda belirtildiği gibi "denizin azgın dalgalarından daha güçlü" (Mez. 93:4) olduğu iddiasını doğruladığını fark ettiler. Diğer dinlerin ve kültürlerin mucize öyküleri buna hiç benzemez.

Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Kutsal Kitap'ın mucizeleri, onları bulduğumuz hikâyeler için hiçbir şekilde gereksiz ya da konu dışı değildir; tam tersine, onlar için olmazsa olmazdır; DNA gibi, anlamlarının içine örülmüşlerdir. Dahası, bunlar zaman içinde oluşmuş efsaneler ya da mitlerden ziyade, gerçek insanların kendi gözleriyle gördüklerini söyledikleri görgü tanıklarının anlatılarıdır. Neresinden bakarsanız bakın, Kutsal Kitap'taki mucize anlatıları bir Grek ya da Babil efsanesinden tamamen farklıdır ve bambaşka türden bir değerlendirme gerektirir.

Tüm bunlar bizi Kutsal Kitap'ta kaydedilen mucizeler hakkında oldukça önemli bir sonuca götürür: mantıksal olarak imkânsız oldukları için mahkeme salonundan kovulmazlar ve diğer "mucize" hikâyelerinden çok daha akla yatkındırlar. Yine de, daha da ileri gidip gidemeyeceğimizi merak ediyorum. Kutsal Kitap yazarlarının söylediklerinin gerçekten gerçekleşmiş olmasının sadece *akla yatkın* olduğunu değil, aynı zamanda gerçekleşmiş olmalarının tarihsel olarak *olası* olduğunu söylememize izin verecek bir güven seviyesine ulaşabilir miyiz?

Bence ulaşabiliriz.

Her Şey Dirilişe Dayanıyor

Şimdi bu noktada, nasıl ilerleyebileceğimize dair birkaç seçeneğimiz var. İsa'nın hizmeti boyunca yaptığı onlarca mucizeyi kapsamlı bir şekilde incelemeye başlayabilir ve her biri hakkında ne söyleyebileceğimizi görebiliriz. Aslında pek çok kitap tam da bunu yapmıştır ve var-dıkları sonuçlar genellikle aydınlatıcı ve ikna edicidir (Ek'e bakınız).

Ya da doğrudan tüm Hristiyan inancının temelinde yatan ve aslında onu ortaya çıkaran, Hristiyan tarihinin, inancının ve uygulamasının tüm üstyapısının nihai olarak dayandığı, hatta Hristiyanların Kutsal Kitap'ın Tanrı Sözü olduğuna dair inancının nihai olarak dayandığı tek mucizeye gidebiliriz.

Bu da İsa'nın dirilişidir.

İşte gerçekten kaçamayacağınız şey: Eğer diriliş gerçekleştiyse, Hristiyanlığın temel üstyapısının geri kalanı da saat gibi işliyor demektir; buna hem Yeni Antlaşma hem de Eski Antlaşma olmak üzere Kutsal Kitap'ın yetkisi de dahildir. Eğer diriliş *gerçekleşmediyse*, o zaman her şeyi boş verin, çünkü güvenilir Kutsal Kitap yazarlarımızın diriliş konusunda –ki bu en önemli şey– yanlışlıkları ortaya çıkarsa, o zaman pek çok şey hakkında haklı olmaları olası değildir. Ayrıca, diğer konularda haklı olup olmamaları da önemli değildir, çünkü *her şeyin* amacı –mucizeler, öğretiler, iddialar– İsa'nın Mesih olduğunu göstermektir ve eğer İsa hâlâ ölüyse, o zaman Mesih değildir ve bu nedenle geri kalanın hiçbir önemi yoktur. Tüm Hristiyanlık, İsa'nın tarihsel olarak –dinî ya da ruhsal olarak değil ama *tarihsel olarak*– ölümden dirilip dirilmediği sorusu üzerinde yükselir ya da çöker.

Kutsal Kitap yazarları İsa'nın Mesih olduğunu düşünüyorlardı. Kandırılmamışlardı, kimseyi aldatmaya çalışmıyorlardı ve bir efsane yazmıyorlardı. Gördükleri, duydukları, dokundukları ve deneyimledikleri gibi anlatıyorlardı ve okuyucularının da buna inanmasını gerçekten istiyorlardı. Hepsi iyi hoş. Ama bu konuda haklı olduklarına güvenebilir miyiz?

Evet, güvenebiliriz. Ama nasıl?

İsa'nın Dirildiğine Neden İnadıldılar?

Bariz bir soru sorarak başlayalım. Kendi anlatılarına göre, Kutsal Kitap yazarlarını –ve daha geniş anlamda ilk Hristiyanları– İsa'nın dirildiğine inandıran şey neydi? Kendi ifadelerine göre, bu inanç gerçekten iki şeyden kaynaklanmıştır: (1) Pazar sabahı İsa'nın ölümünden sonra bedeninin konulduğu mezarın boş olduğunu keşfetmeleri ve (2)

İsa'nın ölümünden sonra birçok kez fiziksel olarak kendilerine göründüğünü deneyimlemeleri.

Şimdi bu deneyimlerle ilgili birkaç şeyin farkına varmak önemlidir. Birincisi, yazarlar İsa onlara göründüğünde gördükleri şeyin bir hayalet ya da ruh gibi cisimsiz (yani fiziksel bir bedeni olmayan) bir şey olduğunu inkâr etmeye kararlıldılar. Bu nedenle Luka, İsa'nın öğrencilerine ilk kez göründüğünde, İsa onları kendisine dokunmaya davet edene kadar –“Hayaletin eti kemiği olmaz, ama görüyorsunuz, benim var”– ve sonra sırf bunu kanıtlamak için bir parça kızarmış balık yiyene kadar aslında onun bir hayalet olduğunu düşündüklerini belirtmeye dikkat eder (Lu. 24:39, 42-43). (Anlatıda balığın kızartılmış olduğundan bahsedilmesi ilginç, değil mi? Balığın fırında, ızgarada ya da sotelenmiş değil de ızgarada pişirilmiş olmasının konuyla ne ilgisi var? Hiçbir ilgisi yok. Bu sadece bir efsanenin muhtemelen içermeyeceği ayrıntılardan biridir ve bu nedenle bunun orada bulunan birinin gerçek görgü tanığı ifadesi olduğunu ince bir şekilde göstermektedir).

Sadece bu da değil, öğrenciler kendilerine görünen bu kişinin başka biri değil, çarmıhta ölen İsa olduğunu belirtmek için de büyük çaba sarf ederler. İsa Tomas'a, “Parmağını uzat... Ellerime bak, elini uzat, böğrüme koy. İmansız olma, imanlı ol” demiştir (Yu. 20:27). O bir hayalet değildi; başka biri de değildi. Elçiler gördükleri İsa'nın çarmıha gerilmiş olan İsa olduğunda ısrarcıydılar.

Şunu da anlamak önemlidir ki, boş mezar da görümler de tek başına elçilerin nihayetinde diriliş hakkında gösterdikleri kesinliği yaratamazdı. Eğer ellerindeki tek şey boş mezar olsaydı, kesinlikle kafalarını kaşıyarak uzaklaşırlardı, ama İsa'nın hayata döndüğü sonucuna varacakları şüphelidir. Bunu açıklayacak çok fazla alternatif olabilirdi: mezar soyguncuları, Romalılar tarafından daha fazla aşağılanma, mezarın yerinin tespitinde bir hata, ya da herhangi bir şey!

Aynı zamanda, sadece İsa'yı görmek de bunu açıklamazdı. Yine, çok fazla başka açıklama vardı: bir hayalet, bir görüntü, bir sahtekâr, ya da herhangi bir şey! Mezardan çürümekte olan bir ceset çıkarılabildiği sürece, kesinlikle hiç kimse tüm bu olanlara diriliş diyemezdi.

Ama bu ikisini bir araya getirmek –boş bir mezar ve İsa'nın görünmeleri– öğrencilerin gerçekliğinde nükleer bir patlama yaratmak için yeterliydi. Mezar boştu çünkü İsa yaşıyordu. Melek, “O burada yok” dedi, “söylemiş olduğu gibi dirildi” (Mat. 28:6). Bu onların tanıklığıdır. İşte bu yüzden inandılar ve İsa'nın gerçekten mezardan dirildiğine inandıkları için öldüler. Şimdi onlara inanmadığınızı söyleyebilirsiniz; o pazar sabahı her ne olduysa, aslında öyle *olmadığını* söyleyebilirsiniz. Ama bunu yaparsanız, o zaman bir alternatif sunmanız gerekir. Eğer diriliş gerçekleşmediyse, o zaman ne *oldu*?

Başka Hiçbir Şey Bunu Açıklayamaz

Bakın, yapamayacağınız tek şey (en azından entelektüel bir dürüstlikle) *hiçbir şey* olmamış gibi davranmaktır. Belli ki bir şey *oldu*, çünkü bu olay iki bin yıldır dünya çapında ve tarih boyunca şok dalgaları yarattı. Sadece o öğrencilerin yaşamlarında bile, her ne olduysa, dünya görüşlerinin yapısını yeniden düzenlemelerine neden oldu. Çarmıha gerilen bu İsa'nın, Yahudilerin uzun zamandır beklediği Mesih olduğuna, Tanrı'nın Oğlu, doğruluğu kanıtlanmış, günahları taşıyan Tanrı Kuzusu, kendi kurtarılmış halkında başlayacak olan yeni bir yaratılışın ilk meyvesi, bir gün halkını nihai ve sonsuza dek kurtaracak ve dünyayı kendi diriliş yaşamını yansıtan ve ondan akan yeni bir doğumla yeniden kuracak olan kralların Kralı olduğuna inanmaya başladılar. Bunlara inandıkları için, yaşamlarını inançlarını ilan edebilecekleri şekilde yeniden düzenlediler; kariyerlerini bıraktılar, evlerini terk ettiler ve nihayetinde (geleneğe göre) teker teker başları kesilirken, çarmıha gerilirken, mızraklarla kazığa oturtulurken, derileri yüzölürken ve taşlanırken bile bu inançlarından geri adım atmayı reddettiler.

Tüm bunlara neden olan *bir şey* oldu.

Ya İsa gerçekten ölümden dirilmişti ya da öğrencilerin –hepsinin birden– bu inançları benimsemesine ve korkunç şehitlikler karşısında bile yaşamlarını bu inançları ilan edecek şekilde yeniden düzenlemelerine neden olacak kadar güçlü başka bir şey oldu. Gerçekten de son

soru şudur: Tüm bunları açıklayabilecek güce sahip başka bir alternatif öneren oldu mu? Kuşkusuz, pek çok insan pek çok girişimde bulundu.

Belki de kadınlar yanlış mezara gittiler ve bir hata yüzünden herkesi heyecanlandırdılar. Belki de. Ama o zaman, İsa'nın dirildiğine dair bir inanç şehirde yangın gibi yayılırken, yetkililer neden *doğru* mezardan bir ceset çıkarmadılar? Romalı muhafızlar mezarı mühürlediğine göre, nerede olduğunu biliyorlardı. Ayrıca, daha önce de söylediğimiz gibi, sadece mezarın boş olduğunun bildirilmesi İsa'nın dirildiğine dair bir inanç yaratmazdı. İsa öğrencilerine de canlı olarak *göründü!* Bize (güvenilir bir şekilde) söyledikleri budur. Eğer yanıldıklarını söyleyecekseniz, tamam. Ama bu olmadıysa ne oldu?

Tamam, belki de İsa gerçekten ölmedi, sadece ölmek *üzereydi*, sonunda mezardan kaçtı ve öğrencilerinin saklandığı yere geri döndü. Olabilir. Ama o zaman neden ... aslında, hayır, belkisi yok. Bu çok saçma! Gerçekten de İsa'nın –bir şekilde çarmıha gerildikten sonra hayatta kalmayı başararak– yaralı, çarmıha gerilmiş, mızrak saplanmış ve artık susuzluktan ve açlıktan ölmek üzere bir şekilde öğrencilerinin yanına sendeleyerek geldiğini ve her ne kadar korkmuş ve şüpheli olsalar da onları yaşamın Efendisi ve ölümün Fatihi olduğuna ikna ettiğini mi düşünmeliyiz? Bence pek olası değil. O noktada vaaz vermeye gitmezlerdi; ona bir doktor getirirlerdi!

Pekâlâ, belki de öğrenciler cesedi çaldılar ve sonra İsa'nın ölümünden dirildiğini iddia ettiler; belki de bu dünya tarihindeki en başarılı aldatmacaydı. Ama hayır, daha önce de söylediğimiz gibi, bu konudaki hiçbir şey bir aldatmaca niteliğine sahip değildir ve her şeyden önce, kimse bir aldatmaca için ölmez. Eğer dünyayı kandırmaya çalışıyorsanız, iş işten geçtiğinde ve kelleniz uçmak üzereyken –ya da çiviler bileklerinizi delmek üzereyken, ya da sizi kaynayan yağa atmak ya da tapınağın tepesinden aşağı atmak üzereyken– “Size söylüyorum, adam yaşıyor!” demeye devam edemezsiniz. Bu koşullar altında hikâyeye bağlı kalmanızın tek yolu, *bunun doğru olduğuna gerçekten inanmanızdır*.

Belki de öğrenciler toplu bir halüsinasyonun kurbanlarıydı. Hayır, bu öneriyi zaten uzun uzun tartışmıştık. Kaç farklı insan grubunun, kaç farklı zamanda ve kaç hafta boyunca İsa'yı gördüğünü bildirdiği göz önüne alındığında, sürekli, bulaşıcı bir kitlesel halüsinasyon fikri yok denecek kadar azdır. Ve elbette, “kitlesel halüsinasyon” fikri kendi içinde saçmadır.

Belki de bir rüya, bir görüm, mistik bir deneyim, hatta bağışlanma ve yeni ruhsal yaşamla ilgili derin ve ilahi bir duygu onları etkilemiştir. Belki de *diriliş* terimini kullanmakla kastettikleri buydu; İsa'nın gerçekten mezardan çıkması gibi birebir algılanması gereken bir fikri aktarmıyorlardı. Başka bir deyişle, belki de Yeni Antlaşma'daki tüm öyküler ruhsal gerçekler için sadece büyük bir metafor, birebir ve fiziksel olarak algılanması amaçlanmamıştır.

Hayır, gerçek şu ki, her şeyden önce, dirilişle ilgili anlatılar basit bir şekilde ruhsal metafor niteliğine sahip değildir. Bu anlatılar, tarihte fiziksel olarak meydana gelmiş olayların görgü tanıklığı niteliğindedirler ve bunu görmemek için gözleri büyük ölçüde bulanıklaştırmak gerekir. Ayrıca, birinci yüzyıl Yahudi dünyası rüyalara, görümlere ya da kişiyi kendinden geçiren dinî deneyimlere yabancı olmadığı gibi, yetkililerin öldürdüğü sözde mesihlere de yabancı değildi. Bu arka plan göz önüne alındığında, sadece bir rüyanın, görümün ya da mistik deneyimin, hele hele bir hissin –idam edilen bir “mesih” ile bağlantılı olsa bile– ilk Hristiyanlarla özdeşleşen ve onların şehit olma kararlılığının temelini oluşturan İsa'nın dirilişine yönelik sebatkâr, dünya görüşünü değiştiren türden bir inanca yol açmış olması düşünülemez. Ancak hepsinden önemlisi, hiçbir birinci yüzyıl Yahudisi *diriliş* kelimesini bir rüyayı, görümü ya da mistik bir deneyimi tanımlamak için kullanmazdı. Çünkü *dirilişin* çok özel bir anlamı vardı. Bedenin gerçek anlamda, fiziksel olarak hayata dönmesi anlamına geliyordu ve kesinlikle bunun dışında bir şeyi ifade etmek için *kullanılmazdı*. Yine de, ilk Hristiyanlar İsa'ya ne olduğunu tanımlamak için *tam olarak* bu kelimeyi kullanmışlardır.

Tamam, belki de hepsi ciddi bir hüsnükuruntu vakasının kurbanlarıydı. Belki de İsa'nın ölmemiş olmasını o kadar çok istiyorlardı ki, onun dirildiğine inanarak kendilerini kandırdılar. Yine hayır. Öğrenciler İsa'nın ölümünün ardından teselli arıyor olsalardı bile, diriliş fikrine varamazlardı. Onun "ruhsal olarak" hayatta olduğunu iddia ederek kendilerini teselli etmeleri çok daha olasıdır. Ancak İsa'nın zamanın sonundan önce diriltildiği ve yüceltildiği gibi dünya görüşünü değiştiren bir fikre kapılacaklarını düşünmek son derece mantığa aykırıdır. Bu sonuca varmalarının tek yolu, gördükleri ve deneyimledikleri şeylerin *onlara başka bir seçenek bırakmamış olmasıdır*. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? İlk Hristiyanlar İsa'nın bir *dilek* (ya da kuruntu) üzerine dirildiğini iddia etmediler. Bu iddiada bulundular çünkü gördüklerinin başka bir açıklaması yoktu. Onları bu sonuca götüren şey hüsnükuruntu değildi; kendi gözleriydi.

Bunun da ötesinde, elimizdeki anlatılar, öğrencileri İsa'nın ölümünden dirildiğine inanmaya entelektüel olarak hiçbir şekilde hazırlıklı olarak göstermez. Aksine, onlar inanmadan çok önce, bu konuda ciddi şekilde *inançsızlık* sergilediler; öyle ki, dirilen İsa onları bu yüzden azarlamak zorunda kalmıştı. Hayır, öğrenciler zamanın sonundan önce bir insanın dirilişine psikolojik, dinî ya da kültürel olarak *hiçbir şekilde* hazır değillerdi. Böyle bir şeyin gerçekten yaşanmış olabileceği, bilinçlerinde tam anlamıyla patlama etkisi yarattı ve onları tüm bunların ne anlama geldiğini açıklama mücadelesiyle baş başa bıraktı.

Dediğim gibi, o pazar sabahı bir şeyler oldu. Bunu inkâr etmek mümkün değil.

Şimdi size soruyorum, *olan şey neydi*? Bu bir hata değildi, ölümünden dönmek değildi, bir aldatma ya da kandırma değildi, kitlesel bir halüsinasyon değildi, bir rüya ya da görüş değildi, mistik bir bağışlanma duygusu değildi, hüsnükuruntu değildi; bunların hiçbirisi değildi. Eğer bunlar değilse, o hâlde *olan şey neydi*?

Bakın, işin özüne indiğinizde, önümüzde duran kanıtlar –ilk Hristiyanların mezarın boş olduğu ve dirilen İsa'yı gördükleri konusundaki kendinden emin ısrarları, bu deneyimlerden kaynaklanan ya-

şamı değiştiren inançları, ölüm karşısında bile inançlarını kararlılıkla benimsemeleri— bu kanıtlar yalnızca tek bir olasılıkla açıklanabilir:

İsa gerçekten, hakikaten, bedensel olarak, tarihsel olarak *ölümden dirilmiştir*.

Dirilmiş Bir İsa'nın Etkileri

Bunu söylemeye pek değmez ama tüm bunlar öylece geçip gidebileceğimiz şeyler değil, öyle değil mi? Bunların hepsi muazzam, hatta ebedi bir öneme sahiptir. Bu bölümü kapatırken, sayfayı tanınmış bir uzmana, meselenin sonucunu çok faydalı bir şekilde ortaya koyan N. T. Wright'a bırakmama izin verin. Yavaşça okuyun, dikkatlice okuyun ve her şeyi bir kez daha düşünün:

[İsa'nın dirildiği] elbette mantıksal ya da matematiksel açıdan kanıtlanamaz. Tarihçi asla Pisagor'un yaptığını yapabilecek bir konumda değildir... Tarihte durum böyle değildir. Neredeyse hiçbir şeyin kesin olarak üstü çizilemez; sonuçta tarih çoğunlukla olağan dışı ve tekrarlanamaz olanın incelenmesidir. Bizim peşinde olduğumuz şey yüksek olasılıktır; bu da tüm olasılıkları, tüm önerileri inceleyerek ve bunların olguları ne kadar iyi açıkladığını sorarak elde edilir. Dirilişi tartışırken birilerinin şüpheci eleştirmenlerin şu hayalini ileri sürmesi her zaman mümkündür: erken dönem Hristiyan inancının yükselişi için yeterli bir koşul sağlayan ancak Aydınlanma sonrası epistemolojik ve ontolojik kategorilere, hatta basitçe ana akım pagan kategorilere uyararak hiçbir şekilde parmak ısırtmayan bir açıklama. Son iki yüz yıldır pek çok uzmanın (en azından Celsus'tan beri var olan eleştirmenlerden bahsetmiyorum bile) umutsuz çabalarına rağmen, böyle bir açıklamanın bulunamamış olması kayda değerdir. İlk Hristiyanlar boş mezarı ve dirilmiş İsa "karşılaşmalarını" ya da "görölmelerini" zaten sahip oldukları bir inancı açıklamak için icat etmemişlerdir. Bu inancı, bu iki

olgunun gerçekleşmesi ve birleşmesi nedeniyle geliştirdiler. Kimse böyle bir şey beklemiyordu; hiçbir din değiştirme deneyimi böyle fikirler üretemezdi; ne kadar suçlu (ya da ne kadar bağışlanmış) hissederlerse hissetsinler, Kutsal Yazılar üzerinde kaç saat çalışırlarsa çalışsınlar, kimse bunu icat edemezdi. Aksini öne sürmek, tarih yapmayı bırakmak ve kendi kurguladığımız bir hayal dünyasına, yeni bir bilişsel uyumsuzluk içine girmektir ki bu noktada Aydınlanma sonrası dünya görüşünün yakın bir çöküş tehlikesi içinde görünmesinden umutsuzca endişelenen amansız modernist, yine de onu ayakta tutabilmek için stratejiler geliştirir. Tarihçilerin normalde kabul ettiği türden kanıtlar açısından, sunduğumuz tez, yani mezar-artı-görünmeler kombinasyonunun erken dönem Hristiyan inancını yaratan şey olduğu, bulunabilecek en sağlam kanıttır.³

Kutsal Kitap'a gerçekten güvenip güvenemeyeceğimiz konusunda uzun bir yol kat ettik, değil mi? Her fırsatta sorularla karşılaşmamıza rağmen, Kutsal Kitap'ın gerçekten güvenilir olduğuna dair yüksek derecede tarihsel bir güvene ulaşabildik. İşte şimdiye kadar gördüklerimiz: Çevirilerimiz doğrudur; elimizdeki kopyalar orijinalerin sadık kopyalarıdır (ya da en azından orijinalleri yeniden oluşturmamıza izin verirler); baktığımız belgeler en iyi ve doğru olanlardır; yazarların kendileri ikiyüzlü, hilekâr ya da kurgu yazarları değildi (bize gerçekten olduğuna inandıkları şeyleri anlatıyorlardı); ve son olarak, olduğunu *düşündükleri* ve olduğunu *söyledikleri* şeylerin gerçekten gerçekleştiğine inanmak için çok iyi nedenlerimiz vardır. Anlattıkları mucizeler prensipte göz ardı edilemez ve inandırıcılıkları doğaüstü olaylarla ilgili diğer tüm tarihsel anlatılardan çok daha fazladır. Hepsinden önemlisi, en önemli mucize olan İsa'nın dirilişi söz konusu olduğunda, *bunun gerçekleştiğinden* başka hiçbir açıklama tüm kanıtları gerçekten anlamlandıramaz.

Ama işte argümanımızın son adımı. Eğer diriliş gerçekleştiyse, o zaman Kutsal Kitap'a olan güvenimiz, sadece tarihsel olanın çok ötesinde, yepyeni bir güven seviyesine fırlar.

Eğer İsa gerçekten ölümden dirildiyse, o zaman Kutsal Kitap Tanrı Sözü'dür.

Dirilmiş Bir Adamın Sözüne Güvenin

Bazı açılardan, bu kitabın bir önceki bölümle bitmesini gerçekten isterdim.

Keşke her şeyin temeli az önce tartıştığımız konuya dayansaydı, çünkü bunun insanlık tarihindeki en önemli hakikat iddiası olduğuna inanıyorum: İsa gerçekten bedensel olarak mezardan çıkmışsa, önümüzde duran kanıtları en iyi şekilde açıklayabiliriz. Bu nedenle kitabın geri kalanını okuyacağınızı ummakla birlikte, en çok bu sonuç ve bu sonucun ne doğurduğu hakkında düşünürken etkileneceğinizi ve büyüleneceğinizi de umuyorum. İsa'nın gerçekten dirilmiş olması sizin için ne anlama geliyor? Bu gerçeğe karşılık vermek için ne *yapmanız* gerekiyor?

Ama bu kitabın başlığı *Neden İsa'nın Ölümünden Dirildiğine Güvenelim* değil de *Neden Kutsal Kitap'a Güvenelim* olduğu için, bu soruyu sonuna kadar zorlamalıyız. Bu kitap boyunca Kutsal Kitap belgelerini, özellikle de Yeni Antlaşma'yı ve daha da önemlisi dört Müjde'yi, *tarihsel belgeler* olarak düşündük ve konuştuk. Bunu yaparken, onların ilahi olduğunu ya da Tanrı'dan geldiğini hiçbir şekilde varsaymadık. Onların Tanrı Sözü olduğunu varsaymadık ve hatasız ya da her zaman doğru olduklarını da varsaymadık. Aslında, tıpkı eski bir köyün

kalıntılarında gömülü olarak bulabileceğimiz herhangi bir belge için yapacağımız gibi, Kutsal Kitap belgelerinin tarihsel tanıklar olarak güvenilir olabileceği her olasılığa izin verdik. Ancak her fırsatta, *çevirilerimizden* orijinal belgelerin tarih boyunca kopyacılar tarafından *aktarılmasına*, *bu* belgelerin diğerlerinin aksine yetkili olarak kabul edilmesine, yazarların kendilerinin *güvenilirliğine* ve yazdıkları şeylerin *gerçekliğine* kadar, aslında güvenilir göründükleri konusunda yüksek derecede tarihsel bir güvenle sonuca vardık. Baştan sona, Kutsal Kitap'ın tarihin bir tanığı olarak güvenilir olduğuna dair güçlü bir güven zinciri oluşturduk.

Ancak Hristiyanlar olarak Kutsal Kitap'a güvendiğimizi söyledüğümüzde, ona güçlü bir *tarihsel güven* duyduğumuzu kastetmiyoruz. Bundan çok daha fazlasını kastediyoruz. Onun Tanrı Sözü olduğuna, evrenin Yaratıcısı tarafından esinlendiğine, dolayısıyla söylediği her şeyin kesinlikle ve şaşmaz bir şekilde doğru olduğuna inandığımızı kastediyoruz. Örneğin benim kilisemin "İman Beyanı" bunu şu şekilde ifade etmektedir:

İnanıyoruz ki, Kutsal Kitap, özellikle Eski Antlaşma'nın 39 ve Yeni Antlaşma'nın 27 kitabı, Tanrı'nın yazılı Sözü'dür; ilahi esinle insanlar tarafından yazılmıştır ve mükemmel bir göksel öğreti hazinesidir; yazarı Tanrı'dır, amacı kurtuluş ve içeriği hiçbir hata içermeyen gerçektir; Tanrı'nın bizi yargılayacağı ilkeleri ortaya koyar; bu nedenle, Hristiyan birliğinin gerçek merkezidir ve dünyanın sonuna kadar da böyle kalacaktır; tüm kurtaran bilginin, imanın ve itaatin tek yeterli, kesin ve yetkili kuralıdır.¹

Kilisemizin üyesi olan herkes, Kutsal Kitap'ın –Yeni Antlaşma ve Eski Antlaşma– "Tanrı'nın yazılı Sözü" olduğuna, "ilahi esin" almış kişiler tarafından yazıldığına, "mükemmel bir göksel öğreti hazinesi" olduğuna, "yazarı[nın] Tanrı" olduğuna ve hatta doğası gereği "hata içermeyen gerçek" olduğuna inanır. Açıkçası, tüm bunlar tarihsel güvenin çok ötesine geçer!

Burada Hristiyanların bunları söylerken kastettikleri her şeyi dikkatlice düşünecek ne zamanımız ne de yerimiz var. *Esinlenme* ve *yanılmazlık* gibi konular başlı başına kitaplar gerektirmektedir (Ek'e bakınız). Bizim amacımız için önemli olan, Hristiyanların Kutsal Kitap hakkında neden bu kadar yüce şeyler söylediklerini anlamamızdır. Basitçe söylemek gerekirse, bunun nedeni İsa'nın ölümden dirilmiş olmasıdır. İsa'nın dirilişi nedeniyle, İsa'nın söylediklerine inanıyoruz ve İsa'nın kendisi Eski Antlaşma'nın tamamını onayladığı ve Yeni Antlaşma'nın tamamını yetkili kıldığı için, bunların güvenilir ve doğru olduğuna inanıyoruz. Hepsi bu kadar diyebiliriz.

Mesih Ölümden *Dirilecek*

Hristiyanlar için diriliş birçok önemli şey ifade eder. İsa'ya imanla bağlı olan bizlerin, tıpkı O'nun gibi dirileceği anlamına gelir. Bu, Tanrı'nın İsa'nın çarmıhta günahlar için sunduğu kurbanı tamamen kabul ettiği ve bunun ahlaki borcumuzu ödemek için sonsuz derecede yeterli olduğu anlamına gelir. Bu, İsa'nın artık yeryüzünde yaşayan halkına önderlik etmek, onları yönetmek, onları korumak, onlar için şefaathetmek ve iyilik yapmak üzere yaşadığı anlamına gelir. Bu aynı zamanda Tanrı'nın İsa'nın kim olduğu ve ne tür bir yetkiye sahip olduğu konusundaki tüm iddialarını onayladığı, kabul ettiği, haklı çıkardığı ve teyit ettiği anlamına gelir.

Bu anlaşılması zor bir nokta değildir. Diğer tüm mucizeler gibi, İsa'nın dirilişi de hikâyeye gereksiz bir ekleme, sadece iyi bir son sağlamak için gereken bir süsleme değildi. İsa bu konu hakkında konuştuğunda, bunu her zaman kimliğiyle ilgili iddialarına sıkıca bağlamıştır. Örneğin, Matta bize İsa'nın hizmetinin sonuna doğru üç kez ölümünü ve dirilişini önceden bildirdiğini ve her seferinde *bunu O'nun Mesih olarak kimliğinin gerekli ve onaylayıcı doruk noktası* olarak sunduğunu söyler. Şimdi bu üç ön bildiriye bakalım.

Birincisi, İsa bir keresinde öğrencilerine kendisinin kim olduğunu düşündüklerini sormuş ve Petrus, "Sen, yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin" (Mat. 16:16) diye yanıt vermiştir. Şimdi bu cümlelerin bir

dünya anlamı var, ama esasen Petrus, İsa’nın İsrail’in uzun zamandır vaat edilen, uzun zamandır peygamberlikte bulunulan, uzun zamandır beklenen Mesihî (“meshedilmiş olan” ve dolayısıyla Kral anlamına gelir) ve aynı zamanda Tanrı’nın Oğlu olduğunu (yani Tanrı *olduğunu*) onaylıyordu. Bunu duyan İsa sevindi ve Petrus’a bu bilginin Baba Tanrı tarafından kendisine açıklandığı için kutsanmış olduğunu söyledi. Sonra İsa, Petrus’un az önce kendisini ikrar ettiği Kral gibi davranmaya başladı. Kilisesini –dünyadaki kraliyet elçiliğini– kurdu ve onu koruyacağına ve görevinde güçlendireceğine söz verdi. Bu elçiliğe kendi adına konuşma yetkisi verdi ve daha sonra, en önemlisi, öğrencilerine kendisinin aslında Kral, Mesih olmasının ne anlama geldiğini öğretmeye başladı. Matta (unutmayın, o da oradaydı!) bize şunları aktarmaktadır:

O andan sonra İsa, kendisinin Yerusaleml’e gitmesi ve ihtiyarlardan, başkâhinlerle yazıcılardan çok şeyler çekmesi, öldürülmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini öğrencilerine göstermeye başladı. (Mat. 16:21 – Bünyamin Candemir Çevirisi)

Öncelikle Matta’nın bunu nasıl ifade ettiğine dikkat edin: “O andan sonra İsa ... öğrencilerine göstermeye başladı.” Görünüşe göre bu bir kerelik, beş dakikalık bir konuşma değil, o noktadan itibaren İsa’nın öğretisinin temelini oluşturan bir konuşmaydı. Ayrıca, “gerek” kelimesine dikkat edin. Yerusaleml’e gitmesi, acı çekmesi, öldürülmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerekiyordu. Şimdi “göstermek” kelimesine dikkat edin. Bütün bunların olması gerektiğini onlara “göstermeye” başlaması ne anlama geliyor? Neye dayanarak gösteriyordu? Mantığa mı? Akla mı? Hayır, onlara Kutsal Yazılar’dan, Eski Antlaşma’dan gösterdiği anlamına geliyor. Tamam, ne demek istediğimi anladınız mı? Mesih’in rolü, görevi ve dolayısıyla kaderi “belirlenecek” bir şey değildi; bunların hepsi Eski Antlaşma’da iyi bir şekilde tanımlanmıştı, İsa bunları açıkladı ve gerçek Mesih’in *yapacağı* şeylerden biri di-

rilmekti. İsa, “Mesih ölümden dirilecektir,” diyordu. “Eğer ölümden dirilmezsem, o zaman ben Mesih değilim. Ama ben *dirileceğim*. Ve bu nedenle...” –anladınız siz.

İsa, ölümünü birkaç gün sonra ikinci kez önceden bildirdi ve bu kez bunu Mesih’le ilgili bir başka Eski Antlaşma peygamberliğiyle ilişkilendirdi. Matta bunu şöyle aktarmaktadır:

Celile’de bir araya geldiklerinde İsa onlara, “İnsanoğlu, insanların eline teslim edilecek ve öldürülecek, ama üçüncü gün dirilecek” dedi. Öğrenciler buna çok kederlendiler. (Mat. 17:22–23)

İnsanoğlu, görünüşe göre İsa’nın kimliği hakkında konuşmak için en sevdiği yoldu, ancak bu sadece “bir adamın oğlu” anlamına gelmiyor. Bu pek çoğumuzu tanımlar. İsa bu unvanı daha ziyade Eski Antlaşma peygamberi Daniel’in “insanoğluna benzer gibi” olarak adlandırdığı bir görümünden almıştır. Bu basitçe, Daniel’in gördüğü kişinin insana benzediği anlamına gelir. Ama Daniel’in “insanoğluna benzer biri”nin ne yaptığını söylediğine dikkat edin:

Gece görümlerimde insanoğluna benzer birinin göğün bulutlarıyla geldiğini gördüm. Eskiden beri var Olan’ın yanına doğru ilerledi, O’nun önüne getirildi. Ona egemenlik, yücelik ve krallık verildi. Bütün halklar, uluslar ve her dilden insan ona tapındı. Egemenliği hiç bitmeyecek sonsuz bir egemenlik, krallığı hiç yıkılmayacak bir krallıktır. (Dan. 7:13–14)

İsa’nın kendisine *İnsanoğlu* derken kastettiği de buydu. Bu son derece önemli unvan sadece kraliyet yetkisine değil, tanrısallığın kendisine de işaret ediyordu. Ancak bizim amacımız açısından en önemlisi, İsa’nın tüm bu göndermeleri özellikle Matta 17:22–23’teki dirilişle nasıl ilişkilendirdiğine bir kez daha dikkat edin. Hayır, burada *gerek*

kelimesini kullanmıyor, ama sonuç aynıdır. Şunu demek istiyor: “*Tıpkı Eski Antlaşma’da bildirildiği gibi*, İnsanoğlu öldürülmek ve üçüncü gün diriltilmek üzere. Eğer bu gerçekleşmezse, o zaman ben İnsanoğlu değilim. Ama ben İnsanoğlu’yum, dolayısıyla bütün bunlar gerçekleşmek üzere.”

Matta’nın Müjdesi’nde, İsa’nın dirilişini üçüncü kez önceden bildirmesi, çarmıha gerilmesinden birkaç gün evvel Yeruşalim’e gitmesinden hemen önceydi. Matta O’nun söylediklerini şöyle kaydetmektedir:

İsa Yeruşalim’e giderken, yolda on iki öğrencisini bir yana çekip onlara özel olarak şunu söyledi: “Şimdi Yeruşalim’e gidiyoruz. İnsanoğlu, başkâhinlerin ve din bilginlerinin eline teslim edilecek, onlar da O’nu ölüm cezasına çarptıracaklar. O’nunla alay etmeleri, kamçılıyıp çarmıha germeleri için O’nu öteki uluslara teslim edecekler. Ne var ki O, üçüncü gün dirilecek.” (Mat. 20:17–19)

Burada gerçekten pek yeni bir şey yok. İsa bir önceki ön bildiriminde de aynı noktaya değinmiştir: “Ben İnsanoğlu olduğum için, bu *gerçekleşmek* üzere.”

Görüyor musunuz? İsa dirilişini her zaman kimliğiyle ilişkilendirmiştir. Eğer bu gerçekleşmişse, o zaman Mesih, Kral, İnsanoğlu’ydu. Eğer gerçekleşmemişse, o zaman boş verin. Dirilişten sonra elçiler de aynı şeyi yaptılar. Petrus’un Elçilerin İşleri 2’deki vaazı bu konuda son derece nettir. İşte Petrus’un söyledikleri:

Ey İsraililer, şu sözleri dinleyin: Bildiğiniz gibi Nasıralı İsa, Tanrı’nın, kendisi aracılığıyla aranızda yaptığı mucizeler, harikalar ve belirtilerle kimliği kanıtlanmış bir kişidir. Tanrı’nın belirlenmiş amacı ve öngörüsü uyarınca elinize teslim edilen bu adamı, yasa tanımaz kişilerin eliyle çarmıha çivileyip öldürdünüz. Tanrı ise, ölüm acılarına son vererek O’nu diriltti. Çünkü O’nun ölüme tutsak kalması olanaksızdı.

O'nunla ilgili olarak Davut şöyle der:

“Rab’bi her zaman önümde gördüm,
Sağımda durduğu için sarsılmam.
Bu nedenle yüreğim mutlu, dilim sevinçlidir.
Dahası, bedenim de umut içinde yaşayacak.
Çünkü sen canımı ölümler diyarına terk etmeyeceksin,
Kutsalının çürümesine izin vermeyeceksin.
Yaşam yollarını bana bildirdin;
Varlığınla beni sevinçle dolduracaksın.”

Kardeşler, size açıkça söyleyebilirim ki, büyük atamız Davut öldü, gömüldü, mezarı da bugüne dek yanibaşımızda duruyor. Davut bir peygamberdi ve soyundan birini tahtına oturtacağına dair Tanrı’nın kendisine ant içerek söz verdiğini biliyordu. Geleceği görerek Mesih’in ölümden dirilişine ilişkin şunları söyledi: ‘O, ölümler diyarına terk edilmedi, bedeni çürümedi.’ Tanrı, İsa’yı ölümden diriltti ve biz hepimiz bunun tanıklarıyız. O, Tanrı’nın sağına yüceltilmiş, vaat edilen Kutsal Ruh’u Baba’dan almış ve şimdi gördüğünüz ve işittiğiniz gibi, bu Ruh’u üzerimize dökmüştür. Davut, kendisi göklere çıkmadığı halde şöyle der:

“Rab Rabbim’e dedi ki,
Ben düşmanlarını
Ayaklarının altına serinceye dek,
Sağımda otur.”

Böylelikle bütün İsrail halkı şunu kesinlikle bilsin: Tanrı, sizin çarmıha gerdiğiniz İsa’yı hem Rab hem Mesih yapmıştır.” (Elç. 2:22-36)

Petrus'un ne dediğini anladınız mı? Özeti şu: "Sizler İsa'yı ölüme mahkûm ettiniz, ama Tanrı O'nu tekrar yaşama döndürdü, çünkü ölümün O'nu tutsak alması imkânsızdı. Neden mi? Çünkü Davut'un dediği gibi, Tanrı Mesih'in ölümle çürümeyi görmesine izin veremeyecekti. Davut kendisinin Mesih olduğundan bahsediyor *olamazdı*, çünkü Davut öldü ve gömüldü ve bugün mezarının nerede olduğunu biliyoruz. O hâlde gelecekteki bir Mesih'ten bahsediyor olmalıydı. Peki, tahmin edin ne oldu? Tanrı bu İsa'yı diriltti; hepimiz bu gerçeğin görgü tanığıyız. Bu nedenle, Mesih diriltileceği için ve İsa diriltildiği için, *bütün İsrail halkı şunu kesin olarak bilsin ki, Tanrı sizin çarmıha gerdiğiniz bu İsa'yı hem Rab hem de Mesih yapmıştır.*"

Petrus daha açık konuşamazdı. İsa dirilmişti ve bu nedenle İsa, Mesih'ti, tıpkı kendisinin söylediği gibi.

Diriliş Eski Antlaşma İçin Ne Anlama Gelmektedir?

Peki, İsa'nın dirilişinin ve kendini Mesih olarak tanımlamasının Kutsal Kitap'la ne ilgisi var? Her şeyle ilgisi var. Eski Antlaşma, Mesih'in yetkisinin her şeyi kapsayacağını, çok yönlü, evrensel ve mutlak olacağını öğretmiştir. O, yaşamın ve varoluşun her alanında egemen olacaktı. Ancak özellikle yetkiye sahip olacağı bir alan *Baba Tanrı adına konuşmaktı*. Başka bir deyişle, mükemmel bir peygamber olacaktı. Hatta Tanrı, Musa gibi bir peygamber göndereceğini söylemiş ve şöyle vaatte bulunmuştur: "Sözlerimi onun ağzından işiteceksiniz. Kendisine buyurduklarımın tümünü onlara bildirecek" (Yas. 18:18). Bu nedenle, İsa şöyle cüretkâr bir söz söyleyebilmiştir: "Size doğrusunu söyleyeyim, Oğul, Baba'nın yaptıklarını görmedikçe kendiliğinden bir şey yapamaz. Baba ne yaparsa Oğul da aynı şeyi yapar" (Yu. 5:19). Ve bu nedenle Yuhanna, İsa için şöyle diyecektir: "Tanrı'nın gönderdiği kişi Tanrı'nın sözlerini söyler" (Yu. 3:34). Mesih aynı zamanda Tanrı'nın kim olduğunu ve Tanrı'nın ne söylediğini mükemmel bir şekilde açıklayan *Peygamber*'di.

Bunu anladığımızda, İsa'nın –Mesih, Peygamber, Tanrı adına konuşmak için mükemmel yetkiye sahip olan Kişi'nin– hizmeti boyunca Eski Antlaşma'yı nasıl ele aldığını görmek dikkat çekicidir. Örneğin, Luka'nın İsa'nın dirilişinden sonra öğrencilerine söylediklerine ilişkin anlatımını ele alalım:

Sonra onlara şöyle dedi: “Daha sizlerle birlikteyken, ‘Musa'nın Yasası'nda, peygamberlerin yazılarında ve Mezmurlar'da benimle ilgili yazılmış olanların tümünün gerçekleşmesi gerektir’ demiştim.” (Lu. 24:44)

Yahudiler Eski Antlaşma'nın kitaplarına atıfta bulunmak için genellikle “Yasa, Peygamberler ve Yazılar” ya da daha basit bir ifadeyle “Yasa ve Peygamberler” şeklinde bir kısaltma kullanırlardı. Dolayısıyla İsa “Musa'nın Yasası'nda, peygamberlerin yazılarında ve Mezmurlar'da” (Mezmurlar kitabı bu koleksiyondaki en büyük kitap olarak Yazılar'ı temsil eder) yazılanların yerine getirilmesi gerektiğini söylediğinde, baştan sona tüm Eski Antlaşma'nın yetkisini onaylıyor ve tasdik ediyordu. (Bu arada, Eski Antlaşma kanonunun kapsamını da Yahudiler tarafından geleneksel olarak tanınan otuz dokuz kitap olarak açıkça tanımlıyordu.)

Ancak İsa'nın Eski Antlaşma hakkındaki tanıklığı daha da derindir. Eski Antlaşma'nın sadece yetkili olduğunu düşünmekle kalmamış, aynı zamanda Tanrı'nın Sözü olduğunu da söylemiştir. Matta 19'daki şu bölüme bakın:

İsa'nın yanına gelen bazı Ferisiler, O'nu denemek amacıyla şunu sordular: “Bir adamın, herhangi bir nedenle karısını boşaması Kutsal Yasa'ya uygun mudur?” İsa şu karşılığı verdi: “Kutsal Yazılar'ı okumadınız mı? Yaradan başlangıçtan ‘İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı’ ve şöyle dedi: ‘Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak.’ Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek be-

dendir. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın.”
(3–6. ayetler)

Buradaki hikâye, İsrail'in bazı önderlerinin İsa'yı Kutsal Yazılar'ı nasıl anladığı konusunda sorgulamasıdır. Açıkça görüldüğü üzere, İsa'nın söyleyeceklerinden çok, O'nu tuzağa düşürmek ve gözden düşürmekle ilgileniyorlardı. Konuşmanın nasıl geçtiği başlı başına büyüleyicidir, ancak görmeyi istediğim şey, İsa'nın “Bu nedenle adam annesini babasını bırakacak” diyen Kişi'yi “Yaradan” olarak tanımlamasıdır. İlginç olan şu ki, Yaratılış kitabına bir göz atarsanız, bu cümlelerin Tanrı'ya atfedilmediğini fark edeceksiniz. Daha ziyade, Yaratılış kitabının *insan yazarı* tarafından durum hakkında yapılan bir yorumdur. Ama asıl mesele de burada yatmaktadır: İsa, Eski Antlaşma'nın Tanrı'nın konuşmadığı kısımlarını bile *Tanrı'nın sözleri olarak* anlamıştır.

Aynı şeyi Markos 12:36'da da görebilirsiniz. Burada İsa, Davut tarafından yazılmış bir mezmurdan alıntı yapar, ancak mezmurla ilgili olarak şöyle der: “Davut'un kendisi, Kutsal Ruh'tan esinlenerek şöyle demişti...” Görüyor musunuz? Mesih İsa başından sonuna kadar Eski Antlaşma'nın her kelimesinin Tanrı Sözü olduğunu ve dolayısıyla baştan sona doğru olduğunu onaylamış ve teyit etmiştir. Bu, Eski Antlaşma'nın Tanrı hakkındaki öğretileri için geçerliydi ve İsa'ya göre, tarihsel iddiaları için de geçerliydi. Dört Müjde'nin bir noktasında İsa, Eski Antlaşma'daki –Adem ve Havva, Habil ve Kayın, Nuh, İbrahim, Sodom ve Gomora, İshak, Yakup, Musa, çöle düşen man, tunç yılan, Davut ve Süleyman, Saba Kraliçesi, İlyas ve Elişa, Sarefatlı dul kadın, Naaman, Yeşaya, Yeremya, Zekeriya ve hatta Yunus'un dev balık tarafından yutulması gibi– her türlü kişi ve hikâyeden bahseder ve bunları tarihsel olarak doğru kabul eder. İsa, hepsine en ince ayrıntısına kadar inanıyordu. Ve bu önemliydi çünkü o Mesih'ti.

Şimdi bazen insanlar bu noktada takılıp, “Ama İsa aslında Eski Antlaşma'nın bazı yerlerini *düzeltilmedi* mi? Bazı yerlerin yanlış ya da yetersiz olduğunu düşünüp takipçilerine farklı bir şeye inanmalarını

söylemedi mi?” diyebilir. Şey, hayır. İsa’nın şu gibi şeyler söylediği zamanlar kesinlikle olmuştur: “Böyle dendiğini duydunuz ... ama ben size diyorum ki...” Bu durumları ayrıntılı olarak ele alacak zamanımız yok (herhangi bir iyi Kutsal Kitap yorum kitabında kapsamlı açıklamalar bulabilirsiniz), ancak fark edilmesi gereken şey, bu noktaların hiçbirinde İsa’nın Eski Antlaşma’yı düzeltmediğidir. İsa Ferisilerin, Eski Antlaşma’nın gerçek anlamından kaçmak ya da kendileri için saçma istisnalar yaratmak için yaptıkları yanlış, samimiyetsiz ve hatta kötü niyetli girişimleri düzeltiyordu. Bu, Eski Antlaşma’yı *düzelten* çok, İsa’nın aslında *Eski Antlaşma’nın gerçekten ne anlama geldiğini söylemek*, yani İsraililerin yaşamlarında onun gücünü, yetkisini ve gerçeğini yeniden ortaya koymak için krallık ve peygamberlik yetkisini kullandığı anlamına gelir. Nitekim bunu yapmaya başlamadan önce ünlü Dağdaki Vaazı’nda şöyle açıklamıştır: “Kutsal Yasa’yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim” (Mat. 5:17).

Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Elbette yorumbilimi, bunu nasıl anlamamız gerektiği ve bunun Hristiyan yaşamına, antlaşmalara, muafiyetlere ve geri kalan her şeye nasıl uyduğu hakkında hâlâ sorular olacaktır. Dahası, Eski Antlaşma aktarım, kanonlaştırma ve yazarlık konularında kendine özgü sorunlar ortaya koymaktadır ve tüm bu konular hakkında Hristiyan uzmanların kalın kitaplarını okuyabilirsiniz (Ek’e bakınız). Ama önemli olan şudur. Tüm bu kalın kitapların Eski Antlaşma’nın Tanrı Sözü olduğu inancıyla başlama sebebi şudur: Çünkü dirilen Mesih İsa öyle olduğunu söylemiştir. Bu nedenle biz de buna inanıyoruz.

Diriliş Yeni Antlaşma İçin Ne Anlama Gelmektedir?

Peki ya Yeni Antlaşma? Açıkçası, Yeni Antlaşma söz konusu olduğunda işler o kadar da basit değildir. Neticede, İsa yeryüzündeyken ve Eski Antlaşma’da olduğu gibi Yeni Antlaşma’nın yetkisini de sözlü olarak onaylayabilecekken, Yeni Antlaşma henüz yazılmamıştı.

Yine de Hristiyanların Yeni Antlaşma'nın Tanrı Sözü olduğuna dair inançları, biraz farklı bir şekilde, dirilmiş Mesih olarak İsa'nın yetkisine dayanır. Bu kitabın 4. bölümünde, erken dönemdeki Hristiyanların her zaman kendilerine *aktarılan* yetkili, kanonik kitaplardan bahsettiklerini ve bu kitapları savunmak için kullandıkları ana ve birincil kriterin elçisel yetkiye sahip olmaları olduğunu söylediğimizi hatırlıyor musunuz? Bu noktada, bu iddianın tarihsel bir mesele olarak makul olduğunu belirttik; elbette en fazla güveni, görgü tanıklarının onay damgasıyla gelen kitaplara duymak anlaşılabilir bir şeydir.

Ancak elçiselliğin, ilk kilisenin bu kitapların yalnızca bu kitaplara özgü olan eşsiz yetkisini teyit etmek için ana kriteri olmasının tek ya da hatta birincil nedeni bu değildir. Birincil neden yine İsa'nın yetkisine dayanır. Yuhanna 16'da İsa elçilerine son talimatlarını verirken, dirilişinden ve göğe yükselişinden sonra Kutsal Ruh'u göndereceğini ve onlara sahip olmalarını istediği daha fazla öğreti aktaracağını vaat etmiştir. Bu gerçekten olağanüstü bir metindir:

[İsa şöyle dedi:] “Size daha çok söyleyeceklerim var, ama şimdi bunlara dayanamazsınız. Ne var ki O, yani Gerçeğin Ruhu gelince, sizi tüm gerçeğe yöneltecek. Çünkü kendiliğinden konuşmayacak, yalnız duyduklarını söyleyecek ve gelecekte olacakları size bildirecek. O beni yüceltecek. Çünkü benim olandan alıp size bildirecek. Baba'nın nesi varsa benimdir. ‘Benim olandan alıp size bildirecek’ dememin nedeni budur.” (12–15. ayetler)

Bu, İsa'nın kurduğu inanılmaz bir yetki zinciridir, öyle değil mi? Söylemesi gereken her şey Baba'dandır (işte yine peygamberlik yetkisi) ve O, Baba'dan gelen her şeyi Kutsal Ruh'a verecek, Kutsal Ruh da elçilere bildirecektir. Görüyor musunuz? İsa burada elçilerine daha fazla öğretişin geleceğini ve bunun özellikle *onlara* geleceğini söylüyor. Elçilerin, yazılarında Ruh'tan esinlenmiş bir şekilde ve Kutsal Yazılar'ı oluşturan bu tür bir yetkiyle yazdıklarını nasıl fark ettiklerini görmek

ilginçtir. Bu konuyla ilgili bir metin özellikle önemlidir. 2. Petrus 3. bölümde, Elçi Petrus okuyucularını sonuna kadar sağlam durmaları için teşvik etmektedir. Sonra şöyle devam eder:

Sevgili kardeşimiz Pavlus'un da kendisine verilen bilgelikle size yazdığı gibi, Rabbimiz'in sabrını kurtuluş fırsatı sayın. Pavlus bütün mektuplarında bu konulardan böyle söz eder. Mektuplarında güç anlaşılan bazı yerler var ki, bilgisiz ve kararsız kişiler, öbür Kutsal Yazılar'ı olduğu gibi bunları da çarpıtarak kendi yıkımlarını hazırlıyorlar.

Petrus'un Pavlus'un yazdıklarının “anlaşılması güç” olduğunu düşündüğünü not etmek komiktir. Diğer Hristiyanlar da bazen aynı duyguya kapılmışlardır! Ama Petrus ayrıca Pavlus'un “kendisine verilen bilgelikle” yazdığını söyler. Bahsettiği sadece sıradan bir bilgelik değildir; İsa'nın elçilerine, onları tüm gerçeğe yönlendirmesi için Kutsal Ruh'u göndereceğine dair verdiği söze yönelik geriye dönük bir hatırlatmadır. Sonunda Petrus, “bilgisiz ve kararsız” insanların bazen Pavlus'un sözlerini de *tıpkı diğer Kutsal Yazılar gibi* kendi amaçları doğrultusunda çarpıtacaklarını söyler! Açıkça görüldüğü gibi, Petrus Pavlus'un yazılarını Eski Antlaşma Kutsal Yazıları'yla aynı nadir yetki seviyesine koyuyordu. Bunlar İsa'nın Kutsal Ruh aracılığıyla yapmayı vaat ettiği şeyin tam olarak yerine gelmesiydi.

Bu yetki zinciri, ilk Hristiyanların kanonik bir belgenin izini elçilere kadar sürme ihtiyacını neden bu kadar güçlü bir şekilde vurguladıklarını açıklar. Mesele *sadece* bu adamların görgü tanığı olmaları değildi; mesele onların Kral tarafından kiliseye öğretilmesini istediği şeylerin geri kalanını öğretmeleri için *özellikle ve belirgin bir şekilde* yetkilendirilmiş olmalarıydı.

Şimdi 4. bölümde, Yeni Antlaşma kitaplarımızın aslında bu tür bir yetki taşıyan kitaplar olduğuna dair büyük bir güven duyabileceğimiz sonucuna vardık. Eğer geri dönüp o bölümü tekrar okumanız gerekiyorsa, okuyun. Gerçekten de doğru kitaplara sahip olduğumu-

za dair pek çok tarihsel kanıt vardır. Ancak *Hristiyanlar olarak*, Yeni Antlaşma'nın İsa'nın sahip olmamızla *kastettiği şeyi* tam olarak temsil ettiğine dair güvenimizin yalnızca *tarihsel* kanıtlara dayanmadığını, Kutsal Ruh'un "sizi tüm gerçeğe yöneltme" (Yu. 16:13) görevinin bir kısmının kanonlaştırma sürecine de rehberlik etmeyi içerdiği anlayışına dayandığını belirtmek gerekir. Yani, İsa'nın ölümden dirildiği ve dolayısıyla evrenin Kralı olduğu sonucuna bir kere vardığınızda, O'nun, vaat ettiği "tüm gerçeğin" doğru bir şekilde bir araya getirildiğinden (kanonlaştırıldığından) emin olmaya gerçekten kadir olduğu sonucuna varmak gerçekten de büyük bir sıçrama değildir.

İşte bu kadar. Eğer İsa dirildiyse, o zaman uzun zamandır O beklenen Mesih, Kral, Tanrı Oğlu ve en üstün Peygamber'dir. Ve eğer bu doğruysa, Eski Antlaşma'nın tamamını Tanrı Sözü olarak onaylaması da dahil olmak üzere, O'na dikkatimizi versek iyi olur. Sadece bu da değil, yapmayı vaat ettiği her şeyi tam olarak yaptığına –kilisenin iyiliği için elçilerine açıklamak istediği tüm gerçeğe rehberlik etmek üzere Kutsal Ruh'u gönderdiğine– ve daha sonra Ruh'un kilisenin bu gerçeği anlamasına rehberlik etme işine güvenmek için her türlü nedene sahibiz.

Dolayısıyla, sonuçta bir Hristiyan'ın "Kutsal Kitap'a neden güveniyorsunuz?" sorusuna vereceği yanıt, "Çünkü Dirilmiş Kral İsa Eski Antlaşma'yı *onayladı* ve Yeni Antlaşma'yı *yetkilendirdi*" olacaktır. Bu bir ön varsayım değildir. Bu düşünmeden, körü körüne ardından gidilen bir inanç değildir. Bu, şunlara dair dikkatli bir argümandan yola çıkılarak varılmış bir sonuçtur:

1. Kutsal Kitap tarihsel olarak güvenilirlerdir;
2. İsa ölümden dirilmiştir; ve
3. Bu nedenle Kutsal Kitap'ın tamamı İsa'nın yetkisine dayanır.

İşte bu yüzden Kutsal Kitap'a inanıyoruz.

İşte bu yüzden Kutsal Kitap'a güveniyoruz.

SONSÖZ

Sıradaki Soru

Bu kitabın başında da söylediğim gibi, eğer Hristiyan değilseniz, umarım bu tartışma sizi Hristiyanlar ve Kutsal Kitap hakkında geçmişte düşündüğünüzden biraz daha farklı düşünmeye zorlamıştır. Umarım, biz Hristiyanların inandığımız şeylere sebepsiz yere ya da yersiz ön varsayımlara dayanarak inanmadığımızı fark etmişsinizdir. Umarım, şimdi en azından, “Belki de Hristiyan inancında başlangıçta düşündüğümden daha fazlası vardır” diyebilirsiniz.

Ama aynı zamanda Hristiyanlıkla ilgili araştırmanızı burada sonlandırmamanızı da umuyorum. Bu kitabı okumanız Kutsal Kitap’ın güvenilirliğine ilişkin değerlendirmenizi *çok az* artırmış olsa bile, bir sonraki ve daha da önemli soruya, Kutsal Kitap’ın kendisinin tekrar tekrar ve üstün bir şekilde ortaya koyduğu soruya geçmek için zaman ayıracağınızı umuyorum: İsa, tam olarak, kimdir?

O, kendisinin kim olduğunu söylemişti? Ve bu neden önemlidir? Sonunda, *Kutsal Kitap*’ın güvenilir olduğu sonucuna varmak, *İsa*’nın güvenilir olduğunu bilmeye varmak için sadece bir araçtır. Elçi Yuhanna, sanırım bunu en iyi şekilde ifade etmektedir:

Ne var ki yazılanlar,
İsa'nın, Tanrı'nın Oğlu Mesih olduğuna iman edersiniz
ve iman ederek O'nun adıyla yaşama kavuşasınız
diye yazılmıştır.

Yuhanna 20:31

EK

Daha Fazla Araştırma için Kaynaklar

Bu kitapta özellikle Craig Blomberg'in iki mkemmел kitabından yararlandım: *The Historical Reliability of the Gospels* (Mjdelerin Tarihsel Güvenilirliği) ve *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Kutsal Kitap'a Hl İnanabilir miyiz? Gncel Sorulara Mjdeci Bir Yaklaşım). Her ikisi de bu konuları daha derinlemesine ele almak için mkemmел kaynaklardır. Ayrıca, bu kitapta tartişılan konuları daha fazla araştırmak isterseniz, aşağıdaki yararlı kaynaklarla başlamanızı tavsiye ederim:

Kutsal Kitap evirisi

Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.

Fee, Gordon D. and Mark L. Strauss. *How to Choose a Bible Translation for All Its Worth: A Guide to Understanding and Using Bible Versions*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2007.

Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

Kutsal Kitap El Yazmalarının Aktarımı

- Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.
- Bruce, F. F. *The Canon of Scripture*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 1988.
- Hill, C. E. *Who Chose the Gospels? Probing the Great Gospel Conspiracy*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Kruger, Michael J. *Canon Revisited: Establishing the Origins and Authority of the New Testament Books*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.
- Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

Kutsal Kitap Yazarlarının Güvenilirliği

- Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.
- Blomberg, Craig. *The Historical Reliability of the Gospels*. 2nd ed. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2007.
- Bruce, F. F. *The New Testament Documents: Are They Reliable?* 6th ed. Grand Rapids, MI: Eerdmans / Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2003.
- Hoffmeier, James K., and Dennis R. Magary, eds. *Do Historical Matters Matter to Faith?: A Critical Appraisal of Modern and Postmodern Approaches to Scripture*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.

İsa'nın Mucizeleri

- Blomberg, Craig L. *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions*. Grand Rapids, MI: Brazos, 2014.
- Keener, Craig S. *Miracles: The Credibility of the New Testament Accounts*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011.

İsa'nın Dirilişi

- Habermas, Gary R., and Michael R. Licona. *The Case for the Resurrection of Jesus*. Grand Rapids, MI: Kregel, 2004.
- Strobel, Lee. *The Case for the Resurrection: A First-Century Reporter Investigates the Story of the Cross*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009.
- Wright, N. T. *The Resurrection of the Son of God. Vol. 3 of Christian Origins and the Question of God*. Minneapolis: Fortress, 2003.

Eski Antlaşma Sorunları

- Hoffmeier, James K., and Dennis R. Magary, eds. *Do Historical Matters Matter to Faith?: A Critical Appraisal of Modern and Postmodern Approaches to Scripture*. Wheaton, IL: Crossway, 2012.
- Longman, Tremper, III, and Raymond B. Dillard. *An Introduction to the Old Testament*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006.
- Wegner, Paul D. *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999.

Esinlenme ve Yanılmazlık

- DeYoung, Kevin. *Taking God at His Word: Why the Bible Is Knowable, Necessary, and Enough, and What That Means for You and Me*. Wheaton, IL: Crossway, 2014.
- Kaiser, Walter C., Jr., Peter H. Davids, F. F. Bruce, and Manfred T. Brauch. *Hard Sayings of the Bible*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2010.
- MacArthur, John, ed. *The Scripture Cannot Be Broken: Twentieth Century Writings on the Doctrine of Inerrancy*. Wheaton, IL: Crossway, 2015.
- Packer, J. I. *"Fundamentalism" and the Word of God: Some Evangelical Principles*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1958.
- Sproul, R. C. *Can I Trust the Bible?* Crucial Questions Series 2. Lake Mary, FL: Reformation Trust, 2009.

NOTLAR

1. Bölüm: Okuduğunuz Her Şeye İnanmayın

1. Bu özel düşünce dizisi, ilk olarak Washington DC'deki Capitol Hill Baptist Kilisesi'nin pastörü Mark Dever'dan öğrendiğim bir yaklaşımın genişletilmiş hâlidir. Diğer Hristiyan yazarlar da benzer bir yaklaşım kullanmışlardır..

2. Bölüm: Çeviride Anlam mı Kayboldu?

1. Bu bölüm için özellikle şu kaynaklardan yararlandım: Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?: An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).
2. Örneğin Kutsal Kitap'ın İngilizce çevirilerinden birisi olan ESV'nin Yeşaya 10:27 ile ilgili notuna bakabilirsiniz.
3. Bu maddelerin daha detaylı incelemeleri için bkz. *Can We Still Believe the Bible?*, 83–118; Wegner, *Journey*, 399–404.

3. Bölüm: Kopyaların Kopyalarının Kopyalarının Kopyaları mı?

1. Kurt Eichenwald, "The Bible: So Misunderstood It's a Sin," *Newsweek*, 23 Aralık 2014, <http://www.newsweek.com/2015/01/02/thats-not-what-bible-says-294018.html>.
2. Bu bölüm için özellikle şu kaynaklardan faydalandım: Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible? An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).

3. Antik dönemdeki yazarlar aslında kâğıt üzerine değil, papirüs ve hatta daha sonraları parşömen üzerine yazarlardı. Ancak bu kitapta kısaca *kâğıt* demek yeterli olacaktır.
4. Günümüze ulaşan Yeni Antlaşma el yazmaları üzerine detaylı bilgi için bkz. Wegner, *Journey*, 235–42.
5. Kutsal Kitap'ın İngilizce çevirilerinden birisi olan ESV'nin Matta 27:24 ile ilgili açıklamasına bakabilirsiniz.
6. Bart D. Ehrman, *Misquoting Jesus: The Story Behind Who Changed the Bible and Why* (San Francisco: HarperSanFrancisco, 2005), 89.
7. Bu noktalarla ilgili daha detaylı bir değerlendirme için bkz. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?*, 13–28.

4. Bölüm: Bunlar Gerçekten Aradığımız Kitaplar mı?

1. Dan Brown, *The Da Vinci Code: A Novel* (New York: Doubleday, 2003), 231.
2. Bu bölüm için özellikle şu kaynaklardan yararlandım: Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?: An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); F. F. Bruce, *The Canon of Scripture* (Downers Grove, IL: IVP Academic, 1988); C. E. Hill, *Who Chose the Gospels? Probing the Great Gospel Conspiracy* (Oxford: Oxford University Press, 2010); Paul D. Wegner, *The Journey from Texts to Translations: The Origin and Development of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 1999).
3. Eski Antlaşma kanonunun ve özellikle Apokrif tartışmasının ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Wegner, *Journey*, 101-30; F. F. Bruce, "Old Testament", *The Canon of Scripture* içinde 2. bölüm.
4. Bu argüman için bkz. Hill, *Who Chose the Gospels?*, 207–25.
5. Şuradan alıntılanmıştır: Wegner, *Journey*, 147, ve J. Stevenson, ed., *A New Eusebius: Documents Illustrating the History of the Church to AD 337*, 3. bs., rev. W. H. C. Frend (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2013), 137–38.

6. Şuradan alıntılanmıştır: Wegner, *Journey*, 148; Stevenson, *New Eusebius*, 138.
7. Şuradan alıntılanmıştır: Wegner, *Journey*, 147; Stevenson, *New Eusebius*, 137.
8. *The Gospel of Thomas*, s. 114; İngilizce çevirisi şuradan alıntılanmıştır: Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?*, 73.

5. Bölüm: Peki Sana Güvenilebilir miyim?

1. "The War of the Worlds," Internet Sacred Text Archive, erişim 26 Mayıs 2015, <http://www.sacred-texts.com/ufo/mars/wow.htm>.
2. John Houseman, *Run Through: A Memoir* (New York: Simon & Schuster, 1972), 404.
3. Bu bölüm için özellikle şu kaynaklardan yararlandım: Craig L. Blomberg, *The Historical Reliability of the Gospels*, 2nd ed. (Downers Grove, IL: IVP Academic, 2007).
4. "War of the Worlds."
5. A.g.e.
6. Hadley Cantril, Hazel Gaudet ve Herta Herzog, *The Invasion from Mars: A Study in the Psychology of Panic, with the Complete Script of the Famous Orson Welles Broadcast* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1940), 43–44.
7. Nathan Busenitz, *Reasons We Believe: 50 Lines of Evidence That Confirm the Christian Faith* (Wheaton, IL: Crossway, 2008), 127.
8. *Mother Goose's Melody*'nin 1791 baskısının kopyası Internet Archive adlı internet sitesinde çevrimiçi olarak mevcuttur: Colonel W. F. Prideaux, ed., *Mother Goose's Melody: A Facsimile Reproduction of the Earliest Known Edition, with an Introduction and Notes* (Londra: A. H. Bullen, 1904), erişim tarihi 26 Mayıs 2015, <https://archive.org/stream/mothergoosesmelo00pridiala#page/n27/mode/2up>.
9. Prideaux, *Mother Goose's Melody*, 37, <https://archive.org/stream/mothergoosesmelo00pridiala#page/37/mode/2up>.

10. N. T. Wright, *The Resurrection of the Son of God*, vol. 3 of *Christian Origins and the Question of God* (Minneapolis: Fortress, 2003), 612.

6. Bölüm: Peki Yaşandı mı?

1. Bu bölüm için özellikle şu kaynaklardan yararlandım: Craig L. Blomberg, *Can We Still Believe the Bible?: An Evangelical Engagement with Contemporary Questions* (Grand Rapids, MI: Brazos, 2014); N. T. Wright, *The Resurrection of the Son of God*, vol. 3 of *Christian Origins and the Question of God* (Minneapolis: Fortress, 2003).
2. Gotthold Ephraim Lessing, “On the Proof of the Spirit and of Power,” içerisinde *Philosophical and Theological Writings*, ed. H. B. Nisbet, Cambridge Texts in the History of Philosophy (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 87.
3. Wright, *The Resurrection of the Son of God*, 706–7.

7. Bölüm: Dirilmiş Bir Adamın Sözüne Güvenin

1. “What We Believe,” Third Avenue Baptist Church, Louisville, KY, erişim tarihi: 25 Şubat 2015, <http://www.thirdavenue.org/What-We-Believe>.

Seriye Dair

9Marks kitap serisi, iki temel fikir üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki, yerel kilisenin Hristiyanlar için taşıdığı önemin, aslında onların düşündüğünden çok daha büyük olmasıdır. 9Marks olarak bizler sağlıklı bir Hristiyan'ın, sağlıklı bir kilise üyesi olduğuna inanıyoruz.

İkincisi, yerel kiliseler yaşamlarını Tanrı'nın Sözü etrafında kurdukça, kilise yaşamı büyür ve kilise canlılık kazanır. Tanrı konuşmaktadır. Kiliseler de O'nu dinlemeli ve O'nun ardından gitmelidir. Durum bu kadar basittir. Bir kilise Tanrı'yı dinlediğinde ve O'nun ardından gittiğinde, ardından gitmekte olduğu Kişi'ye benzemeye başlar. O'nun sevgisini ve kutsallığını yansıtır. O'nun yüceliğini gözler önüne serer. Bir kilise, ancak O'na kulak verdiği ölçüde O'na benzecektir.

Bu hususta okuyucular da fark edecektir ki, Mark Dever'in *Sağlıklı Bir Kilisenin Dokuz İşareti / Nine Marks of a Healthy Church* (Crossway Books) adlı kitabından alınan "9 işaretin" tümü, Kutsal Kitap'la başlamaktadır:

- Açıklayıcı vaaz;
- Kutsal Kitap teolojisi;
- Kutsal Kitap'a dayalı Müjde anlayışı;
- Kutsal Kitap'a dayalı Mesih'e dönme anlayışı;
- Kutsal Kitap'a dayalı müjdeleme anlayışı;
- Kutsal Kitap'a dayalı kilise üyeliği anlayışı;
- Kutsal Kitap'a dayalı kilise disiplini anlayışı;
- Kutsal Kitap'a dayalı öğrenci yetiştirme ve büyüme anlayışı; ve
- Kutsal Kitap'a dayalı kilise önderliği anlayışı.

Kiliselerin sağlıklı olmak için yapması gereken şeylere dair, dua etmeleri gibi, daha birçok şey söylenebilir. Ancak bu dokuz prensip, bize göre (duadan farklı olarak) en çok göz ardı edilenlerdir. Dolayısıyla kiliselere vermeye çalıştığımız mesaj şudur: "En iyi pazarlama

yöntemlerine ve yeni trendlere bakmayın; Tanrı'ya bakın. İşe tekrar Tanrı'nın Sözü'nü dinleyerek başlayın."

9Marks kitap serisi, bu genel projemiz doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu kitaplar, bahsettiğimiz dokuz işarete odaklanmakta ve onları farklı açılardan ele almaktadır. Bazı kitaplar pastörleri, bazılarıysa kilise üyelerini hedef almaktadır. Umuyoruz ki, bu kitaplar, insanların Kutsal Kitap'ın bakış açısıyla değerlendirmeler yapmalarını, teolojik anlamda akıl yürütmelerini, mevcut kültürü gözden geçirmelerini, toplu bir biçimde uygulamaya geçmelerini ve belki biraz da olsa bireysel anlamda teşvik bulmalarını sağlayacaktır. En iyi Hristiyan kitapları, her zaman hem teolojiyi hem de uygulamayı bir araya getiren kitaplar olmuştur.

Duamız, Tanrı'nın bu kitabı ve diğerlerini kullanarak gelinini, yani kiliseyi, kendi geliş günü için nur ve ihtişamla hazırlamasıdır.

IX 9Marks

Sağlıklı Kiliseler İnşa Etmek İçin

9Marks hizmeti, kilise önderlerini Kutsal Kitap'a bağlı bir vizyon ve kullanışlı kaynaklarla donatmak amacıyla, Tanrı'nın yüceliğini sağlıklı kiliseleri kullanarak dünyadaki bütün uluslara yansıtmak için kurulmuştur.

Bu doğrultuda, kiliselerde şu dokuz sağlık işaretini görmek istiyoruz:

1. Açıklayıcı Vaaz
2. Müjde Öğretisi
3. Kutsal Kitap'a Dayalı Mesih'e Dönme ve Müjdeleme Anlayışı
4. Kutsal Kitap'a Dayalı Kilise Üyeliği
5. Kutsal Kitap'a Dayalı Kilise Disiplini
6. Kutsal Kitap'a Dayalı Öğrenci Yetiştirme ve Büyüme Arzusu
7. Kutsal Kitap'a Dayalı Kilise Önderliği
8. Kutsal Kitap'a Dayalı Dua Uygulaması Anlayışı
9. Kutsal Kitap'a Dayalı Müjde Hizmetleri (Misyon) Anlayışı ve Uygulaması

9Marks'da bizler makaleler, kitaplar, kitap eleştirileri ve online makaleleri yayınlıyoruz. Web sitemiz çeşitli dilleri kapsıyor. Diğer dilleri görmek için lütfen şu linki ziyaret edin:

9marks.org/about/international-efforts

9marks.org
tr.9marks.org

